

Primae lineae medicinalis praxeos / Ex anglico idiomate Latine vertit A.B. Beerenbroek.

Contributors

Cullen, William, 1710-1790.

Beerenbroek, Arnould-Barthélemi, 1751-1825.

Publication/Creation

Lugduni Batavorum : Luzac & van Damme, 1779.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/vce4a6af>

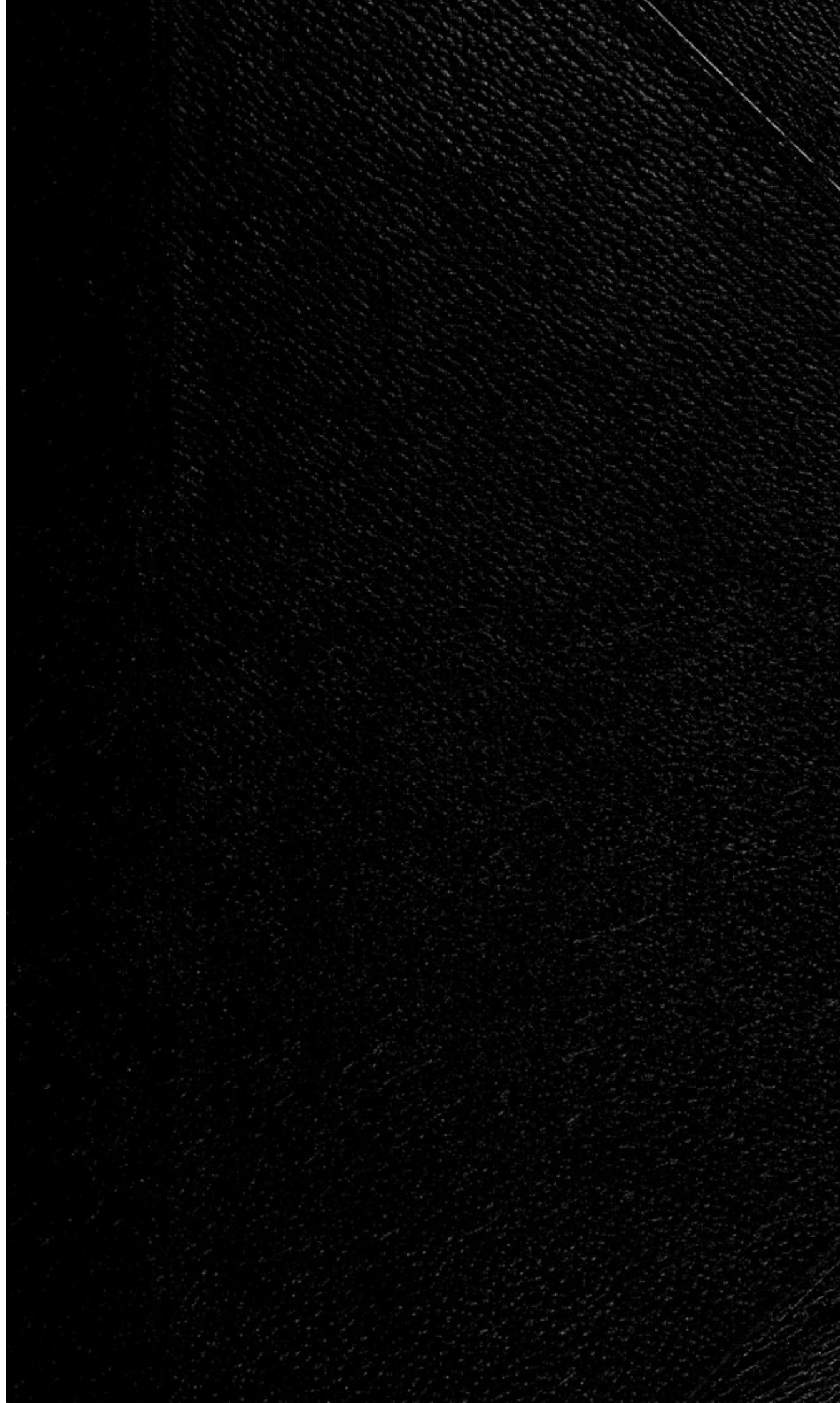
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

62333/B

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

CULLEN, W.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30521658>

XVII 3

GUILIELMI CULLENII, M.D.

ARCHIATRI BRITANNICI ET IN
ACADEMIA EDINBURGENSI
MED. PRACT. PROF. O.

P R I M Æ
L I N E Æ
MEDICINALIS PRAXEOS.

Ex anglico idiomate latine vertit

A. B. BEERENBROEK,
MED. DOCT. COLLEGII REGII MEDICO-
RUM ET SOCIET. MED. EDINBURG.
SODALIS.

LUGDUNI BATAVORUM,
APUD LUZAC & VAN DAMME,
MDCCLXXIX.

JOHANNI DAVIDI HAHN,

VIRO CLARISSIMO,

PRÆCEPTORI

ET

AMICO SUO.

*Observantiae
caussa*

A. B. BEERENBROEK.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

HANNI DAVIN HANNI

TYRO CLARISIMO

REBELLION

AMICUS

OF THE
CITY

A. B. PETERSEN

A. B. BEERENBROEK,
ANTVERPIENSIS,

A D

LECTOREM.

ritannos Medicos, qui artis exercita-
tione non contenti, editis etiam libris
medicinalibus publicæ salutis inservire
studuerunt, ex quo tempore mihi accuratius cog-
noscere contigit, sæpe & vehementer dolui, quod
egregia eorum scripta, quibus artem nostram au-
xerunt & cum maxime illustant, paucorum
tantummodo manibus extra Britanniam versen-
tur, à plerisque ob sermonis anglici ignoratio-
nem legi nequeant. Unde fit, ut Respublica
humana, cui universæ Medicina dicata est, longe
minorem, quam posset & deberet, utilitatis
fructum inde percipiat.

Optavi igitur sæpenumero, ut litterati Britanni,
qui artis hippocraticæ dignitatem tueri cupiunt, ad
majorum morem redirent, atque eo sermone, qui lit-

teris maxime accommodatus est, & catholicæ Eruditorum linguæ honorem meretur, tam in scholis quam in scriptis suis denuo uterentur. Cui desiderio si tandem aliquando responderint, facient sane rem majoribus suis dignam & omnibus Europæ populis pergratam & sibi quoque utilem; quandoquidem ingens Medicastrorum & semidoctorum hominum, qui artem prostituunt; numerus non alio meliore modo minui posse videtur.

Sic ego animatus non potui committere, ut egregius illustris CULLENI liber, qui nuper prodiit, primæ lineæ praxeos medicinalis inscriptus, illis solis pateret, qui anglice docti sunt. Ejus proinde latinam interpretationem aggressus sum, & Tibi, Lector beneuole! nunc offero. Quam quidem eo lubentius suscepi, quod in Academia Edinburgensi cum ipsum libri Auctorem magnam cum admiratione audiebam, tum etiam eundem de locis obscurioribus consulere mihi licebat. At-
que

*que in ea perficienda ita me gessi, ut, quoties alterutro peccandum esset, latinitatis minus comp-
tæ quam malæ fidei notam subire maluerim. Ita-
que spero, rerum peritos, inita comparatione,
fidelem esse versionem & menti Auctoris congruam
fassuros; præsertim cum clarissimus HAHNIUS,
cujus ut institutione in Academia Leidensi magno
cum fructu usus sum, sic amicitia adhuc fruor
semperque dignum me præstare annitar, eam re-
cognoscere haud gravatus sit.*

*Ipsius libri laudes celebrare, supervacuum esse
arbitror; quippe quod in se firmissima suæ com-
mendationis præsidia habet. Complectitur enim
genuinas morborum cognoscendorum & curando-
rum descriptiones eo ordine factas, quem clarissimus
CULLENUS in synopsi nosologiæ methodicæ pu-
blicum in usum vindicavit. Adhæc nova quædam
dogmata, ingeniose excogitata, continet, quæ, utut
ab aliorum opinionibus forte aliena sunt, tamen*

in tenebris labyrinthi medici lucem accendere, & hiatus, qui viam Medicinæ asperam difficilemque reddunt, passim implere videntur. Illud denique omnibus artis studiosis gratissimum, ut opinor, accidet, quod Cullenianum hoc manuale plures omnino morbos, quam ullus adhuc Epitomator complexus est, eorumque curationes exhibiturum sit. Namque Auctori propositum est, cuncta morborum genera ac species, quas in tabulis nosologicis recensuit, ad eundem modum exsequi, quo febres & phlegmasias in primo hoc tomo explicavit. Igitur illustri Viro, alterum operis tomum jamjam edenti, vitam longam & sanitatem inoffensam precatus, Te rogo, Lector benevole! hanc primæ partis versionem serena fronte accipias, tuaque humanitate in cæteris pariter elaboratorum me sustineas. Vale!

*Scribebam Londini a. d. xxvi. Octobris,
MDCCLXXVIII.*

PRÆ-

P R Æ F A T I O
A U C T O R I S.

Ardua molitio est, systema con-
dere doctrinarum ac præcep-
tionum, quæ Medicos in exer-
citio suæ artis juvare ac regere possint.
Ego fane, quamquam per annos quadraginta
Medicinam feci, nec parum temporis in
legendo & meditando consumsi, hoc o-
pus non sine magna animi diffidentia ag-
gredior.

Equidem Profesforis, quo fungor, mu-
nus mihi necessitatem conscribendi hujus

x P R Æ F A T I O

libri imposuit, ut studiosæ juventuti ceu manuale quoddam inserviret. Optasem, ut penes illos solos mansisset, qui meas scholas frequentant, & argumenta, quibus opiniones meas illustrare & confirmare solitus sum, a me proposita audiunt. Sed usu didici, vanum hoc votum fuisse, ideoque **Librum**, qualis demumcunque est, fere coactus in publicum prodire patior.

Enim vero fas est, **Librum**, publicis usibus destinatum, publico judicio submitti. Nec sane hoc judicium recuso. Sed tamen fateor, cum syntagmata Medicinæ, nostro ævo recepta, multis viderim emendationibus atque additamentis indigere, non sine anxia sollicitudine meum me systema emittere, utpote multis titulis a prioribus diversum & quasi novum.

Quod

Quod dum prodire sino, non possum, quin Viros litteratos rerumque peritos enixe rogem, ne in statuendo Libri, cujus brevis & concisa dictio esse debuit, pretio festinent, neve prius dogmata mea impro- bent, quam penitus mentem auctoris per- spexerint, & argumenta, quibus doctrinam meam fundavi, diligenter exploraverint. Animadvertent, spero, propositum mihi fuisse, ut nullam ratiocinationis sequelam admitterem, quin eadem per observationes practicas & facta quodammodo adstrui & probabiliter confirmari queat. Hoc ergo consilium, hæc mihi cura cum in scriben- do libro assidue fuerit, spes est fore, ut controversiæ super placitis meis forsan ori- turæ, si accuratius exigantur, in *quæstio-*

nes de factis desinant; quas non dubito, quin etiam illi, qui a me dissentiant, ulteriori examini & iudicio Virorum veri amantium nec opinionis fascino captorum subjiciendas esse existiment.

ELENCHUS.

INTRODUCTIO. - - - - - Pag. 1

PARS I.

DE PYREXIIS five MORBIS FEBRILIBUS. - 3

LIBER I.

De FEBRIBUS.

CAPUT I.

De Februm Phænomenis. - - - - - 4

CAPUT II.

De Causa Febris proxima. - - - - - 12

CAPUT III.

De Februm differentia, ejusque causis. - 25

CAPUT IV.

De causis Februm remotis. - - - - - 36

CAPUT V.

De Prognosi in Febris. - - - - - 43

CAPUT VI.

C A P U T VI.

De methodo medendi Febribus. - - - Pag. 56

Sect. 1. *De Curatione Februm continuarum.* 56

Sect. 2. *De Curatione Februm intermittentium.*

100

L I B E R II.

DE INFLAMMATIONIBUS five PHLEGMASIIS.

C A P U T I.

De Inflammatione in genere. - - - 104

Sect. 1. *De Phænomenis inflammationis.* - 104

Sect. 2. *De Causa proxima inflammationis.* - 105

Sect. 3. *De Terminationibus inflammationis.* 112

Sect. 4. *De Causis remotis inflammationis.* 119

Sect. 5. *De Curatione inflammationis.* - 120

C A P U T II.

De inflammatione striclius cutanea. - - 126

C A P U T III.

De Ophthalmia five oculi inflammatione. - 128

CAPUT IV.

C A P U T IV.

De Phrenitide. - - - - - Pag. 133

C A P U T V.

De Angina seu Cynanche. - - - - - 136

Sect. I. *De Cynanche tonsillari.* - - - 136

Sect. II. *De Cynanche maligna.* - - - 139

Sect. III. *De Cynanche tracheali.* - - - 143

Sect. IV. *De Cynanche pharyngea.* - - 148

Sect. V. *De Cynanche parotidæa.* - - - 149

C A P U T VI.

De Pneumonicis inflammationibus. - - 150

C A P U T VII.

De Gastritide. - - - - - 172

C A P U T VIII.

De Enteritide. - - - - - 180

C A P U T IX.

De Hepatitide. - - - - - 182

CAPUT X.

C A P U T X.

De Nephritide. - - - - - Pag. 188

C A P U T XI.

De Rheumatismo. - - - - - 190

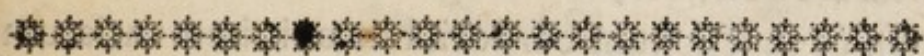
C A P U T XII.

De Arthritide seu Podagra. - - - - - 206

PRIMÆ LINEÆ
PRAXEOS
MEDICINALIS.

INTRODUCTIO.

I.

In tradenda *Praxi medicinali* docemus morbos, in singularibus hominibus existentes, agnoscere, distinguere, antevertere & curare.

I I.

Ars agnoscendi & distinguendi morbos obtinetur partim curiosa & plena observatione phænomenon, sub iis vel simul vel successione quadam se offerentium, partim auxilio *Nosologiæ methodicæ*, quæ est ordinatio morborum secundum sua genera & species, observationibus innixa, ratiocinii hypothetici expers, qualem nos in alio libro tentavimus, ad quem in hoc curriculo sæpe provocandum erit.

A

III.

I I I.

Ars Morbos præveniendi nititur intellectu causarum remotarum, quæ partim in Pathologia generali tradi solent, partim in hoc opusculo exportentur.

I V.

Curatio morborum cum maxime postulat & necessariam reddit investigationem causarum proximarum. Hæc præviam requirit institutionum medicarum notitiam, id est cognitionem fabricæ, actionum & functionum corporis humani, item variarum mutationum, quas homo subire solet; denique potentiarum multiplicium, quæ illi mutationes inducere possunt. Harum vero rerum notitia imperfecta adhuc est, multis titulis dubia, nec fallaciis & erroribus carens. Itaque causarum proximarum doctrina, quæ illa nititur, multis locis ambigua incertaque sit, necesse est. Interim scientia fat ampla & acumen Iudicii multum valent in hoc, quod præcipuum Medici est, officio: ut probabilitatis gradus in singulis medicarum institutionum partibus ex æquo æstimet; ut eas tantum doctrinas tanquam Praxeos fundamenta admittat, quæ simplices, obviæ, certæ sunt; denique ut pro causis proximis illas fere solas habeat, quæ *factis* innituntur, parum fidens ratiocinationibus. Hæc vero via ubi ad evidentiam non ducit, Medici prudentis & circumspæcti est, solam sequi *experientiam*, sic tamen ut a vago & fallaci *empirismo* assidue sibi caveat.

V.

Hic canon, hæc regula, nobis semper fuit erit-
que in singulorum morborum descriptione, quam
nunc ordine in *Nosologia methodica* nostra propo-
sito exsequemur.

P A R S I.

De Pyrexiiis.

five

Morbis febrilibus.

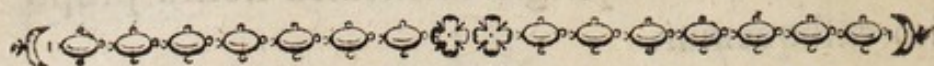
V I.

Pyrexia five febriles morbi hæc habent com-
munia: incipiunt ab horrore & aliquo frigoris
gradu; sequitur caloris quoddam augmentum; ad-
sunt pulsus solito citatiores, & virium in functio-
nibus animalibus quædam imminutio.

V I I.

Hæ *Pyrexia* classem constituunt, quæ subdividi
potest in quinque ordines, nempe *Februm*, *In-*
flammationum, *Exanthematum*, *Hæmorrhagia-*
rum ac *Profluviorum*. Confer Synopsin *Nosolo-*
giæ method. 1772.

LIBER PRIMUS.

De Febribus.

CAPUT PRIMUM.

De Februm phaenomenis.

V I I I.

Illi morbi proprie dicuntur febres, qui prae se ferunt communia pyrexiae symptomata, (§. VI.) sed vacant affectu locali cum illis essentialiter & necessario cohærente, qualem ceteri pyrexiarum ordines semper habent.

I X.

Febres in multis occasionibus phaenomena exhibent admodum varia, sive numerum, sive symptomatum diversitatem spectemus, adeoque jure dicuntur multorum generum ac specierum esse. Sunt tamen quaedam omnibus ac singulis morbis hoc ordine comprehensis communia, quae idcirco essentialia febris attributa & ejus naturam proprie constituentia habentur. Hæc præcipue investigare nostri muneris est; atque nobis videntur in paroxysmo febris intermittens, prout ille plerumque sese habet, clarissime deprehendi.

X.

Hæc sunt phaenomena in tali paroxysmo observari solita: ægrum primo occupant languor sive debili-

bilitatio sensus & lassitudo & quædam motus difficultas; simul facies & extrema pallent, oris lineamenta contrahuntur; uniuscujusque partis externa moles minuitur; talis est cutis forma, qualis ex frigore admoto fieri solet; iam etiam extremæ corporis partes ad tactum solito frigidiores sunt, licet hoc æger ipse parum adhuc animadvertat. Hic tandem sensum frigoris ipse percipit, primo primumque in dorso, inde vero per totum corpus; quo tempore ægri cutis ab alio explorata sæpissime calidior deprehenditur. Auctus frigoris sensus per omnia ægri membra tremorem, simulque frequentes totius trunci succussus vel rigores inducit. Postquam sensatio frigoris hujusque effectus aliquamdiu duraverunt, minuuntur sensim, & cum subitis ac brevibus caloribus alternant. Tandem frigus penitus evanescit, & calor naturali intensior per totum corpus erumpit, quocum color reddit cuti, & rubedo præternaturalis præsertim in facie apparet. Inter hæc cutis laxatur, & glabrescit, attamen per aliquod tempus sicca manet. Pristinam molem corpus imprimisque facies recuperant, quin & turgidiora fiunt. Calor, rubedo ac turgor ad certum terminum crescunt, quo cum pervenerunt, in facie apparet humiditas, quæ sensim in sudorem vertitur & per totum corpus diffunditur. Dum hoc fit, calor decrescit; ipse sudor post aliquod tempus gradatim decrescens cessat; quo factò ad solitam temperiem redit corpus, plerisque simul functionibus ad statum naturalem redeuntibus.

X I.

Hæc phænomenon series paroxysmi commodam præbet divisionem in stadia *frigoris*, *caloris* & *sudoris*, sub quorum decursu magna fit mutatio in plurimis functionibus, nunc dicenda.

X I I.

Ingruente languore, pulsus sæpe tardior, semper debilior naturali evadit; accedente vero frigore contractior, admodum frequens, sæpe inæqualis fit; calore dein superveniente æquabilior, durior & plenior redditur, qua ratione ad eruptionem sudoris augefcit. Quo manante, mollior minusque frequens observatur, donec sudore tandem evanescente ad rythmum suum redeat.

X I I I.

Respiratio etiam quasdam subit mutationes; in stadio frigoris parva est, frequens & anxiosa; major fit in calore atque liberior, sed crebra & adhuc tamen laboriosa, quoad elicitus sudor anxietatem sublevet & spiritum minus frequentem reddat atque liberiozem, qui cessante sudore in integrum restituitur.

X I V.

Nonnullæ etiam in functionibus naturalibus occurrunt mutationes: ingruente frigore appetitus deficit nec redit ante finem paroxysmi vel sudorem per aliquod tempus elicitum. Plerumque quidem durante toto paroxysmo æger non solum

non

non appetit, sed solida quæque, & præcipue cibum animale, horret. Dum frigus progreditur, sæpe adveniunt ægritudo & nausea, quæ haud raro in vomitum terminantur; hic vero vomitus sæpe est materiæ biliosæ, & præcipue molestus sub finem frigoris & initium stadii calidi. Aucto tandem calore minuuntur nausea & vomitus, ac sudore erumpente, fere omnino cessant.

X V.

Valida sitis plerumque comitatur totum paroxysmum, quæ sub frigore oriri videtur a siccitate & viscositate oris atque faucium; sed in caloris stadio ab ipso calore aucto pendet. Postea prout sudor manat, sic os humidius redditur, ac sitis una cum calore pedetentim remittit.

X V I.

Decurrente paroxysmo, non exigua sæpe fit mutatio in secretionibus. Hanc modo memoratâ (§. XV) quoad secretionem salivæ & muci ostendunt; & adhuc notabiliorem observamus in urina, quæ in stadio frigido coloris fere expers & sine nubecula aut sedimento est, in stadio calido rubra fit, sed nullum tamen sedimentum deponit, donec post sudorem liberaliorem hypostatica fiat, & sedimentum plerumque lateritium, etiam aliquamdiu ultra paroxysmum, exhibeat.

XVII.

Alvus raro solvitur ante finem paroxysmi; sunt tamen casus extraordinarii, ubi diarrhœa, per totum decursum continuata obtinet.

XVIII.

Hisce secretionum mutationibus affine hoc est, quod sæpe fit, ut tumores, peripheriam corporis occupantes, regnante frigore, subito & multum subsidant, solitam sub sudore magnitudinem, licet non semper, recuperaturi. Eodem modo, durante frigore, ulcera quandoque arescunt, quæ inter sudores, aut paroxysmo peracto, saniem fundere redordiuntur.

XIX.

Nec sentiendi & cogitandi facultates inoffensæ manent; siquidem sub frigore non raro sensibilitas valde minuitur, eademque dum calor advenit, non revertitur modo, sed augetur sæpe.

XX.

Quod attinet ad functiones intellectuales, studio frigido accedente, & plus minus per integrum paroxysmum, difficiles sunt animi attentio & recordatio, unde cogitationes turbatæ existunt & sæpe delirium, quod aliquando sub frigoris initia, sæpius autem febrili demum calori supervenit.

X X I.

Hic quoque notari convenit, frigus cum stupore & somnolentia quandoque ingruere, quæ nonnumquam talia sunt, ut coma aut apoplexiam simulent.

X X I I.

Cephalalgia quoque interdum mature inter horrores accedit; frequentius tamen ægrum non nisi sub æstu vexat, comitem plerumque habens temporum pulsationem. Inhæret usque ad sudoris eruptionem, quo prodeunte paulatim desinit. Ei plerumque junguntur dolores in dorso & in maiorum articulorum quibusdam, similem decursum habentes.

X X I I I.

Hæc ferme phænomena sunt omnia, certe præcipua, quæ paroxysmum febris intermittens constituunt, iuxta consuetum ordinem & successiōnem a nobis descripta. In genere ramen notandum est, illa tam multiplicia phænomena in variis casibus vario esse gradu, seriem quoque eorum modo magis modo minus perfectam; denique stadia, quoad tempus, quod occupant, diversas inter se rationes habere.

X X I V.

Febris unico paroxysmo, qualem exposui, rarissime terminatur; sed plerumque post seriem

phænomenon memoratam, & intermissionem quamdam, idem revertitur, pariterque decurrit; atque hæ febris & apyrexia alternationes per plures vi-ces obtinent, quod ubi fit, spatium temporis a fine unius paroxysmi ad initium alterius dicitur *intermissio*; illud, quod ab initio unius paroxysmi ad principium subsequæ elabitur *intervallum* audit.

X X V.

Si febris plures habet paroxysmos, generalis observatio est, illorum intervalla esse propemodum æqualia, attamen in aliis febribus longiora, in aliis breviora. Omnium familiarissimum est quadraginta octo horarum intervallum, quæ *tertiana* periodus audit, cui proximum septuaginta & duas horas complens *quartana* vocatur. Quædam alia etiam intervalla notantur, inter quæ unum est viginti quatuor horas complectens, unde *quotidiana* dicitur, quæ non infrequens est: quæcunque vero periodum quartanam excedunt, intervalla perrara sunt, & si quandoque occurrant, nihil aliud esse videntur quam tertianæ aut quartanæ periodi abnormitates.

X X V I.

Paroxysmi febrium intermittentium genuinarum minore temporis spatio quam viginti quatuor horarum semper terminantur; Et licet febres nonnullæ repetitos paroxysmos habeant, sine plena intermissione, nihilo minus in his casibus obser-
vatum

vatum est, quod calor ac sudor, quamvis ante viginti quatuor horas ab earum initio elapsas non decedant, tamen multum ante id tempus mitescant & de suo impetu *remissionem* patiantur, adeo ut redeunte quotidiana periodo paroxysmus quasi novus ordiatur, similisque priori decurrat. Hæc est quæ *febris remittens* dici solet.

X X V I I.

In hoc febrium genere, si notabilior remissio est, & novi paroxysmi reditus a frigore initiali clare significatur, proprium est *remittentium* nomen. Verum si modica, ut quandoque fit, remissio est, forte etiam absque sudore, nec subsequens paroxysmus a solitis frigidi stadii signis incipit, & maxime caloris exacerbatione manifestatur febris, appellatur *continua*.

X X V I I I.

Quibusdam continuis febribus remissiones & exacerbationes ita leves sunt, ut difficillime notentur ac distinguantur; quod medicos induxit, ut crederent dari febris speciem plures dies uno pene impetu decurrentis, cui *continentis* nomen fecerunt, sed nobis in diuturna praxi talem febrem hucusque observare non contigit.

X X I X.

Quod typum febrium spectat, notari convenit quartanam, ut longiora cæteris intervalla habet, sic quoque protractius intensiusque frigus habere,
uni-

universum vero paroxysmum reliquis breviorē; Tertianæ contra cum breviori intervallo minus longum & acerbum frigus esse, sed paroxysmum diutius protrahi; tandem quotidianam cum brevissimo intervallo exiguum frigoris, sed paroxysmum cæteris longiorem habere.

X X X.

Nonnunquam in decursu febrium typus mutatur sequenti fere modo: tertianæ & quartanæ abeunt in quotidianas, hæ in remittentes, quæ non raro in continuas transeunt. In hisce omnibus casibus paroxysmi febris solito plus protrahuntur, antequam typum frequentioris repetitionis accipiunt.

X X X I.

E quibus omnibus consequi videtur, quamlibet febrim ex repetitis constari paroxysmis, & unam ab aliis duntaxat differre ratione circumstantium rerum & insultuum repetitione; ideoque non absurdum esse, si paroxysmum febris pure intermittentis tanquam exemplar omnium proponamus.

C A P U T I I.

De Causa febris proxima.

X X X I I.

Causa febris proxima hætenus elusisse videtur medicorum investigationem; nec nos eam explicatu-

caturus esse confidimus, ut omnis removeatur difficultas; sed tamen ad veritatem propius accedere conabimur, eaque saltem, quæ praxin juvare queant, proferemus.

X X X I I I.

Quum æstum febrilem tam constanter præcedat frigus, hoc illius esse causam credimus; proinde quæ frigoris est, eandem omnium, quæ in decursu paroxysmi fiunt, causam esse.

X X X I V.

Ut ergo causa febrilis frigoris detegatur, animadverti convenit, manifestissima debilitatis in toto corpore signa istud frigus semper antecedere. Sane pulsus parvus ac debilis, pallor & frigus extremorum, & universi corporis contractio declarant actionem cordis & majorum arteriarum ad tempus valde debilitatam esse. Deinde languidi, tardi debilesque motus animales, imperfectæ sensationes, perceptio frigoris æstuante corpore, aliaque symptomata ostendunt τὴν cerebri ἐνεργεῖαν eodem tempore labefactatam. Et nobis quidem ipsa cordis debilitas, quum vix aliunde oriri possit, ab imminuta cerebri ἐνεργείᾳ proficisci videtur.

X X X V.

Paullo post ostendere conabor, remotas febris causas maxime evidentes, velut contagium, miasmata, frigus, metum, sedativam vim habere,

re, quod argumento est, debilitatem inductam esse. Paroxysmi febris si recurrere desierunt, revocari possunt, & vel maxime solent, potentiis debilitantibus applicatis. Denique languor in animalibus aliisque motionibus per omnem febris decursum, vires sedativas sive debilitantes corpori admotas esse, abunde docet.

X X X V I.

Itaque evidens est tria stadia in febre constanter obtinere, *debilitatis*, *frigoris* atque *caloris*; qui quoniam certo ordine regulariter sese excipiunt, omnino videntur relationem causæ & effectus inter se habere. Hoc tanquam *factum* admittimus, etiamsi qua ratione quove mechanismo illæ conditiones se invicem excipiant, interpretari nequeamus.

X X X V I I.

Quomodo debilitatis stadium quædam frigoris symptomata producat, explicare non possumus, sed ad generalem referimus oeconomiae animalis legem, quâ fit, ut potentiae, corpori labefactando & destruendo aptæ, sæpius excitent molimina, quæ virium nocentium effectus anteverunt. Hæc celebrata in scholis medicis *vis medicatrix Naturæ* est, cui multi in febre motus tribui debere videntur.

X X X V I I I.

Dudum inter Medicos viguit opinio, citatiorem cordis & arteriarum motum, sub calore febrili notabilem, esse virium naturæ medicatricium molimen. Cui opinioni subscribentes addimus quoque aliquam frigoris partem eidem causæ esse tribuendam. Argumenta nobis sunt, quia universim frigore interveniente efficitur calor; quia frigus externe applicatum similes edit effectus; denique & præcipue, quoniam pro vario gradu tremoris febrilis calor serius aut citius ad finem vergit & ad pleniorum solutionem longiorumque intermissionem tendit. Confer. XXIX.

X X X I X.

Sedulo notari meretur, quod in febrili frigore spasmus extremas arterias ubique teneat, illas maxime, quæ in peripheria corporis sitæ sunt. Hunc demonstrant omnium secretionum suppressio & partium externarum moles imminuta; quæ, licet imminuto motui cordis, ad propellendum sanguinem in extrema vasa non sufficienti, ex parte adscribi queant, tamen cum sæpe post restitutam cordis actionem maneant, satis declarant hanc constrictionem spasmodicam ad tempus persistere & calorem sustinere; calor enim cessat fluente sudore & aliis functionibus instauratis, quæ utique signa sunt relaxationis vasorum antea contractorum.

X L.

X L.

Hæc igitur ratio febrium proponi potest. Spasnum extremis vasis quocunque modo inductum cor & arterias irritare, & hanc irritationem manere, usque dum laxetur aut superetur spasmus. Multa sane phænomena hanc sententiam plane confirmant; neque dubitari fere potest quin verus adsit spasmus, cordi irritamentum faciens, eoque ad causam proximam febris plurimum conferens. Quæstio tamen superest: unde spasmus iste oriatur? utrum directe a causis febris remotis pendeat, an solummodo pars moliminum, quæ medicatrix natura facit, haberi debeat?

X L I.

Nos posteriorem amplectimur opinionem: primo, quia debilitas sine dubio fundamentum febris ponit; dein, licet hoc in medio relinquatur, intelligi tamen facilius potest, quomodo debilitas seu atonia gignat spasmos, quam quomodo spasmus debilitatem inducat, quæ quidem semper plus minus apparet; porro etiam & præcipue spasmus a debilitate gigni inde conficimus, quod intensitatem spasmi iam existentis, eiusque durationem sæpenumero ab efficacia causarum debilitantium & ab atonia inducta pendere deprehendimus; nam quo validiores sunt causæ debilitantes, quo major atonia inducta, hoc paroxysmi protractiores sunt & frequentius recurrunt.

X L I I.

XLII.

Hæc simul faciunt, ut credamus, spasmio junctam esse atoniam extremorum vasorum, & spasmi solutionem exigere toni & actionis vasorum instaurationem.

XLIII.

Dicta illustrat atque confirmat, ni fallor, contemplatio symptomatum, quæ circa functiones ventriculi in febribus accidunt, quales sunt anorexia, nausea & vomitus. (§. XIV.) Connexio seu consensus perspirationem inter & appetitum in sanis adeo notabilis vero simile facit, tonum vasorum extremorum in summo corpore cum tono fibrarum ventriculi muscularium conspirare, adeoque defectum appetitionis cibi sub febribus seu toni in fibris ventriculi musculosis, ab imbecillitate minimorum vasorum in superficie corporis pendere. Eadem porro atonia in ventriculi fibris muscularibus sub febre probatur per frequentes admodum nauseas & vomitus, quæ plerumque ab imbecillitate ventriculi gignuntur. Denique ventriculi debilitatem, quæ vomitum inducit, tribuendam esse atoniæ vasorum in summa cute, elucescit imprimis ex observatione Sydenhami. Scilicet invadente peste assiduus sæpe vomitus fit, medicamenta quævis ex ventriculo deturbans, quem Sydenhamus superare non potuit nisi externa adhibita medicatione, eo consilio & effectu, ut sudor seu determinatio humorum ad corporis

externum habitum produceretur. Adhæc Sympathia, quæ est inter ventriculum & cutanea vasa, apparet ex eo, quod vomitus in rigore febrili tam frequens, dum instat sudor, plerumque, dum erumpit, certo certius desinat (XIV.) Nec vero incongruum est credere, vomitionem in algore febrili a natura adhiberi ad determinationem versus cutim restituendam. Præterea cum hujus connexionis, tum illius, quæ ventriculum inter & externum corpus intercedit, indicium est, quod emetica tempore frigoris ingesta & in ventriculo agentia, frigus plerumque fugare, & calorem mox inducere videamus. Ejusdem quoque communicationis evidens est signum, quod aqua frigida intus assumpta, ambitum corporis calidiorem reddat, sæpiusque efficacissima sit ad sudorem promovendum. Insuper hujusce connexionis argumentum inde petimus, quod frigus corpori applicatum, nisi forte perspirationem supprimat, potentissimum sit ad famem excitandam. Illud tandem considerari meretur, anne febricula illa, quæ alimentorum digestionis in ventriculo comes fere individua est, nascatur ex ventriculi impletione, fibrarum muscularium relaxatione exindeque vasis capillaribus extremis inducta atonia? In universum, satis esse probabile putamus, anorexiæ, nausæ & vomitus symptomata a toni defectu in vasculis cutaneis gigni, proinde hanc atoniam ad causam proximam febrium plurimum conferre.

XLIV.

Equidem intellectu videtur difficile, quomodo atonia & spasmus simul existant in eisdem vasis; sed quantacunque sit difficultas in explanatione, de facti veritate persuasi sumus; idemque illis analogum est, quæ aliis occasionibus in corpore contingunt, dum spasmum ab atonia natum sæpe conspiciamus.

XLV.

Hanc atoniam pendere ab imminuta cerebri energia assumimus, quam in febribus obtinere non solum concludimus ex labefactione multarum corporis functionum jam ante memorata, sed præcipue ex symptomatibus ipsi cerebro propriis. (XXXIV.) Delirium crebro febris symptoma est; atqui ex Physiologia atque Pathologia novimus hoc produci ab inæquali excitatione cerebri seu organi intellectus; ideoque in febribus hujus organi imminutam esse energiam colligimus. Sæpius quidem delirium videtur ortum ducere ex aucto sanguinis impetu in vasa encephali, unde phrenitis comes existit: non raro etiam in ardore febris occurrit cum cephalalgia & pulsatione temporum. Sed, quoniam sanguis frequenter admodum urgetur in vasa capitis inter exercitia, a calore externo, a pathematibus aliisque causis, nullo inducto delirio, supponere licet, delirium in febre ab aucto hoc motu ideo tantum progigni,

quod diminutæ cerebri actionis causa simul adsit, quæ partes cerebri ad intellectualem functionem facientes turbet nec cooperari recte sinat. Ex iisdem principiis deducimus, dari alteram delirii speciem, quæ imminutam cerebri vim plenius agnoscat, adeoque nascatur, licet sanguis impetu solito majore in vasa encephali hand feratur; quale illud esse videtur, quod ineunte frigore febrili fit; pariterque id, quod sub æstu febrium, in quibus manifesta debilitatis signa in toto corpore sunt, contingere solet.

X L V I.

Summa nostræ de febribus doctrinæ hæc est. Causæ remotæ sunt vires quædam sedativæ nerveo systemati applicatæ, quæ imminuunt cerebri energiam, & sic omnes functiones, præsertim vasorum minimorum actionem, debilitant. Ea tamen œconomiae animalis indoles est, ut debilitas ipsa systemati sanguifero stimulum indirecte adferat; unde interventu frigoris ac spasmi cum eo conjuncti, cordis & majorum arteriarum motus augetur, donec cerebri energia redintegrata & ad extrema usque vasa propagata, horum actionem instauret & spasmum tollat; quo sublato sudor ceteraque relaxatorum colatoriorum signa apparent.

X L V I I.

Hæc febris interpretatio cum ad generalem ejus
indo-

indolem, tum ad varietates, ut opinor, explicandas aptissima est; quod prius quam monstremus, opinioniones, quæ hætenus viguerunt, nobis vero erroneæ videntur, exposuisse juvabit.

XLVII.

Creditum est, quemdam lentorem vel viscositatem sanguinis adesse, quo cruoris per vasa minima impediatur transitus; & hinc stadii frigidi profluere phænomena. Sed talis lentoris in humoribus ante febrem existentis nullum est indicium; tantam vero mutationem subito induci, non finit credere superveniens præter expectationem paroxysmus. Itaque phænomena alicui causæ in nervos sive invires motrices œconomiae animalis agentis adscribenda esse, verosimilius est.

XLIX.

Altera est eaque pervulgata opinio, materiam aliquam nocentem, vel inductam vel generatam in corpore, causam febris proximam efficere, & incitatum cordis atque arteriarum motum, qui magnam morbi partem facit, molimen esse naturæ medicatricis ad expellendam materiem, & præcipue ad eam sic mutandam sive concoquendam, ut vel penitus innocua reddatur vel saltem aptior ad eliminationem. Hæc autem opinio quamquam inter Medicos ab antiquissimis temporibus recepta fuerit, atque in scholis medicis fere omnibus rata

habita, maxime tamen infirmo niti talo nobis videtur. Sæpe febres a frigore, a metu, ab aliis animi motibus oriuntur, notis omnibus essentialibus comitatæ, & sudoribus terminari solitæ, neque tamen ullam materiæ morbificæ suspicionem nedum evidentiam exhibentes. Sunt etiam febres, quas cito solvit hæmorrhagia narium adeo modica, ut materies per totam sanguinis massam diffusa evacuari hoc modo nequaquam dici possit; neque intelligi potest, quæ materia ad tale emunctorium deferri & per illud expelli queat. Etsi damus, materiam morbidam præsentem esse, tamen explicari nequit ratio, qua concoquatur, & ne quidem ipsis factis demonstratum est, talem mutationem locum habere. In nonnullis quidem casibus apertum est, materiam inimicam in corpus introduci & febris esse causam; sed in iisdem etiam apparet, illam materiam rursus expelli immutatam; quin febrem sæpius ante quiescere, quam materies eliminata sit; denique febrem haud raro, priusquam assumptum coctionis tempus venerit, curari posse remediis, quæ non videntur in fluida agere aut evacuationem aliquam producere.

L.

Dum eam febris notionem, qua molimen naturæ materiam morbificam coquentis & expellentis esse dicitur, rejicimus, nequaquam animus nobis est negandi, causam febris sæpe in fluida agere, eisque putredinem conciliare; quin potius crebro hoc fieri

fieri fatemur ultro. Attamen contendimus, hanc humorum mutationem non esse communem febris causam, sed sæpius merum ejus effectum; neque esse rationem, cur credamus, a putridæ materiæ eliminatione pendere febris solutionem.

L I.

Invaluit etiam alia opinio hæc commemoranda. Scilicet in febribus intermittentibus sæpe insignis bilis copia vomitu rejicitur; unde factum est, ut multi medici insolitam bilis quantitatem, forsan & indolem, pro harum febrium causa agnoverint. Sed precario fane. Vomitus enim, undecunque productus, si sæpe repetitur & vehemens est, magnam vim exferit in emulgendis ductibus biliaris, & plerumque magnam bilis copiam expellit. Atqui hoc præcipue in intermittentibus fiat, necesse est. Sanguis enim in stadio debilitatis & frigoris febrilis cum solita copia ad artus & in cutis vasa non propellatur, sed in interioribus, præsertim in systemate venæ portæ accumuletur, potest profecto bilis copiosius secernendæ opportunitatem dare. Verum tamen ad hoc symptoma biliosum maxime faciunt influxus fervidi climatis & calidæ omnes tempestates. Ab his enim causis corpori humano tantum non semper ea inducitur conditio, ut bilis copia solito majore generetur & probabiliter etiam indolem accipiat mutatam, quod in cholera morbo, sub tempestate calida adeo frequenti, manifestum est. Atqui tamen cholera febre haud

raro vacat. Et nos postea ostendemus, febres intermittentes verisimiliter ab alia plerumque causa proficisci, nempe ab effluviis paludosis; cum interim nullum sit argumentum idoneum, quo earum ex sola bile origo demonstretur. Sed quoniam effluvia paludum eadem anni tempestate suas maxime exserunt vires, qua bilis mutationes contingunt; mirum certe non est, quod febres intermittentes autumnales ut plurimum bilis effusionem comitem habeant, præsertim si vomitum & alia earum symptomata simul consideremus. Sic ducimur ad credendum, bilis conditionem non esse causam, sed tantummodo fortuitum eventum a tempestate, qua vigent febres illæ, proficiscentem. Quid vero indicet & requirat in moderanda febre, deinceps videbimus.

L I I.

Ex hac præcipuarum de causa proxima febris hypothesium contemplatione apertum est, febres nequaquam ex mutatione fluidis inducta oriri; sed cuncta fere earum phænomena suadent, ut credamus, mutatam virium motricium in œconomia animali conditionem illarum causam esse. Qua in re quamquam non omnia ac singula explicare possumus, tamen hoc utile est, quod rectam investigationis viam aperuisse videamur. Nunc ergo, quæ proposuimus, hæc ad exponendas febrium differentias applicare studebimus.

CAPUT

CAPUT III.

De febrium Differentiis harumque causis.

LIII.

Cum plerisque medicis assumimus, primo in omni febre applicatam esse corpori potentiam, quæ ad illud lædendum & destruendum agat, & in eo motus producat a statu naturali deflectentes; deinde etiam eodem tempore in omni febre regulariter decurrente ex legibus œconomiae animalis oriri certos motus, eo tendentes, ut effecta potentiae nocentis tollantur, aut ipsa vel corrigatur vel removeatur. Hæc duo motuum genera censentur morbum constituere. Nos posterius motuum genus, qui ad salutem tendunt, atque Naturæ medicatriæ recte tribuuntur, appellabimus *Reactionem Systematis*.

LIV.

Ex dictis (XLVI.) liquet, febris præcipuas conditiones esse debilitatem, spasmus, & reactionem. Quæ quoniam gradu & mutua proportionem inter se differunt, etiam potiora febrium discrimina exhibent.

LV.

Ut doctrina hæc plenior sit, contendimus omnem febrem, quæ ultra naturalem diem perdurat, repetitis constare paroxysmis; & discrimina fe-

brium ex differentiis memoratis (LIV.) nascentia declarari per varias paroxysmorum conditiones & per repetitionum dissimilitudines.

L V I.

Febres in universum ex pluribus paroxysmis constare, hoc antea (XXIV. XXVI. XXVIII. XXXI.) tamquam factum proposuimus; nunc ejus causam oportet indagari.

L V I I.

In omni febre, sub qua aliquem paroxysmorum numerum distincte observamus, singulos illorum minore quam viginti quatuor horarum spatio finiri, constanter videmus. Sed quum in febrium causa nihil occurrat, unde hoc deduci possit, pro sequela legis generalis œconomiae animalis haberi convenit. Existit sane lex naturæ, secundum quam corpus vivum diurnis revolutionibus subiectum est. Hæc vero, utrum primordiali structuræ corporis, an potentiis quibusdam assidue applicitis & consuetudinem gignentibus debeatur, non potest certo definiri. Interim vicissitudines vigiliarum & somni, appetituum & excretionum, item regulares, quæ in pulsu fiunt, mutationes satis ostendunt, revolutionem diurnam in corpore humano obtinere.

L V I I I.

Ab hac diurna revolutione definiri opinamur
paroxysmorum

paroxysmorum febrilium durationem. Quæ quoniam in universum certis, ut in (LVII.) diximus limitibus circumscripta est, neque alia ex re probabiliter deduci potest, persuadet nobis, tempus paroxysmi singuli ab hac revolutione pendere & determinari. Connexio illa inde etiam confirmatur, quod, quamvis intervalla paroxysmorum in variis febribus inæqualia sint, generaliter tamen tempus accessionis ad certam diei partem sit adstrictum; adeo ut quotidianæ matutinis horis, tertianæ circa meridiem, quartanæ sub vesperam invadere soleant.

L I X.

Adhæc considerari debet: quartanas & tertianas nonnunquam in quotidianas mutari; has in remittentes verti; remittentes in continuas; atque in ipsis etiam continuis ut plurimum exacerbationes & remissiones quotidie observari. Quæ quidem omnia & singula efficaciam diurnæ revolutionis adeo clare demonstrant, ut etiam in illis casibus, ubi quotidianæ remissiones & exacerbationes non satis distinctæ sunt, credere tamen fas sit, communem hanc œconomiae propensitatem prævalere, & febrem ex repetitis paroxysmis constare, denique morbum, cui Scholæ nomen *febris continentis* dederunt, non existere. Et hanc doctrinam ab illis, quæ postea de morbis periodicis inter febres continuas observari solitis dicemus, confirmatum iri confidimus.

L X.

L X.

Cum ergo probatum sit, febrem quamlibet ultra diem durantem, repetitis, constare paroxysmis, proximum est, ut animadvertamus, repetitionem paroxysmorum, ab antegressorum forma & modo pendere. Quod elucescit ex ante dictis (XXIX & XXX.) ubi monstratum est, paroxysmos, quo protractiores sint, eo citius repeti; adeoque causam frequentioris renovationis in paroxysmi protractionis causa esse quærendam.

L X I.

Duratio æstus febrilis, sub quo reagens natura spasmus sub frigore inductum tollere molitur, præcipue determinat tempus integri paroxysmi. Hinc suspicari nobis licet, protractionem æstus vel spasmi pertinaciæ vel debiliori reactioni tribuendam esse; nec a vero videtur distare, modo hanc, modo illam obtinere causam.

L X I I.

Quamvis causa spasmi in diversis hominibus eadem esse queat, obvium est, illius intensitatem pro cuiusque irritabilitate differre; unde data in febre reactionis mensura paroxysmus sive duratio caloris longior aut brevior evadet, pro gradu spasmi inducti.

L X I I I.

Inter causas pertinacioris spasmi in febribus

una,

una, ut opinor, clare intelligitur: sub morbis inflammatoriis est in corpore diathesis phlogistica, quam ab aucto totius systematis arteriosi tono proficisci arbitramur. Ubi hæc diathesis, prout aliquando fit, febris se comitem jungit, vehementiori spasma febrili, adeoque protractionibus paroxysmis occasionem dare videtur. Hinc omnes febres inflammatoriæ ex continuarum genere sunt; hinc omnes quoque diathesis phlogisticæ causæ vim habent intermittentes febres in continuas convertendi. Cum igitur in continuis sæpenumero adsit diathesis phlogistica, concludimus, hanc in multis casibus esse continuitatis causam.

L X I V.

Verumtamen in multis febribus nulla diathesis phlogisticæ aliusve spasmi intensioris causæ præsentis signa sunt; in quibus proinde duratio paroxysmi justo longior atque febris forma continua debiliore reactioni imputandæ sunt. Et hanc veram esse causam, inde deducimus, quod in diversis febribus, ubi paroxysmi maxime protrahuntur, & ægre singuli discernuntur, gravissima universalis debilitatis symptomata observari solent. Unde colligimus, paroxysmi protractionem & formam continuitatis, a reactione debiliore proficisci, quæ tribui debeat vel magnitudini causarum debilitantium corpori applicatarum, vel ægroti conditionibus harum causarum actionem juvantibus.

L X V.

L X V.

Ab his principiis progressus datur ad febrium discrimina cum quadam probabilitate exponenda. Fatendum tamen, dubia & difficultates superesse, ubi ad singulares casus hæc doctrina applicatur. Equidem in explanandis intermittentibus, siue puræ & genuinæ sint, siue ad continuas magis magisque accedant, sic satis accomodata est; sed tamen in ipsis intermittentium proprietatibus interpretandis haud mediocres offendimus difficultates; majores etiam in assignanda febrium continuarum differentia, cum earum, quæ ex intermittentibus nascuntur, tum maxime illarum, quas in Nosologia eo distinximus, quod continuarum nomine præ cæteris dignas esse affirmamus. Confer Synops. nos. meth. P. IV. Cap. I. Sect. II.

L X V I.

Enim vero continuarum febrium character loco citato propositus vix sufficit; necesse igitur est, ut plenior distinctio fiat, addi: febres ex genere continuarum, quæ nihilominus ad intermittentium ordinem referuntur, eo distare a cæteris, quod ab intermittentium vel remittentium typo ortæ continuarum formam adsciverint; quod aliquam proclivitatem ad intermittentium vel saltem remittentium naturam retineant; quod pro causa evidente paludum miasmata habeant; quod indolem Epidemiæ grassantis sequantur; denique quod ple-
rum-

rumque etiam spatio viginti quatuor horarum non nisi unum paroxysmum seu unam exacerbationem & unam remissionem ostendant. E contrario febres continuæ strictius dictæ discernuntur, primo quod ad intermittentium vel remittentium naturam in nullo sui decursus stadio tendant; omnium minime post primam septimanam; deinde quoniam inducuntur a contagio humano, utique a causis, quæ a paludosis miasmatibus sunt diversæ; porro animadvertendo epidemicam constitutionem; denique eo quod intra quatuor ac viginti horas tantum non semper bis exacerbantur & bis remittunt.

L X V I I.

Ex data causarum (LXIII & LXIV.) quæ longiores efficiunt paroxysmos, simulque continuarum febrium exquisite talium formam producant, explicatione consequi videtur, remotas harum febrium causas sic agere, ut vel diathesin phlogisticam vel reactionem debiliorem faciant. Etenim ab observatione discimus, evidentiorum febrium continuarum differentiam, a prædominante harum conditionum alterutra pendere.

L X V I I I.

Febres continuæ varii admodum generis haberi solebant; sed medicis tam felicibus esse non contigit, ut discrimina sedulo notaverint, aut ad generales aliquot titulos reduxerint. Antiquorum distinctio-

stinctiones non bene intelliguntur. Eorundem vero æque ac modernorum Nosologorum divisiones, ex varia duratione petitæ, nec fundamentum solidum habent, nec in praxi utilitatem. Nos cum experientiæ tum principiis supra positi consentaneum esse arbitramur, ut continuarum febrium duo genera assumamus, quatenus vel inflammatoriam irritationem, vel debilem naturæ reactionem ostendunt.

L X I X.

Congruit hæc distributio ad illam, quæ febre in *inflammatorias* & *nervosas* partitur, in Britannia ubivis fere hodie acceptam. Priori generi *Synocha* posteriori nomen *Typhi* dedimus. Et parum curantes, an hæc nomina veterum auctoritate facta sint nec ne, persuasi sumus, ea ex characteribus, in Nosologia propositis & ab observatione desumptis, intelligi.

L X X.

Eorundum characterum ope febres continuas in praxi facile discerni contendimus. Quod si verum est, dogmata a nobis ante tradita uberius confirmantur.

L X X I.

Præter recensitas continuarum febrium differentias certi non sumus, aliam ullam fuisse observatam, quæ fundamentalis dici queat. Enim vero

forma continuarum maxime familiaris in his regionibus videtur combinatio esse duorum, quæ memoravi, generum ideoque eam in Nosologia nomine *Synochi* distincte proposuimus: sed tamen limites inter Synochum & Typhum accurate ponere vix licet. Nec alienum est credere, a quibus causis Typhus producat, ab iisdem & Synochum gigni, adeoque hunc prioris varietatem tantummodo esse.

L X X I I.

Typhus plures species comprehendere videtur, de quibus tamen per observationes certas nondum plane constat. Interea certum est, complures casus a practicis notatos nullam specificam differentiam exhibere, sed meras varietates esse, oriundas ex varia causarum intensitate, ex varietate climatis & tempestatum, quibus hæ febres vigent, denique ex proprietatibus corporum, quæ afficiuntur.

L X X I I I.

Ex hac conditionum varietate manant effectus quidam studiosius expendendi. Talis est fluxus bilis immoderatio in decursu morbi occurrens. Hanc bilis abundantiam non negaverim existere febrium continuarum verarum subinde comitem; verum tamen eam ob causas ante propositas ad intermittentes potius pertinere, nec absurdum esse putamus, si inter notas, quibus hæ a continuis dis-

C

cerni

cerni debent, numeretur. Etiamfi vero insolita bilis copia in febribus continuis appareat, hanc tamen pariter atque in intermittentibus pro mero coincidente habemus, quod tempestati anni tribui debeat, neque fundamentum constituendæ speciei novæ, sed varietatem tantummodo ejusdem morbi præbeat.

L X X I V.

Alius effectus conditionum, quæ typhi interdum formas variant, est putrida fluidorum diathesis. Fuit apud veteres, estque a recentioribus illos imitari nimium fere solitis, recepta febrium partitio in putridas & non putres. Qua super re antiquorum medicorum notiones non satis correctæ vix attentionem merentur; nuper demum studiosius investigari & rectius explanari cœperunt.

Ex sanguinis e vena emissi apparente dissolutione, item ex cruoris facilitate per varia colatoria erumpendi, pluribusque aliis ex symptomatibus certo nunc concludimus, veram fluidorum putredinem in febribus quandoque obtinere. Sed hæc diathesis intermittentes non minus quam continuas subinde comitatur; & inter continuas synochum æque ac typhum; omnes vero varia admodum mensura. Quæ res quanquam in praxi magnum momentum habet, tamen certos limites non admittit hætenus, ut distincta *putridæ febris* species constitui possit.

L X X V.

Præter differentias ex rebus jam memoratis nascentes discrepant quoque febres comitatu symptomatum, quæ morbis ad alios pyrexiarum ordines pertinentibus competunt. Quod interdum ita evenit, ut difficile sit judicatu, uter morbus sit primarius. Fere tamen semper ex cognitione causæ remotæ & ex epidemiæ grassantis indole, vel observando seriem & successionem symptomatum hæc quæstio solvi potest.

L X X V I.

Plerique Systematici inter primarias febrium species recensent *Hæcticam*; qualem tamen ut primarium morbum nobis observare nunquam contigit. Semper eam vidimus tanquam symptoma affectionis alicujus topicæ, imprimis internæ supurationis; & talem quoque alio loco describemus.

L X X V I I.

Intermittentium varia discrimina hoc loco non prosequuti sumus, quoniam ex antedictis (XXV. XXVI. & XXVII.) facile intelligi, & uberius etiam ex Nosologiæ methodicæ P. IV. Cap. I. Sect. I. cognosci possunt.

CAPUT IV.

De Causis Februm remotis.

LXXVIII.

Quum febris præcipue in cordis & arteriarum vehementiore actione consistere crederetur, Medici pro causis ejus remotis habuerunt stimulos quosdam directos, illam vehementiam actionis inducere valentes. In multis tamen casibus tales stimuli nequaquam apparent; iidemque, ubi revera applicati sunt, vel solummodo ad tempus frequentiore pulsum faciunt, quod pro morbo haberi nequit; vel, si forte commotionem vere febrilem excitant, hoc præstant interventu topicæ inflammationis, quæ morbum gignit, a febre stricte dicta discrepantem.

LXXIX.

Stimulos directos esse causas febris remotas idcirco etiam verosimile non est, quoniam hæc Hypothesis ad phænomena incipientium februm explicanda non valet; quin etiam causæ certiores assignari possunt.

LXXX.

Quandoquidem febres ut plurimum epidemicæ sunt, verosimile est, materiem aliquam in aëre fluitantem, corporibusque humanis adhibitam constituere febris causam remotam. Hæc aëri
inqui

inquinamenta, homines afficientia, possunt tanquam *Miasmata*, vel tanquam *Contagia* considerari.

L X X X I.

Miasmatum varii & fontes & species esse possunt; sed varietates & effectus illorum nos pene latent. Unum duntaxat certo novimus febris cientes aptum, cujus vis tam late patet, ut dubium sit, an ab hoc diversum existat aliud ullum.

L X X X I I.

Miasma hoc, febrium frequentissima causa, surgit ex humidis & paludosis terrae locis, calore agitatis. Observationes sane innumerabiles, in plurimis & distantibus terrae regionibus factae, non sinunt nos dubitare amplius, quin hoc effluvium non modo febres producere valeat, sed omnino frequentissima intermittentium omnis generis causa sit. Similitudo climatis, anni tempestatum ac soli, sub quibus intermittentes febres grassantur, & paritas morborum variis in regionibus nasci solitorum, consentiunt ad probandum, existere unam & communem horum morborum causam, & hanc esse paludosum Miasma. Hujus vero natura & indoles, item discrimina, si dentur, nos adhuc latent. Et probabile est, non dari diversas species, sed omnes differentias vel ab intensitatis gradu, vel a Miasmatis in dato spatio quantitate produci.

L X X X I I I.

Proximum est, ut *Contagia* expendamus. Horum quoque magna dicitur varietas esse. Nec nego, esse posse, sed tamen ex illis, quæ hætenus nota sunt, haud ita apparere affirmo. Utique genera ac species morborum contagiosorum, quæ classe Pyrexiarum comprehenduntur, non sunt magno numero. Pertinent autem cuncta ad ordines febrium, exanthematum ac profluviorum. Num etiam contagiosæ dentur phlegmasiæ, dubium est; & si assumantur, tamen numerus Pyrexiarum a Contagio nascentium inde non multum augebitur. Quod exanthemata contagiosa atque profluvia spectat, in his numerus specierum satis certe determinatus est; singulæ vero propriam habent indolem, adeo ut, cum per plura jam sæcula & in multis variisque terræ locis observatæ sint, tamen semper & ubivis eundem characterem monstrent, neque sibi dissimiles sint, nisi in quibusdam rebus, quæ tempestati, climati, aliisque externis causis vel ægrotorum proprietatibus tribui queant. Unde vero simile fit, primo in unaquaque specie naturam contagii esse unam & constantem; deinde numerum exanthematum & profluviorum contagiosorum vix esse illo majorem, quo species in systematibus nosologicis jam sunt descriptæ.

L X X X I V.

Cum igitur contagiosorum exanthematum atque

que profluviorum limitatus sit numerus, haud sane magna pyrexiarum a contagio nascentium varietas esse potest, nisi forte inter genera ac species continuarum febrium existat. Harum vero genera si non male a nobis sunt determinata, credibile est, contagia, quibus inducuntur, non admodum diversa esse; atque hoc multum confirmabitur, quando adstruxerimus, unum existere principem, & forte communem omnium contagiorum fontem.

L X X X V.

Atqui vero notum est, effluvia e corpore humano vivo assidue manantia, si diutius eodem in loco stagnet neque per aëra diffundantur, deleteriam vim tantam nancisci, ut corporibus vivis applicata febres admodum contagiosas gignant. Nuperrimæ observationes de Carcerum & Nosocomiorum febribus existentiam hujus causæ plenissime probarunt. Et sane apertum est, hanc eandem venenatam materiem in pluribus aliis locis gigni posse. Ipsarum etiam febrium, quæ sic nascuntur, indoles ducit nos ad credendum, virulentiam effluviorum humanorum esse communem earum causam; siquidem sola symptomatum ratione inter se differunt, id, quod anni tempestatibus, climati, cæteris rebus cum contagio concurrentibus ejusque efficaciam variantibus tribui potest.

L X X X V I.

Quamquam contagia, ut ante dixi, per Atmosphæram diffusa sunt, notandum tamen est, illa neutiquam operari, nisi locis, unde fluxerunt, vicina sint, hoc est, vel hominum corporibus, e quibus cum maxime manant, vel aliis rebus, quæ ex contactu humanorum corporum effluviis talibus imprægnatæ fuerunt, in quibus subinde ad longum tempus activa permanent. Hujusmodi res, activo viru imbutæ, appellari possunt *fomites*; mihiqve vero videtur simile, contagiones ex fomitibus oriundas majorem vim habere, quam quæ ab ipso humano corpore directe veniunt.

L X X X V I I.

Huc usque probabiliter ostendimus, causas febrium remotas (VIII.) præcipue miasmata vel contagia esse; neutrorum vero magnam diversitatem. Miasmata porro intermittentes, Contagia vero continuas febres producere contendimus. Verumtamen terminis hisce generalibus vix nobis uti licet. Etenim contagionis idea proprie materiem indicat e corpore hominis morbo correpti exhalantem; Miasmatis vero nomen significat materiem ab aliis rebus proficiscentem. Cum igitur continuarum febrium causa ex aliis fontibus præter corpus humanum fluere, atque tunc vere Miasma dici possit, cumque alia insuper Miasmata morbos contagiosos producere queant, non in-

con-

congruum fuerit, ad causas febrium recte distinguendas, appellatione *paludosorum* vel *humanorum Effluviorum* potius uti, quam indefinitis Miasmatum vel Contagiorum nominibus.

L X X X V I I I.

Quamquam febres ex paludosis vel humanis Effluviis in universum oriri contendimus, non tamen omnino excludere alias quasdam causas remotas audemus, quæ in febrium generatione vulgo creduntur aliquam partem habere; ad has idcirco perpendendas nunc progredimur; primo loco consideraturi vim frigoris ad corpus humanam applicati.

L X X X I X.

Actio frigoris in corpus vivens sub diversis conditionibus adeo diversa est, ut explanatio ejus perdifficilis sit; quæ idcirco cum quadam diffidentia a nobis instituitur.

Frigus manifestam vim sedativam sub certis conditionibus habet. Potest sane ipsum vitæ principium non tantum in singularibus partibus, sed etiam in toto corpore extinguere. Quod si reputemus, quantum vis vitalis animantium a calore pendeat, vix dubitare possumus, quin frigori semper plus vel minus facultatis sedativæ naturaliter competat.

Neque tamen minus certum est, frigus aliquando in corpore vice stimuli fungi; præcipue in sanguifero systemate.

Præter sedantem atque stimulantem vim, est etiam frigus fortiter adstringens; quippe quod vasa in universo corporis habitu contrahit; ideoque pallorem ac perspirationis suppressionem producit. Nec improbabile est, hanc constrictionem cum universo corpore communicari, ideoque frigus corpori admotum, virtutem tonicam in toto systemate exserere.

X C.

Varia illa frigoris effecta haud simul & semel obtinent; sed diversimode complicari possunt. Vis stimulans ubi se exserit, moderatur effectus a vi sedativa alioquin producendos, quin etiam ex parte effectus virium adstringentium. Sed eadem virtuti tonicæ plerumque sic adjuncta est, ut ab hac ex parte pendere videatur.

X C I.

Quibus præcipue in casibus hæc diversa frigoris effecta locum habeant, difficile est judicatu. Sed vitiorum, quæ inde oriuntur, quatuor possunt genera constitui. Primum est diathesis phlogistica universalis, quam plerumque comitatur Rheumatismus vel alia phlegmasia. Alterum est Catharrhalis affectio. Tertium Gangræna. Quartum denique febris stricte dicta, in qua gignenda actio frigoris cum paludum aut hominum Effluviis plerumque concurrit.

Frigus in universum tanto potentius agit, quanto magis corporis vires, & speciatim vigor circulationis infirmata sunt.

XCII.

XCII.

Præter frigus aliæ sunt potentiæ procreandis febribus idoneæ, velut timor, immodica potatio, Veneris abusus, similes causæ, quæ manifestam corpori debilitatem inferunt. Harum vero sedativarum potentiæ an una aliqua seorsim possit causam febris remotam constituere; num potius concurrentibus miasmatum vel hominum effluviis egeant; an tantum actionem frigoris adjuvando operentur? In dubio est.

XCIII.

Recensuimus præcipuas causas febrium remotas. Nunc addere licet: febres inde serius ocys cieri, prout miasmata & contagia magis minusve efficacia sunt, vel concursu frigoris aliarumve potentiæ debilitantium plus minus juvantur.

CAPUT V.

De Prognosi in Febris.

XCIV.

Quum febres (juxta XLVI. & LIII.) ex morbos ac salutaribus motibus ac symptomatis consent, flexus illarum ad salutem vel ad perniciem, siue prognostica in febribus, determinari solebant ex supputatione symptomatum ab una parte prævalentium. Nec fane perperam; dummodo certa distin-

distinctio esset inter morbosa & salutaria sympto-
mata. Verum reactionis sive medicatricis naturæ
in curandis febribus operatio tam obscura ad-
huc est, ut varia ejus molimina explicare & ad
prognosin determinandam adhibere nondum pos-
simus; quam idcirco ex symptomatibus, quæ ad
mortem tendunt, melius deduci putem.

X C V.

Hic modus prognoseos in febribus constituendæ
fundatur notitia causarum, quæ mortem in univer-
sum, & præcipue in febribus, inferre solent.

Causæ mortis generales sunt vel directæ vel in-
directæ.

Prioris generis sunt, quæ in principium vitale
systemati nervoso inhærens directè agunt, vel or-
gana cum illo proxime conjuncta destruunt.

Posterioris generis sunt omnia, quæ functiones
oeconomiae animalis, ad sanguinis circulum adeo-
que ad principium vitale sustentandum necessarias
interrumpunt.

Inter causas generaliores, quæ in febribus præ-
cipue operantur, duæ eminent.

Prima est *Reactio nimis violenta*, quippe quæ
vel forti & repetito impetu vim vitalem pessum-
dat; vel vehementia sua structuram cerebri ad
actionem principii vitalis necessariam pervertit;
vel eodem impetu organa ad sanguinis distribu-
tionem absolute necessaria destruit.

Secunda causa, quæ mortem in febribus in-
duce-

ducere valet, potest esse venenum, hoc est, potentia quædam vi vitali destruendæ apta. Atque hoc vel ipsum Miasma aut Contagium est, quod causam febris remotam constituit; vel est materies putrida sub febre generata. Utroque in casu hæc vis vel genus nervosum imprimis afficiendo debilitatis symptomata producit, vel in massam sanguinis agendo huic perinde ac succis ab eo secretis putridam diathesin conciliat.

X C V I.

Ex his omnibus manifestum esse opinor, signa eventus lethalis in febribus esse: symptomata *reactionis nimium violentæ, debilitatis magnæ*; denique *proclivitatis ad putredinem in humoribus*. Quibus positis singula hæc symptomata nunc accuratius expendenda sunt.

X C V I I.

Reactionis nimis violentæ signa sunt:

- 1°. Aucta vis, durities ac frequentia pulsus;
- 2°. Calor corporis auctus;
- 3°. Symptomata, quæ diathesin inflammatoriam in universum & speciatim determinationem humorum ad caput, pulmones, aliave nobiliora viscera patefaciunt;
- 4°. Symptomata, quæ causam violentæ reactionis indicant, hoc est, vehementem spasmus ex suppressione naturalium excretionum cognoscendum.

X C V I I I.

XCVIII.

Debilitatis magnæ signa sunt,

In functionibus animalibus:

- 1°. Motuum voluntariorum debilitas.
- 2°. Eorundem anomalia ex debilitate proficiscens;
- 3°. Sensuum languor;
- 4°. Languor & inæquabilitas functionum intellectus.

In functionibus vitalibus:

- 1°. Pulsus debilis;
- 2°. Frigus seu contractio extremarum partium;
- 3°. Proclivitas ad animi deliquium in situ erecto;
- 4°. Respiratio debilis.

In functionibus naturalibus:

- 1°. Debilitas ventriculi, quam anorexia, nausea & vomitus declarant;
- 2°. Excretiones involuntariæ ex sphincterum paralyfi;
- 3°. Deglutitio impedita ex muscutorum faucium resolutione.

XCIX.

Denique symptomata, quæ putredinem in humoribus declarant, sunt

- 1°. In stomacho, cibi animalis fastidium, nausea & vomitus, sitis ingens & acidorum desiderium:

2°. In

2°. In sanguine, a) sanguis e venis missus, non coagulans pro suo more; b) hæmorrhagiæ ex variis corporis partibus, sine impetus aucti signis; c) factæ sub cute vel epidermide effusiones, petechiarum, macularum ac vibicum forma; d) effusiones flavi feri sub cuticula.

3°. In excretionibus: dejectiones alvi crebræ, liquidæ, & fœtentes; urina saturato colore turbida; sudores olidi; fœtor vesicantium.

4°. Denique cadaverosus universi corporis odor.

C.

Hæc quidem symptomata frequenter admodum in facienda prognosi suam singula vim habent; sed tamen maximam ex concursu suo & nexu mutuo nanciscuntur.

C I.

Circa prognosin notari porro convenit, multos Medicos in hac fuisse sententia, ut crederent, in ipsa febrium natura existere aliquid, quo duratio earum definiatur, quodque efficiat, ut in sanitatem vel in mortem certis morbi periodis terminentur. Hæ periodi *Dies critici* nuncupatæ sedulo ab Hippocrate, aliisque inter veteres Medicos, quin etiam a multis recentiorum & excellentibus in arte viris notatæ sunt; verum tamen alii inter modernos nec auctoritate destituti medici negant, in regionibus borealibus, quas incolimus, tales in febribus periodos obtinere.

C II.

C I I.

Ego quidem arbitror, veterum imprimisque Hippocratis doctrinam de crisibus certo niti fundamento; quin veram rectamque nostro etiam sub climate esse.

C I I I.

In hanc ducor sententiam *primo*, quod oeconomiam animalem video in motus periodicos proclivem cum ex propria constitutione tum ex facilitate, quam habet, iis affluendi; *secundo*, quia motus periodicos inter corporis humani ægritudines constanter ordinateque decurrentes animadverto, ut in febribus intermittentibus multisque aliis morbis.

C I V.

Ex his verisimile fit, posse statos motus periodicos in continuis febribus obtinere; eosdemque revera existere, usus ipse mihi declarare videtur.

C V.

Dies critici, quibus febrium continuarum terminationes potissimum contingere credimus, sunt, *tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, quartus decimus, decimus septimus ac vicesimus*, quem ultra non numeramus; licet enim febres hunc terminum aliquando excedant, hoc tamen perrarum est; neque sat magna observationum copia nobis suppetit, ut decursum talium febrium de-

definire possemus; adhæc vero simile est, in febribus ultra protractis, motus fieri minus ordinatos & minus regulares, ideoque difficilius observabiles.

C V I.

Dies modo memoratos vere criticos esse ab ipsis factis, quæ in Hippocraticis scriptis notata sunt, demonstrari opinor. Ex his enim, opera clarissimi DE HAEN undique collectis, liquet, ex centum & sexaginta tribus febrium terminationibus, quæ intra viginti ab initio morbi dies contigerunt, esse centum & septem, adeoque plures, quam duas tertias totius numeri, quæ in unum ex octo ante memoratis diebus inciderint; nullam vel secundo morbi die vel decimo tertio accidisse; diebus autem octavo, decimo, duodecimo, decimo quinto, decimo sexto, decimo octavo & unde-vicefimo non nisi octodecim factæ judicationis exempla fuisse, quæ una tantum nona pars totius febrium numeri est.

C V I I.

Quum terminationes, quæ septem diebus novissime memoratis accidunt, oppido raræ sint, & in singulis earum rariores, quam in singulis diebus, quos criticos esse assumimus, sequitur, novem esse dies, quos *acriticos* appellare licet. Cum e contrario terminationum, quæ in septimo, decimo quarto & vicefimo die fiunt, magnus numerus sit, evidens est, hos non tantum lato sensu criticos

D

esse,

esse, sed omnino criticorum principes. Potentia reliquorum dierum criticorum in sequentibus ex analogia quadam confirmabitur.

C V I I L

Cum præterea terminationum salutarium ac perfectarum ne decima quidem pars diebus acriticis contigerit; illarum autem, quæ perniciem adferebant, quamvis numerus major in dies criticos inciderit, plures tamen quam tertia pars diebus non criticis factæ sint: utique verosimile est, oeconomiam animalem ad observandos dies criticos esse natura comparatam; neque, nisi ab irregulari quadam & violenta causa, rerum eventus ad dies acriticos interdum devolvi.

C I X.

Quæ dicta sunt, satis probabiliter monstrant, universalem oeconomiae animalis dispositionem esse, per quam motus periodici in febribus ad dies potissimum criticos adstringuntur. Fatendum simul est, sic modo generalem esse illam dispositionem, ut in casibus singularibus multa occurrant impedimenta, quæ cursum ejus regularem turbent. Quanquam igitur principes ac spectabiliore in febribus continuis exacerbationes diebus criticis fiunt, quotidie tamen veræ etiam accidunt, quæ certis de causis momentosæ & criticae fieri possunt. Præterea, etsi
fe-

febres intermittentes certa quasi lege ad tertianam vel quartanam periodum adstrictæ sunt, notum tamen est, conditiones subinde existere, quæ regularem hunc ordinem impediunt, & febres vel anticipantes vel postponentes efficiunt, adeo, ut paroxysmorum dies penitus mutantur; & sane fas est credere, in continuarum febrium exacerbationibus simile quid fieri, eoque regularem criticorum dierum seriem interturbari.

Luculentum hujus rei documentum præbet sextus febrium dies. Nam, cum in Hippocratis scriptis multa judicationum hoc die factarum exempla prostant, idcirco tamen diebus criticis non annumeratur; quoniam terminationum in illum incidentium nulla salutaris deprehenditur; major numerus exitialis est; reliquæ vero omnes imperfectæ, & recidiva infames. Quæ quidem omnia declarant, causam violentam aliquam in his casibus a consueto naturæ cursu deviationem produxisse, ac judicationem sexto die nil aliud esse, quam septimi anticipationem; ex quo simul septimi potentia clarius elucescit.

C X.

Hæc de Diebus criticis doctrina incongruis quibusdam narrationibus, quæ in scriptis Hippocrati attributis occurrunt, intricatior facta est: sed hujus confusionis ratio esse videtur, primo, quod illi libri variorum auctorum sint; deinde, quod

D 2

etiam

etiam maxime genuina Hippocratis opera hinc inde corrupta fuerint; proptereaque quidquid factis ante allatis repugnat, uni alterive harum causarum recte tribui potest.

C X I.

Illud præterea dierum criticorum doctrinam imprimis vitiavit, quod Hippocrates ipse festinantius, quam par erat, generalia tradere præcepta & completam theoriam pythagoricis de numerorum efficacia commentis nixam condere studuit.

Hinc enim dogmata de diebus imparibus, item de quaternaria ac septenaria periodo, quæ adeo frequenter in Hippocratis scriptis occurrunt, fluxisse videntur. Hæc tamen cum veris factis supra allegatis contraria sunt, tum etiam, quod Asclepiades ac Celsus jam olim notarunt, inter se pugnant.

C X I I.

Igitur dies criticos, quos ante nominavimus, revera dies criticos Hippocratis esse, & naturæ convenienter explanari sequenti modo posse contendimus.

C X I I I.

Ob tertianæ vel quartanæ periodi in febribus intermittentibus universalitatem, dubium esse nequit, quin in œconomia animali quædam existat proclivitas ad periodos hasce observandas; & sane dies critici ante memorati ad hanc œconomie
dispo-

dispositionem congruunt; siquidem omnes vel tertianam vel quartanam periodum signant. Hæ tamen periodi non promiscue positæ sunt, sed sua quasi stadia sub morbi decursu constanter servant; sic ut a principio ad diem undecimum tertiana periodus obtineat; ab undecimo autem ad vicesimum & forte ultra quartana periodus æque constanter observetur.

X C I V.

Quæ causa sit mutationis periodorum circa diem undecimum, nobis non clare innotuit; factum nihilominus certum est; nullum quippe terminationis exemplum decimo tertio die, id est, prima post undecimum tertiana periodo exstat. Contra ea ad diem decimum quartum, decimum septimum ac vigesimum, qui quartanas denotant periodos, quadraginta tria judicationum exempla sunt; nec, nisi sex, mediis inter hos diebus.

Hæc quartanæ periodi prærogativa nullum relinquit dubium, quin dies criticus ab Hippocrate notatus sit morbi vicesimus, non autem vicesimus primus; tametsi in vulgari Aphorismorum editione, ad manuscriptum mendosum, quo etiam Celsus usus fuisse videtur, facta, primus post vicesimum memoretur.

C X V.

Quandoquidem cum illa generali systematis proclivitate concordat proposita dierum criticorum series, vera omnino esse videtur; nec nisi una su-

pereſt difficultas in adſtruenda noſtræ & Hippocratis doctrinæ harmonia; nempe frequens quarti diei tamquam critici mentio. Equidem plura judicationum quarto die factarum exempla ſunt, quam aliis quibusdam diebus, quos vere criticos eſſe aſſeruimus. Attamen ob repugnantiam univerſalis illius proclivitatis & alias quasdam conſiderationes quarto nomen & dignitatem diei, naturaliter critici, non concedimus; exiſtimantes, terminationum, quæ hoc die reapſe contigerunt, exempla inter anomalias haberi debere, quæ in hoc rerum ordine haud infrequentes ſunt.

C X V I.

Sic doctrinam de diebus criticis vindicare tentavimus, conſiſſi maxime factis caſibusque, quæ in Hippocraticis ſcriptis reperiuntur. Nunc poſſemus plura alia tam veterum quam recentium auctorum teſtimonia adferre; ſed fatendum nobis eſt, inter hæc nonnulla eſſe, quæ potius ex veneratione Hippocratis, quam a ſtudioſa naturæ obſervatione proſecta eſſe videantur.

C X V I I.

Multi hodie Medici dierum criticorum prærogativam non agnoſcunt; quorum quidem opinio nobis negligenda videtur. Cum enim difficilis & fallax ſit decurſus febrium continuarum obſervatio, facile fieri potuit, ut regulares progreſſus homi-

hominem in observando non satis cautum aut præjudiciis laborantem effugerint.

C X V I I I.

Nos quidem observatio & usus docuerunt: febres mitioribus symptomatis stipatas, nempe ex synocharum genere, intra novem dies vel citius frequenter terminari, & tantum non semper uno alterove dierum criticorum, qui in hanc cadunt periodum; sed oppido rarum esse in hoc climate, ut typhus aut synochus ante diem undecimum judicetur; atque si contingat hoc die crisis, eam plerumque lethalem esse. Ultra vero protractarum febrium terminationes satis constanter vidi decimo quarto, decimo septimo, vel vicefimo die factas.

In his casibus salutare terminationes vix unquam evacuatione aliqua notabili comitatæ sunt. Frequenter quidem apparet sudor, sed raro profusus est. Vix unquam terminationes vere criticas & plenas observavi, vel vomitu, vel alvi dejectionibus, vel evidenti mutatione urinarum factas. Quæ morbi solutionem nobis indicant, sunt imprimis somnus & appetitus ex parte redeuntes, delirii cessatio, & pulsum frequentia remittens. His signis possumus morbi crisis sæpe agnoscere; sed subita atque perfecta crisis raro cernitur. Frequentissimum vero est, ut ex bonis quibusdam symptomatis, die quodam

critico contingentibus, augurari & prædicere nobis liceat, futuram proximo die critico pleniorē morbi solutionem.

Denique firmiter persuasus sum, si observationes intento ad naturam præjudiciis vacante animo instituantur, conclusionem rationis eam fore, quam docti & sagacis GAUBII verba exprimunt: *fallor ni sua constiterit HIPPOCRATI auctoritas, GALENO fides, NATURÆ virtus & ordo.*

C A P U T V I.

De Methodo medendi febribus.

S E C T I O I.

De Curatione Februm continuarum.

X C I X.

Quandoquidem omnes agnoscunt, in omni febre, quæ cursum suum absolvit, Naturam molimina ad salutem tendentia facere, videri posset febrium curatio soli naturæ relinquenda, neque arti nostræ aliud officium esse, quam ut operationes naturæ juvet & moderetur, suasque adeo indicationes ad hunc scopum componat. Nobis vero hæc methodus nequaquam probatur, propterea quod Naturæ operationes nec satis certæ sunt, neque a nobis tam plene intelliguntur, ut eas recte moderari queamus. Utiq̃ue fides illis habita videtur nobis haud raro inertem & ignavam praxin medici-

dicinalem peperisse. Omninoque curiosam ad naturæ operationes attentionem sæpe supervacuum esse opinamur.

C X X.

Igitur propositum nobis est, causam febris proximam maxime considerare, indicationesque ea ratione facere, quæ progressui febrium ad mortem maxime contraria sit.

Quæ supra de prognosi febrium dicta sunt, tres nobis indicationes generales in cura febrium continuarum suggerunt.

Prima est: reactionis vehementiam moderari;

Altera est: amovere causas debilitatis, aut obviam ire ejusdem effectibus;

Tertia denique est: putredinem humorum prævertere aut corrigere.

C X X I.

Primæ indicationi, quæ reactionis moderamen spectat, satis fieri potest:

1°. Cunctis remediis, quæ cordis arteriarumque motum minuunt;

2°. Iis auxiliis, quæ spasmus ab extremis vasis, utpote præcipuam reactionis violentæ causam, remonent.

C X X I I.

Cordis arteriarumque actio minui potest,

1°. Vitando vel moderando omnia irritamenta, quæ vario gradu tantum non semper corpori sunt applicata.

D 5

2°.

2°. Ufu potentiarum quarundam, quæ sedant,

3°. Minuendo tensionem & tonum systematis arteriosi.

C X X I I I.

Irritamenta (CXXII. 1°.) tantum non semper præsentia sunt impulsus sensuum; corporis mentisque exercitatio; alimentorum usus. Harum rerum evitatio, quanta esse potest, utique earum moderatio, *regimen antiphlogisticum* proprie constituit, quod in omni fere febre continua usque venit.

C X X I V.

Hoc Regimen sequentibus præceptis & cautelis finitur:

1°. Externorum sensuum impulsus, utpote corpus stimulant, ejusque vim agendi incitantes, quoad fieri potest, vitari debent; illi potissimum, qui constantius appliciti manent, qui vehementiores sunt, denique, qui dolores ac molestias creant. Inprimis vero calor externus maximâ curâ fugiendus est; simulque cæteræ res omnes, quæ internum corporis calorem adaugere possunt, vitandæ sunt. Duplex hæc cautio simul est adhibenda atque calor febrilis plene erupit, & continuanda, quamdiu durat, nisi, quando sudor necessarius est, aut ubi stimulantis caloris effectus compensantur conditionibus quibusdam, quæ eundem calorem producendæ relaxationi & revulsioni aptum & opportunum reddunt.

2°. Cor-

2°. Corporis motus omnes maximeque illi, qui propriis ipsius musculis perfici debent, vitandi sunt; isque ægri situs deligendus, sub quo paucissimi musculi agunt, & ne unus quidem diuturna contractione fatigatur. Sermocinatio quoque, utpote respirationem incitans, inprimis fugienda.

Notari convenit corpus, quo debilius est, hoc vehementius ab omni motu stimulari.

3°. Mentis quoque exercitatio corpus stimulat, ideoque omnes ad cogitationem, maximeque ad animi motus aut perturbationes ducentes impulsus, quanta fieri potest cura, vitandi sunt.

Hoc tamen de omni impressionum genere vitando præceptum unam exceptionem admittit, nempe in delirii accessu; quando quidem solitæ res ægrorum sensibus tunc objectæ mentem ab imaginibus præpostere ortis avocare possunt.

4°. Cum præterea recens in stomacho alimentum semper irritamento sit corpori, oportet in victu summa moderatione uti: quin etiam, ex toto ad aliquod tempus abstinuisse, utile esse potest. Talis vero abstinencia quoniam protrahituro nequit, diligenti ciborum delectu habito, cavendum est, ne noxius ex assumtis stimulus nascatur. Atqui vero credimus, alimenta, quo magis sunt alcaliescentia, hoc fortius stimulare; ideoque necessariam esse evitacionem animalis cibi cujuscunque, & solis vegetabilibus utendum esse arbitramur.

Potulenta quoque stimulo esse possunt; ideoque aromatica & spirituosæ vitari, &, ut plenius præsentī indicationi satis fiat, a fermentatis liquoribus cunctis præter admodum tenues abstineri debet. Aquosæ, quæ acidis admixtis aliquam saporis gratiam conceperunt, deinceps inter remedia commemorabimus.

C X X V.

Præter hæc irritamenta corporis quasi assidua sunt alii stimuli, qui, quoniam febres, etsi non necessario, tamen plerumque comitantur, curari & removeri debent.

Et primo quidem sensus sitis, cum semper uno vel alio modo potenter stimulet, semper ablationem sui indicat.

Deinde cruditates, aut corrupti in ventriculo humores, frequenter quoque stimulant; ideoque vomitu, dilutione, vel acidorum usu, tolli debent.

Sæpe etiam stimulo est stercus præter naturam in intestinis retentum, quod repetitis clysteribus laxantibus educi oportet.

Quartus denique stimulus, quem sub febribus semper suspicari debemus, est quædam humorum omnium acrimonia, partim a motu & calore auctis, partim ab excretionibus imminutis gigni solita. Hæc anteverti vel removeri debet copioso blandi antiseptici liquoris potu.

C X X V I.

Irritationum in omnibus his casibus (CXXIII. & IV.) evitatio regimen antiphlogisticum constituit, ad violentiam reactionis moderandam omnino necessarium; atque, ut nos opinamur, omnibus continuarum febrium conditionibus congruum; quandoquidem stimulorum usus incertus fere est, neque in eorum, quos ante memora-
vimus, applicatione iusta mensura facile obser-
vari potest.

C X X V I I.

Alterum genus remediorum (CXXI. 2°.) quæ Reactionem nimiam temperant, sunt potentiæ quæ-
dam sedativæ, quæ totius corporis & præcipue
sanguiferi systematis agitationem moderari pos-
sunt.

Has inter primo loco censenda est frigoris ap-
plicatio. Calor est præcipuus actuosæ animalium
naturæ fultor; ideoque calorifica quædam facultas
corporibus insita est; sed tamen observamus, calo-
rem internum facile mensuram excedere, nisi ab at-
mosphæra minus calente identidem temperetur.
Quare, quoties potentia calorifica in corpore præter
modum aucta est, quod in febribus plerumque
fit, non solum omnia, quæ calorem ultra auge-
re possunt, vitari debent, sed omnino expedire
videtur aëris frigidioris applicatio, saltem ple-
nior & liberior quam in sanitate admissio. Capta
super in variolis atque febribus continuis experi-
menta

menta evincunt, æris frigidi ad corpus liberalem admissionem potentissimam esse in reactionis violentia compescenda. Hoc autem remedium quo modo operetur, quibus febrium conditionibus peculiariter accomodatum sit, quasnam cautiones postulet, non ausim prius definire, quam ab experientia plenius informati fuerimus.

C X X V I I I.

Inter potentias sedativas ad febrium curationem utiles secundo loco sunt quædam medicamenta, quæ apud Materiæ Medicæ Scriptores *Refrigerantium* nomine veniunt. Eminent vero cujusvis generis Acida, modo satis diluta, quæ multiplici titulo continuis febribus conveniunt. Inter hæc Vitriolicum ac Vegetabile usitatoria sunt; & nos quidem ob plures rationes vegetabilem acorem cæteris anteferimus.

C X X I X.

Inter Refrigerantia deinde numerantur Sales Neutri, ex acido vitriolico, nitroso aut vegetabili, cum alcalinis fixis vel volatilibus mixto conflati. Hi quidem omnes, dum aqua solvuntur, frigus producunt: sed, quoniam perfecta solutione frigus cessat, & sales illi non solidi sed liquefacti plerumque propinantur, apertum est, vim illorum refrigerantem ex facultate frigoris cum aqua producendi nequaquam pendere. Inter eas quamquam Nitrum præ cæteris, tanquam refrigerans
adhi

adhiberi solet, tamen cæteri omnes ad modum ante propositum conflati, plus minus ejusdem virtutis participes sunt.

C X X X.

Præter Salia hæc Neutra scopo refrigerandi etiam Metallica quædam usurpata sunt, imprimis Saccharum Saturni, cujus tamen vis refrigerans minus certa nobis videtur, quam deleteria potestas; quæ satis superque cognita a libero ejus usu detertere debet.

C X X X I.

Ad violentiam reactionis moderandam tertio loco (CXXIII. 3°.) faciunt ea, quæ tensionem, tonum actionemque sanguiferi systematis infirmant. Cum autem ejus actio pro magna parte ex tono, hic ex vasorum tensione, quam fluida his contenta impertiunt, proficiscatur, obvium est, minuta humorum quantitate minorem quoque sanguiferi systematis actionem & impetum fieri.

C X X X I I.

Fluidorum copia justo major in sanguiferis vas contenta omnium optime minuitur sanguinis detractio & alvi ductione.

C X X X I I I.

Nihil sane evidentius est, quam quod sanguinis missio potentissima sit ad agitationem universi corporis,

poris, imprimisque sanguinei systematis compescendam. Eadem proinde efficacissimum remedium ad reactionem in febribus moderandam esse debet, cujus præstantia ipsis factis comprobata est. Operandi modum hoc loco non investigabimus, sed solummodo conditiones, sub quibus febrium curationi maxime conveniat, perquiremus.

C X X X I V.

Ubi reactionis violentia ejusque individua comes diathesis phlogistica satis manifestæ sunt; ubi hæ conditiones primariam morbi partem constituunt, & per totum morbi decursum probabiliter duraturæ sunt, veluti in Synocha, ibi sanguinis detractio princeps remedium est, & in tantum adhiberi debet, in quantum ægri constitutio illud ferre potest, morbique vehementia requirere videtur. Notari tamen convenit: si major, quam par est, detractio fiat, tardiores fore convalescentiam, & ægrum recidivis opportunum, aut in alios morbos proclivem reddi posse.

C X X X V.

Igitur in Synocha vix unquam de venæ sectionis necessitate dubitatio esse potest. Verum aliæ sunt febres, velut Synochus & interdum Typhi, sub quibus vehemens reactio & diathesis phlogistica apparent, atque per aliquod morbi tempus prævalent; neque tamen principem ejus partem constituunt

tuunt, neque ad finem usque duraturæ sunt. Quin etiam novimus, talem reactionis violentiam in multis febribus habituram sibi ocius serius succedentem debilitatem, cujus excessus in summum discrimen ægros conjiciat. Quare in multis casibus vitanda omnino est sanguinis detractio; atque, etiamsi necessaria in statu morbi inflammatorio sit, tamen ea moderatione facienda, ut ne debilitatem subsequuturam augeat.

C X X X V I.

Itaque sanguinis detractio in nonnullis febribus magnam circumspectionem ac solertiam postulat; ejusque usus non nisi seria variarum rerum contemplatione definiri recte potest. Præcipuæ sunt sequentes:

- 1°. Natura Epidemiæ grassantis;
- 2°. Causæ remotæ indoles;
- 3°. Tempestas anni & clima, quibus morbus incidit;
- 4°. Gradus diathesis phlogisticae præsentis;
- 5°. Morbi periodus;
- 6°. Ætas, robur & status ægri plethoricus;
- 7°. Ejusdem antegressi morbi & sanguinis mittendi consuetudo;
- 8°. Phænomena, quæ detractus sanguis exhibet.
- 9°. Effectus venæ sectionis jam ante factæ.

X X X V I I.

Quarum rerum consideratio si sanguinis detrac-

E
tio-

tionem necessariam esse declarat, tenendum est, hanc tanto efficacior fore, quanto sanguis promptius detrahitur, & quanto magis corpus simul ab omni irritatione liberum præstatur, proinde eo in situ, sub quo paucissimi muscoli agunt.

C X X X V I I I.

Altera evacuatio, quæ fluidorum in corpore contentorum copiam insigniter minuit, est alvi ductio (CXXXII.).

C X X X I X.

Considerantibus nobis humorum, qui in intestinis semper præsentibus sunt, copiam, simulque eam quantitatem, quæ ex innumerabilibus colatoriis in hanc cavitatem hiantibus trahi potest, apertum sane est, valde magnam a purgantibus fieri evacuationem posse. Quæ, si stimulo perficitur, cujus vis non ultra fistulam cibalem extenditur, potest sane, dum materiem ex intestinis perinde atque ex arteriis in hæc patentibus eliminat, totum corporis systema notabiliter laxare, adeoque reactionis violentiæ in febribus moderandæ aptissima est.

C X L.

Notandum tamen est, quoniam liquidum ex colatoriis in intestina hiantibus non directe ab arteriis trahitur, & illud etiam, quod ab his vasculis directe venit, lente & paulatim destillat, idcirco a purgatione, utut copiosa, non posse adeo sub-

tam

tam vasorum rubrorum depletionem, quam a sanguinis missione expectari; illamque proinde tollendæ diathesi phlogisticæ longe minus idoneam esse.

C L X I.

Eadem quoque per alvum depletio magnum debilitatis gradum producere potest: quare, ubi debilitatis impendentis metus est, magna opus est in purgando cautione & omnino majore, quam circa sanguinis detractionem.

C X L I I.

Cum res magni momenti, (ut paullo post plenius ostendetur), in curatione febrium sit, ut sanguinis determinatio versus vasa in corporis superficie posita instauretur: hinc alvi ductio, quatenus illi determinationi contraria est, curandis febribus non satis conveniens esse videtur.

C X L I I I.

His dubiis (CXL. CXLI. CXLII.) non obstantibus, si quis purgationem medicamentis factam utilem sæpe in febribus fuisse contendat, ego contra affirmem, non profuisse largiorem evacuationem producendo, nec proinde violentiam reactionis moderando, nisi forte in febribus simpliciter inflammatoriis. Vidimus sane in aliis casibus perniciosas ab evacuatione liberali purgantibus procurata sequelas. Et si quandoque moderatio evacuationis profuisse visa est, hoc ideo tantum credimus factum esse, quod retentorum faciem irri-

tationem sustulerit, aut humores corruptos in intestinis hærentes eliminaverit; quorum profecto utrique frequens laxantium usus apprime convenit. Atque etiam in febribus intermittentibus ad congestionem in abdominalibus visceribus amovendas purgantia sæpe necessaria esse judicamus.

C X L I V.

Aliud genus remediorum temperandæ reactionis vehementiæ inservientium (CXX. 2.) hoc agit, ut inductum extremis vasculis spasmus solvat, quem quidem causam esse credimus illius irritationis, quæ reactionem maxime excitat.

C X L V.

Ad hanc extremorum vasculorum constrictionem tollendam apta remedia sunt vel interna, vel externa.

C X L V I.

Interna (CXLV.) sunt

1°. Ea, quæ humores circulantes ad corporis superficiem determinant, & vasorum extremorum actionem tonumque instaurando constrictionem ostiolorum superant.

2°. Illa medicamenta, quæ vim habent in quacunque corporis parte spasmos solvendi, atque *antispasmodicorum* nomine insignita sunt.

C X L V I I.

Remedia, quæ humores ad corporis superficiem determinant, sunt

1°. Di-

- 1°. Diluentia;
- 2°. Sales neutri;
- 3°. Sudorifica;
- 4°. Emetica.

CXLVIII.

Animantium succos ex magna parte constituit aqua, cujus ingens copia per humorum massam semper diffusa est. In secunda valetudine totius massae liquiditas a praesentis aquae mensura pendet.

Aqua igitur verum diluens sanguinis remedium est; caeteri vero liquores ea tantum proportionem diluunt, qua aquam in se continent.

CXLIX.

Aqua vehiculum dici potest secretorum humorum; & in sano corpore plenitudo extremorum vasculorum & mensura excretionis sunt in ratione quantitatis aquae in corpore praesentis. Verum sub febre excretionem, licet quodammodo interruptae sint, pergunt tamen haecenus, ut fluidiores sanguinis partes exhalent; harum interea pars in majoribus vasis necessario retinetur; ideoque minora ultimaque vascula partim ob defectum liquidi, partim ob praeternaturalem suam contractionem, minus aequo repleta sunt; & in hoc statu, nisi juventur, manent.

CL.

Huic contractioni ut occurratur, nil magis necessarium est, quam liberalis aquae aut aquosorum

liquorum administratio forma potus aliove modo quocunque. Cum enim per varia corporis colatoria abundans aquæ quantitas eliminari soleat, hujus applicatio constituit quasi vim quandam, quæ ultima vascula dilatare, & spasmò ostiola obferante liberare valet.

C L I.

Quare diluentium liberalis usus ab omni quidem tempore in febribus laudari solebat; nunquam tamen studiosius, quam a Medicis Hispanis & Italis in ea medendi ratione, quam *Diætam aqueam* vocant.

C L I I.

Hæc diæta talis est: ut ægri ab omni genere alimentorum & potuum abstinere cogantur, utque per plures continuos dies bibant quotidie partitis vicibus sex aut octo libras aquæ puræ, plerumque frigidæ, nonnunquam vero calidæ. Attamen hæc diæta locum habere nequit, nisi morbus jam per aliquod tempus, & minimum per unam hebdomadem duraverit.

C L I I I.

Alterum genus rerum, quæ humores ad corporis peripheriam determinant, sales neutri (CXLVII. 2.) constituunt; qui quidem debita proportionè assumpti paullo post excitant caloris sensum per corporis superficiem; & brevi sudorem eliciunt, modo corpus bene tectum calidum-
que

que fervetur. Iidem in stadio frigoris dati sæpe depellunt frigus, calorem properant. Quin etiam notabilem vim habent in cohibendo vomitu, qui fere assiduus frigoris febrilis comes est. Quæ omnia ostendunt, salibus neutris inesse facultatem sanguinis ad summam cutim determinandi; ideoque probabilem in tollendo spasmio peripherico usum.

C L I V.

Ex neutris salibus ille plerumque in febrium curatione adhibetur, qui ex alcali & acido nativo vegetabilium componitur. Cæteri tamen omnes plus minus ejusdem sunt virtutis participes; & nonnulli forte, imprimisque sales ammoniacales, majore gradu.

C L V.

Quoniam aqua frigida assumpta sæpe effectus diaphoreticos salibus neutris similes edit, credibile est, horum salium operationem ex viribus refrigerantibus, quas habent (CXXIX.) pendere. Quid sales neutri, quo tempore formantur & in statu effervescentiæ adhuc sunt, dati efficere valent?

C L V I.

Tertius modus determinandi humores ad corporis superficiem, spasmumque ibi subsistentem solvendi, est administratio sudorificorum & excitata sudatio (CXLVII. 3.).

C L V I I.

De hujus remedii virtute multum disceptatum est, & speciosa in utramque partem argumenta proferri possunt.

Pro eo valent sequentia:

1°. Quandocunque in bene valentibus actio cordis arteriarumque aucta est, sudor elicitur, eo-que prava illius impetus effecta verosimiliter antev-vertuntur.

2°. Febres ut plurimum sudore spontaneo solvi ac terminari solent.

3°. Quin etiam sudor, arte excitatus, profuisse visus est in certis periodis ac speciebus febrium.

C L X V I I I.

Adversus praxin sudorificam sequentia dici pos-
sunt:

1°. In febribus, cum sudor spontaneus non sta-
tim erumpat, esse conditiones quasdam a statu sa-
no alienas, quæ incertos nos relinquant, an
sudor tuto possit arte cieri.

2°. Praxin hanc sæpius malas habuisse sequelas.
Scilicet remedia vulgo usitata ad inflammato-
riam diathesin ducere; hanc vero nisi subsequens
sudor protinus removeat, summo cum discrimine
ingravescere; utique regimen sudorificum, scopo
præveniendi intermittentium febrium accessiones
adhibitum, has sæpe in continuas mutasse, quod
semper ominosum est.

3°. Du-

3°. Dubiam esse hujus methodi utilitatem; si-
quidem sudor, ubi apparet, morbi solutionem non
semper adferat. Quod in intermittentibus multis-
que febribus continuis manifestum sit, quas in
principio sudores quandoque comitentur, sed ne-
quaquam critici, quin potius, arte an sponte ex-
tentur, morbum sæpe graviores reddentes.

CLIX.

Quibus inter se collatis valde dubium manet:
an sudorifica methodus universaliter admitti queat?
Nec minus tamen incertum est: num illius frustratio
vel damna inde profecta ipsi methodo, an potius
malæ Medicorum administrationi tribui debeant?
Utique inter Medicos de seq. convenit:

1°. Sudorem stimulantibus, calefacientibus,
& inflammantibus pharmacis excitatum semper
nocuisse.

2°. Eundem perniciosum fuisse, quoties magno
calore externo excitatus & cum insigni caloris in
corpore augmento continuatus sit.

3°. Semper etiam obesse, si non minuat sed potius
augeat pulsus frequentiam & duritiem, anxietate-
m ac spiritus difficultatem, capitis dolores & de-
lirium.

4°. Sudorem denique constanter nocere, dum
urgetur, si nec satis liquidus sit, & tantummodo
partialis atque in superioribus corporis partibus
solis.

C L X.

His in casibus verosimile est, vel diathesin inflammatoriam, quæ ultimorum vasorum spasmus augeat, induci, vel spasmus aliis de causis adeo fixum esse, ut cordis arteriarumque actioni non facile cedat. Utrum vero sit, evidens est, si sudor ultra urgeatur, verendum esse, ne sanguis ad internas partes vehementer congestus magnum discrimen adferat.

Quamquam dubia (CLVIII.) proposita attentionem merentur, omninoque methodi (CLIX.) memoratæ, utpote nocentes, rejiciendæ sunt, verum tamen manet.

1°. Sudationem sæpe efficacem fuisse in avertendis febrium accessionibus, modo earum tempora certo prævideri, & omnia ad regimen pertinentia recte ordinari potuerint.

2°. Quin etiam febrium jamjam orsarum progressibus obstitisse sudationem recte institutam vel inter ipsa morbi initia, vel sub ejus sensim appropinquantis formatione.

3°. Quin etiam, protractis jam ad aliquod tempus pyrexiiis sudationem efficaciter fuisse adhibitam, maxime in Rheumatismis.

4°. Nonnullas denique febres, quas vehementer sedativum contagium producit, excitatis sudoribus plerumque felicissime curatas esse.

CLXII.

Hæc sane exempla (CLXI.) regimini sudorifico favent, nec tamen perpetuum præceptum exhibent; quamobrem ab ulterioribus experimentis generalis regula, si quæ hac in re detur, expectari debet. Interim hanc methodum tentaturis sequentia monita prodesse posse credimus:

1°. Ut in excitando sudore sibi caveant a stimulantibus & inflammantibus medicamentis.

2°. Ut sudorem moveant externo calore & augmento caloris ipsius corporis, quoad fieri potest, minimo.

3°. Ut sudor, cum prodire cœperit, ad satis longum tempus continuetur, utique non minus, quam duodecim horarum, quandoque per viginti quatuor, aut quadraginta octo horas; ea tamen conditione, ut absint, quæ (CLIX. 3. 4.) enumeravimus.

4°. Ut æger partem temporis, quo sudat, & quamdiu facile ferre potest, a somno arceatur.

5°. Ut sudor universalis sit; ideoque sic dirigatur, ut ad inferiores artus libere fluat.

6°. Ut tutior reddatur hæc praxis moderatam purgationem eodem tempore procurando.

7°. Ne vi frigoris, quocunque modo applicati, sudor elicitus subito reprimatur.

CLXIII.

Sub his ergo cautionibus, sudor excitari poterit,
1°. Bal-

1°. Balneo calido, vel fotu artuum inferiorum.

2°. Potione copiosa liquorum tepidorum, imprimis aquæ, quæ gravior palato additis levibus aromaticis, vel modica vini quantitate adjecta potentior reddi potest.

3°. Exhibitis aliquot salium neutrorum præbiis.

4°. Omnium optime, & forsan tutissime larga dosi alicujus opiat, cui nonnihil de salibus neuris & emeticum quoddam admixtum sit.

C L X I V.

Quartus modus, quo fluida ad summum corpus determinantur, & spasmus extrema vasa tenens solvitur, est Emeticorum administratio (CXLVII. 4.).

C L X V.

Emeticorum, maxime antimonialium, usus in curandis febribus dudum obtinuit, ex quo nempe chemica medicamenta adhiberi cœperunt. Eadem tamen diu non nisi a Chemicis & Chemiæ deditis Medicis usurpata sunt. Et quanquam illorum usus hodie satis familiaris sit, efficacia tamen nondum extra controversiam est, & operationis modus parum explicitus.

L X V I.

Vomitus multis titulis in febribus utilis est:
expel-

expellit res in ventriculo contentas; bilis & succi pancreatici ductus emulget; duodenum & forte profundiores fistulæ intestinalis partem evacuat; universum præterea systema abdominale concutiendo expeditiorem in eo sanguinis circulationem facit, ac secretiones, quæ in eodem fieri debent, promovet; denique thoracis viscera pariter agitando, similes in his effectus præstat. Qui quidem omnes ac singuli in multis variisque febrium conditionibus utiles sunt; sed hoc loco a nobis non accuratius expendi possunt, ubi solum vomitionis effectum in sanguinis ad summam cutim determinatione spectamus.

CLVII.

Hunc quidem effectum nequaquam vomitionis actui, quo totum corpus quatitur, adscribendum esse censemus; sed singulari emeticorum operationi in fibras ventriculi musculosas, qua extremas arterias in superficie corporis ad alacriorem actionem excitant, & sic sanguinem versus hæc vasa fortiter pellunt, atoniam tollunt, spasmumque vasorum solvunt.

CLXVIII.

Talem esse emeticorum virtutem elucescit ex ante propositis (XLIII.), unde simul liquet, hæc remedia esse curationi febrium valde accommodata.

CLXIX.

C L X I X.

In hunc finem emetica exhibentur duplici modo; vel plena dosi, quæ strenuos iteratosque vomitus cieat, vel refracta, quæ tantummodo nauseam & vomituritionem, sed nullum aut exiguum vomitum producat.

C L X X.

Plenus vomitus optime convenit, ubi, quæ in (CLXVI.) memoravimus, perficienda sunt; idemque promovendis ad corporis superficiem humoribus, sicque atoniæ ac spasmis, quæ causæ febris principes sunt, avertendis peridoneus est. Itaque vomitus paullo ante paroxysmum intermittentis febris excitatus sæpe paroxysmum ex toto avertit. Notatum quoque est, contagio corpori inducto, & vires suas jam manifestante, datum emeticum, febrem alioquin venturam prævenisse.

C L X X I.

Hæc sunt commoda, quæ vomitu excitato obtineri possunt, sub primum febris ingressum aut sub tempus accedentis paroxysmi febrilis. Et tamen emetica etiam post formationem febris recte adhibentur eo consilio, ut atonia ac spasmus vel ex toto tollantur, vel saltem ita temperentur, ut febris lenius tutiusque decurrat.

C L X X I I.

Raro tamen plenam febrium solutionem excita-

tus

tus semel vomitus facit; quin plerumque in febribus jam formatis ac stabilitis aliquoties repeti debet. Sed hæc repetitio incommoda est & quandoque ægro detrimentum adfert. Scilicet vomitus temporarium duntaxat effectum præstat, simulque vires debilitat; ideoque, nisi protinus atoniam ac spasmum ex toto tollat, facile his opportunitatem præbet majore cum impetu revertendi.

CLXXXIII.

Quapropter post plenam febrium formationem Medici minutas emeticorum doses, nec nisi nauseam excitantes, præferendas esse censuere, quæ cum excitandæ ultimorum vasorum actioni sufficiunt, tum constantiorem etiam effectum præstant. Eædem frequenter simul sudorem aliquem eliciunt; atque eo etiam tutius operantur, quod evacuationem per alvum plerumque producunt.

CLXXXIV.

Hæc ergo emolumenta a minutis emeticorum dosibus proveniunt. Superest, ut dicamus, quæ præcipue huic scopo apta sint pharmaca; quibus potissimum temporibus exhiberi debeant; & quo modo optime administrantur.

CLXXV.

Emetica hodie præ cæteris in usu sunt *Ipecacuanha* & *Antimonium*. Prior omnibus emeticorum

corum effectibus, illis præcipue, quæ (CLXIV.) memoravimus, producendis par est. Eademque tam refracta, quam largiore dosi fluidis ad corporis superficiem determinandis inservit. Sed tantam habet, etiam in exigua dosi, vomitus excitandi vim, ut solius nausæ scopo vix adhiberi queat: adhæc, quocumque etiam modo adhibeatur, credere fas est, effectus ejus non tam stabiles esse, neque a ventriculo ad cæteras corporis partes tam fortiter propagari, quam Antimonii.

C L X X V I.

Antimonium igitur universim præferri solet; ejus præparationes, tametsi admodum diversæ videntur, ad duo genera referri possunt. Unum est earum, in quibus regulina pars sic est comparata, ut acidis pateat, ideoque, si quod in ventriculo acidum offendat, activa redditur. Alterum continet præparata, in quibus pars regulina cum acido jam conjuncta hujusque vi ad agendum aptata est.

C L X X V I I.

Utriusque generis multæ sunt species, sed essentialiter haud discrepantes. Nobis satis erit contulisse calcem antimonii nitratam pharmacopœæ Edinburgensis cum ejusdem tartaro emetico. Uter curationi febrium supra propositæ accommodatior sit, dubium videtur. Ego vero opinor, quamvis calx antimonii prærogativam tardio-

dioris operationis habeat, ideoque certius videatur sudorem & alvum movere, eam tamen propter dosis incertam mensuram minus convenire, ideoque timidis sæpenumero frustratæ medicinæ, audacibus vero inferendæ perniciiei occasionem dedisse. E contrario tartari emetici dosis certo definiri, ejusque administratio sic dirigi potest, ut, quascunque calx producit, utilitates nobis præstet.

CLXXVII.

Quamlibet vero antimonii præparationem adhibere placeat, tempus maxime opportunum censemus illud esse, quo accedit febris, vel huic proximum, modo accurate prænosci possit. In continuis febribus exacerbationes haud ita semper observabiles sunt; sed vero tamen simile est, unam sub meridiem vel paulo post incidere, alteram circa vesperam; & hæc proinde tempora Emeticis propinandis esse maxime idonea.

CLXXIX.

Methodus administrandi calcem nitratam admodum simplex est; siquidem tota quantitas, quæ dosin justam constituere creditur, una vice exhibetur, nec facile ante subsequentem accessionem repeti potest. Contra tartari emetici administratio varia est. Dandus est parvis dosibus, quæ verum vomitum excitare non valeant. Has per brevissima intervalla repeti oportet, usque dum sto-

F

machi

machi ægritudo nausea & vomituritio, non plenus vomitus sequantur. Administrationis diversitas pendet tum a dosi, tum ab intervallis temporum, quibus exhibetur. Quod si propositum est alvi certo movendæ, exiguæ sint doses & intervalla longiora necesse est. E contrario, si vomitus utilis est, vel larga purgatio vitari debet, ideoque vomitio aliqua omnino admittenda, doses oportet liberaliores atque intervalla breviora esse.

C L X X X.

Præparata utriusque generis possunt quidem repeti sub accessionum tempora, neque tamen frequentius; quandoquidem primæ administrationi rite factæ nisi effectus responderit, hic a subsequentibus raro producitur. Quin etiam subinde accidit, ut vomitus iteratus, & vel magis repetita purgatio, dum ægri vires frangunt, noceant.

C L X X X I.

Alterum genus medicamentorum internorum, quæ ad removendam constrictionem periphericam utilia esse credimus, *Antispasmodicorum* nomine venit. Quorum quæ & quotnam cum fructu adhiberi possint, dubius hæreo; & operandi modum valde obscurum esse fateor. Certum tamen est, opium, camphoram, moschum, & forte alia quædam in febribus cum successu fuisse adhibita; verum conditiones, quibus potissimum apta tutaque

que sint, non aſim definire; nec proinde certa dogmata hoc loco proponere.

CLXXXII.

Externa remedia (CLIV.) ſpasmō extremorum vaſorum ſolvendo apta ſunt *Veficatoria & Balneum calidum.*

CLXXXIII.

Quinam ſint veficantium tam crebro in febris uſurpatorum effectus, inter Medicos nondum convenit. Multæ quidem multumque diſcrepantes opiniones non modo a ratiocinatione, ſed etiam a prætextis experimentis deductæ ſunt. Sed nos, relictis controverſiis, noſtram tantummodo ſententiam breviter exponemus.

CLXXXIV.

Ego quidem opinor, exiguam Cantharidum particulam, quæ reſorbetur ex veficatorio, craſſi ſanguinis mutandæ nequaquam eſſe parem; ideoque nec prodeſſe lentorem phlogiſticum, ſi modo exiſtat, reſolvendo, neque nocere ſanguinis diſſolutionem a putrida diatheſi inductam augendo. Atque his de cauſſis cantharidum in fluida effectus omnino negligimus.

CLXXXV.

Inflammatio, quæ cantharidum applicationem

ad cutim sequitur, stimulantis virtutis non æquivocum signum est. Hujus vero stimuli effectus in multis hominibus haud insignis est; apud alios non communicatur cum universo systemate; atque etiam, ubi corporis universitatem afficit, videtur simul cessare, ac serum e parte irritata effusum est & evacuatum. Itaque a vesicantium stimulo nec multum boni sperandum, nec multum noxæ timendum esse arbitror. Cujus assertionis veritas ex præclaro beneficio, quod rectus vesicantium usus in morbis inflammatoriis afferre solet, egregie confirmatur.

C L X X X V I.

Evacuatio, quam vesicatoria producunt, magnam vim habere visa est; sed nunquam profecto tanta est, ut totum corpus afficiat, utque vel depletionem subitam faciendo sanguiferum systema laxare, vel revulsione procurata generalem humorum distributionem mutare valeat.

C L X X X V I I.

Eadem tamen evacuatio sat magna est, ut vasa vicina afficere possit. Et manifesta vesicantium, proxime juxta partem affectam applicatorum, utilitas in morbis inflammatoriis ducit nos, ut credamus, eam esse vesicantium vim, ut humores ad cutim alliciendo, effusionemque ibi producendo vasa profundius sita spasmō liberent. Ad hunc
sane

fane modum videtur nobis tumor articuli, ab effusione in telam cellulofam sub cute productus, dolorem rheumaticum, quo junctura ante torquebatur, solvere.

CLXXXVIII.

His consentaneum est, ut statuamus, vesicantium bonos effectus in continuis febribus inde proficisci, quod spasmi extrema vascula tenentis relaxationem præstent per consensum partis, cui applicantur, cum universa cute. Quod quidem effectum eorundem in Colica & Dysenteria conspicuo illustratur.

CLXXXIX.

Vesicatoria nullo non febrium continuarum tempore adhiberi posse statuimus; fructum tamen insigniorem in proVectiore illarum febrium statu edere arbitramur, quando jam moderatior est reactio, omnisque adeo metus a stimulante eorum virtute proficiscens evanuit, & proinde eorum usus cæteris rebus præsentibus, quæ ad perfectam spasmi solutionem tendunt, optime responder.

CXC.

Studiosior hujus rei consideratio (CLXXXVI.) docet, nihil interesse, qua demum cunque corporis parte vesicatoria adhibeantur, nisi topicæ affectionis suspicio sit, quo in casu debent locis affectæ parti proximis admoveri.

C X C I.

Utrum *sinapismi* aliaque *rubefacientia* eodem modo, quo vesicatoria agere diximus, operentur, disputari posset; sed tamen effectus eorum in rheumatismo aliisque morbis inflammatoriis vero reddunt simile.

C X C I I.

Alterum remedium externum spasma extremorum vasorum solvendo conveniens est *Balneum calidum*. Hoc frequenter & variis conditionibus adhiberi a veteribus solebat; deinde diu neglectum est, nec nisi nuper in usum reduci cœpit. Ejus calor, cum extrema corporis vascula incitet, simulque interventu humiditatis laxet, videtur utique tutum præbere stimulum, & spasma, illa vascula obsidenti, solvendo peridoneum.

C X C I I I.

Balneum universo corpori undique applicari potest; sed talis tamen immersio variis titulis incongrua est. Utrum ejus aliqua incommoda vitari queant substituendo vaporis balneum, nondum ab experientia didicimus. Verum hoc a multiplici observatione novimus, pleraque balnei calidi commoda posse obtineri, fomentatione crurum pedumque rite instituta, ac debito tempore, saltem integræ horæ spatio protracta.

C X C I V.

C X C I V.

Ejusmodi fomentationis prospere succedentis indicia sunt, si ab ægro facile fertur, si delirium minuit, si somnum conciliat.

C X C V.

Consideravimus varia remedia, quæ primæ generali indicationi in cura febrium respondent. Ad secundam (CXX.) progredimur indicationem, quæ debilitatis causam removere, aut ejus effectibus occurrere jubet.

C X C V I.

Pleræque vires sedativæ debilitatem inducentes paullo post, quam applicatæ fuerunt, agere desinunt; earum proinde ablatio non est præsentis indicationi subjecta. Inter eas una tantummodo est, cujus actio ad longum tempus continuari videtur, contagium scilicet corpori admotum; sed hujus natura adeo parum nobis perspecta est, ut nullis adhuc remediis vel ablationem illius, vel correctionem perficere queamus. Novimus duntaxat, contagium agere vel instar potentiae sedativæ, quæ debilitatem inducat; vel instar fermenti, quo proclivitas ad putredinem in humoribus generetur. Posteriori quomodo occurrere debeat, sub tertia generali indicatione videbimus. Prioris ergo solius contemplatio hujus loci est.

C X C V I I.

Debilitas sub febris ex contagio aliisve causis profecta maxime manifestatur ab infirmata cerebri energia. Hæc autem quid proprie sit, aut quibus modis directe instaurari queat, nobis non satis notum est. Cum tamen Natura probabiliter in hunc finem motum cordis & arteriarum intendere soleat, nos debilitatis continuationem tribuimus debiliori sanguinei systematis reactioni; ideoque remedia adversus debilitatem talia adhibemus, quæ directe actionem cordis & arteriarum sustentare & augere valent. Hæc remedia vocantur *tonica* seu *stimulantia*.

C X C V I I I.

Sub morbis contagiosis tam ex symptomatis, quæ apparent, quam ex cadaverum sectionibus innotescit, cordis arteriarumque tonum insigniter fractum esse; ideoque remedia tonica cum maxime indicari. Quorum quidem duplex genus contemplabimur; unum est frigoris facultas; alterum pharmaca tonica continet.

C X C I X.

Frigoris, ut tonici, potentiam supra (LXXXIX.) commemoravimus; quæ quidem in febris duplici usurpatur modo; vel ventriculo intus; vel corporis superficiei extrinsecus applicata.

C C.

Quoniam supra adstruximus, vim frigoris tonicam ab unaquaque corporis parte ad quamvis aliam diffundi posse; ultro dabitur, ventriculum perficiendæ huic communicationi æque idoneum esse atque aliam quamcunque corporis partem; proinde potum frigidum a stomacho receptum utile in febribus tonicum præbere.

C C I.

Atque hoc experientia omnium seculorum comprobavit; sed tamen etiam frequenter observatum est, potum frigidum stomacho commissum sub certa rerum circumstantia admodum nocuisse; ideoque ejus in febribus usum limites habere ac terminos. Hos vero limites ponere & conditiones omnes, sub quibus potione frigida interdiciendum sit, definire perquam est difficile. Satis tamen constat, in omnibus casibus, ubi diathesis phlogistica in corpore prævalet, vetandam esse, præsertim ubi affectiones topicæ ad inflammationem accedentes simul adsunt.

C C I I.

Alter modus administrandi frigus ut tonicum est ejus ad peripheriam corporis applicatio. De aëre frigido corpori circumfuso, tanquam potentia refrigerante, ad reactionis violentiam moderandam valde idonea, jam ante dictum est (CXXVII.). Eadem tamen hoc etiam loco tanquam vis to-

nica & imbecillitati occurrens recensenda videbatur.

C I I I.

Neque aër solus, sed aqua etiam frigida ad corporis superficiem admoveri scopo tonico potest. Utique jam a veteribus hoc consilio sæpe singularibus partibus cum fructu adhiberi solebat; sed tamen recentioris ævi inventum est: in putridis febribus, quas ingens comitatur debilitas, corpus undique frigida aqua utiliter perlui.

C C I V.

Hæc lavatio primum Wratislaviæ in Silesia adhiberi cœpit; quod ex dissertatione, titulo *Epidemiæ vernæ, quæ Wratislaviam anno 1707. afflixit* edita & Appendici *Actor. nat. curios. vol. X.* inserta, apparet. Eadem testantibus aliis scriptoribus inde ad quasdam vicinas regiones manavit; sed nostra in insula nondum, quod sciam, in usus tracta est.

C C V.

Medicamenta, quæ in febribus tonico scopo usurpantur, varia sunt. Si *saccharum saturni* revera utile se præstitit, hoc ejus tonicæ potius quam refrigeranti facultati tribuendum esse videtur. *Ens* quoque *veneris*, aliave *ferri* præparata, quæ tentata sunt, profecto non nisi tonica virtute agere valent: porro *æris* præparationes ob effectus, quos in Epilepsia præstant, vim tonicam habent.

habere creduntur; quorum tamen in febribus utilitas utrum tonicæ an emeticæ virtuti adscribi debeat, incertum est. *Arsenici* vero & *aluminis* in febribus intermittentibus efficacia ex facultate tonica omnino videtur proficisci. In universum dubitari nequit, quin subinde continuæ febres incidant, quas tonicis ex regno fossili petitis curari par sit; sed usus eorum adhuc valde infrequens, effectus incerti fuere, cum Medici tonica vegetabilia longe familiarius adhibuerint.

CCVI.

Vegetabilium tonicorum magna varietas in febrium intermittentium curatione passim adhibita est; quæ & quotnam eorum in continuis febribus & sub qua harum conditione prodesse queant, haud liquido constat. Nos hoc loco quæstionem de solo *cortice peruviano*, tanquam horum tonicorum celebratissimo, instituemus.

CCVII.

Hic Cortex vulgo medicamentum specificum, id est tale, cujus operandi ratio intelligi nequeat, habitus est. Nobis vero ejus operationem non modo licere videtur, sed etiam posse pervestigari.

CCVIII.

Quem in finem animadvertimus: quoniam multis in casibus corticis effecta brevi post ingestionem
ejus

ejus in ventriculum apparent, prius certe, quam ipse massam sanguinis ingredi queat, hinc recte colligi, illa nequaquam ex operatione in fluida esse repetenda; ideoque ab actione ejus in nervos ventriculi pendere, & ab his ad universum systema nervosum propagari. Principium operationis videtur esse vis tonica; siquidem cortex in multis casibus, ubi debilitas est, nominatim in gangræna eximiam opem fert; quumque reversiones paroxysmorum in febribus intermittentibus, redeunti identidem atoniæ (XXXIV. & seq.) adscribi debeant, vero simile est, corticem vi sua tonica illas reversiones inhibere, quod etiam inde confirmatur, quoniam alia multa medicamenta tonica eidem scopo obtinendo inservire videmus.

C C I X.

Si corticis operationem a vi ejus tonica recte derivamus, haud obscura est ratio, cur ille, ubi diathesis phlogistica prævalet, contrarius sit; nequedifficile est, conditiones, quibus idem continuis febribus conveniat, definire. Scilicet locum habet, vel postquam remissio notabilis facta est, quando exacerbationis reditum præveniendi causa, perinde ac in febribus intermittentibus consuevit, utiliter datur; vel in provecto continuæ febris stadio; sub quo nulla inflammationis suspicio amplius est, & debilitas in universo systemate obtinet; quo in casu hodierna praxis usum ejus satis comprobatur.

C C X.

Quoad ipsam corticis administrationem addi convenit, bonos ab illo effectus expectari tantum fere posse, si in substantia & liberali manu exhibeatur.

C C X I.

Aliud genus medicamentorum debilitati ejusque effectibus occurrens continet stricte dicta stimulantia (CXC VII.); quæ quidem aliquo modo fibrarum motricium tonum augent, a tonicis tamen eo differunt, quod directius cordis arteriarumque motum excitent atque intendunt. Hic operationis modus ancipitem reddit eorum usum, & sane, quando diathesis phlogistica adest, quod inter initia febrium sæpissime accidit, stimulantium effecta admodum noxia esse possunt. Nihilominus verisimile est, eadem in proVectiore febris stadio, debilitate jam prævalente, utiliter adhiberi.

C C X I I.

Quænam præ cæteris stimulantia conveniant, incertum est; cum eorum usus nostra ætate rarus fuerit. Videtur tamen nobis *vinum* cæteris omnibus anteferendum.

C C X I I I.

Vinum commendabile est primo, quoniam palato & ventriculo gratum est; deinde quod particulas stimulantibus adeo habet dilutas, ut parvis dosibus dari

dari apte queat. Et tuto datur, modo circumspēte; verum tamen, nisi liberalius assumatur, parum prodest.

C C X I V.

Vinum similem opio habere agendi vim, haud vana conjectura est: sed tamen solam stimulandi facultatem distincte percipimus; quæ quidem effectum ejus in delirio phrenetico æque perniciosum, atque in miti delirio, quod a debilitate oritur, evidenter proficuum reddit.

C C X V.

Hæc sunt media, quæ generali indicationi, quam secundo loco posuimus, (CXX. 2.) respondent. Tertia nunc sequitur, quæ proclivitatem fluidorum ad putredinem spectat, vel antevertendam, vel corrigendam.

C C X V I.

Quod obtineri potest:

- 1°. Vitando novam putridæ vel putrescentis materiæ applicationem ad corpus.
- 2°. Eliminando putridam vel putrescentem, quæ in corpore existit, materiam.
- 3°. Corrigendo materiem putridam vel putrescentem in corpore relictam per diluentia & antiseptica.
- 4°. Tonum vasorum sustentando, sicque putredinis progressibus resistendo, ejusdemve effectibus occurrendo.

5°. Re-

5°. Reactionis violentiam, quatenus inter causas putredinem augentes habetur, moderando.

C C X V I I.

Ut continuata applicatio putridæ vel putrescentis materiæ vitetur.

1°. Removendus æger est a locis aëre corrupto inquinatis.

2°. Aegri effluvia ne circa ipsum accumulentur, cavendum ventilatione assidua & stragularum lecti atque indusiorum crebra permutatione.

3°. Omnis excrementitia materies diligenter festinanterque e cubiculo ægri auferenda.

4°. Vitandus cibus animalis.

C C X V I I I.

Putrida vel putrescens, quæ in corpore jam est, materies eliminari ex parte potest frequenti intestinorum vacuatione, sed tamen melius & plenius promovendo excretionem materiæ perspirabilis & urinarum, liberali diluentium usu.

C C X I X.

Pars putridæ vel putrescentis materiæ, quæ in corpore superstes manet, mitior & innocua redditur diluentium usu, aut corrigitur antisepticis. Cum vero antisepticorum magnus sit numerus & varietas, quæ potissimum conveniant, vel febribus accommodata sint, haud ita certo constat. Experientia tamen docuit, tutiora & utiliora cæteris

teris esse alimenta acescentia, acida cujusvis generis ac salia neutra.

C C X X

Putredinis progressus valde retardari & effectus anteverti possunt, si modo tonus vasorum suffulciatur; quod fieri remediis tonicis potest, inter quæ eminent frigus atque cortex peruvianus, de quibus satis dictum est (CXCIX—CCX.).

C C X X I.

Reactio nimis violenta proclivitatem ad putrescendum augens compescitur remediis variis, quæ a nobis jam ante exposita sunt (CXXI - CXCIV.).

C C X X I I.

Nunc ad finem perduximus trium generalium indicationum, quas in curatione febrium continuarum sequi oportet, examen, in quo pleraque commemoravimus remedia, quæ variis temporibus & occasionibus adhibita fuerunt. Et sane oportebat remedia hæc primo distincte singula considerari, eorumque operationem generaliter explicari. Nunc enim ex his, quæ modo proposita sunt, si bene comparentur illis, quæ supra de febrium differentiis atque variorum symptomatum significatione prognostica tradidimus, spes nobis est, haud difficilem fore selectum & combinationem remedium talem, quæ ad varias febrium continuarum

rum species & conditiones maxime accommodata sit.

Interesse Studioforum putamus, ut integram febrium continuarum curationem uno quasi intuitu complecti queant; ideoque sequentem Tabulam adjungimus.

In cura FEBRIUM CONTINUARUM indicationes sunt;

I. *Moderari reactionis violentiam*; quod fieri potest,

1°. Minuendo cordis & arteriarum actionem

A. *Vitando aut moderando illas irritationes, quæ assidue fere corpori admoventur*, quales sunt

a. Impressiones in sensuum organa factæ, figillatim,

α. Calor auctus, five oriatur ab

αα. Externo calore, five

ββ. Ex corporis calore accumulato;

b. Exercitatio corporis,

c. Mentis exercitatio,

d. Cibus & potus,

e. Irritationes peculiæ, quas faciunt

α. Sensus fitis,

β. Cruditates vel corrupti in ventriculo humores,

γ. Fæces præter naturam retentæ,

δ. Universalis humorum acrimonia.

B. *Usum quarundam virium sedativarum*, ut

a. Frigoris,

b. Refrigerantium rerum, quas inter eminent

α. Acida omnis generis,

G

β. Sa-

- β. Sales neutri,
- γ. Sales metallici.

C. *Minuendo tensionem & tonum systematis arteriosi,*

- a. Sanguinis detractione,
- b. Alvi ductione.

2°. Ablatione spasmi extrema vascula stringentis

A. Remediis internis, qualia sunt,

- a. Quæ humores ad corporis peripheriam determinant, velut

- α. Diluentia,
- β. Sales neutri,
- γ. Sudorifica,
- δ. Emetica;

- b. Medicamenta antispasmodica.

B. Remediis externis,

- a. Epispasticis,
- b. Balneo calido.

II. *Removere causas, aut occurrere effectibus debilitatis*

1°. Actionem cordis arteriarumque fulciendo & incitando,

A. Tonicis, quæ sunt

- a. Frigus.
- b. Medicamenta tonica,
- α. Fossilia, ut *saccharum saturni* &c.
- β. Vegetabilia, quorum princeps *cortex peruvianus*.

B. Stimulantibus, ut

- a. Aro-

a. Aromaticis, &c.

b. Vino.

III. *Prævertere aut corrigere humorum ad putrescendum proclivitatem*

1°. Fugiendo applicationem putridæ vel putrescentis materiæ;

A. Removendo ægrum ex locis aëre corrupto inquinatis;

B. Præcavendo ipsius ægri effluviorum coäcervationem,

a. Assidua ventilatione,

β. Crebra stragularum indusiorumque permutatione.

C. Diligenti celerique omnis materiæ excrementitiæ amotione,

D. Vitando victum animale.

2°. Putridam vel putrescentem materiam, quæ in corpore præsens est, expellendo,

A. Frequenti intestinorum evacuatione,

B. Excretionem materiæ perspirabilis & urinæ promovendo,

a. Diluentibus,

b. Salibus neutris.

3°. Corrigendo putridam vel putrescentem materiam in corpore superstitem,

A. Diluentibus,

B. Antisepticis.

4°. Progredienti putredini resistendo, vel effectibus ejus occurrendo, vasorum confirmatione, quæ remediis tonicis præstatur.

5°. Violentiam reactionis moderando, quatenus hæc putrefactionem augere valet, ut in I. C.

S E C T I O II.

De curatione febrium intermittentium.

C C X X I I I.

Curatio febrium intermittentium explicanda superest, quocirca itidem tres generales statui-
mus indicationes:

1a. Ut intermissionis tempore adhibeantur, quæ paroxysmi reditum prævenire possint;

2a. Ut paroxysmus præsens dirigatur scopo perfectæ morbi solutionis obtinendæ convenienter;

3a. Ut res quædam circumstantes, quæ duabus præmissis indicationibus obstaculo sunt, removeantur.

C C X X I V.

Primæ indicationi satisfieri duplici modo potest:

1°. Actionem cordis & arteriarum aliquo ante accessionem tempore incitando, & incitatam sustentando, usque dum invasionis periodus præteriit, atque sic reversionem atoniæ ac spasmi extremorum vasorum, quæ paroxysmorum redeuntium occasiones sunt, præveniando.

2°. Tonum vasorum confirmando, atque sic atoniam &, qui hanc sequitur, spasmus ante
ver-

vertendo, sine cordis & arteriarum actione aucta, ut tamen paroxysmi reditus præcaveatur.

C C X X V.

Scopo proposito (CCXXIV. 1.) convenienter potest cordis arteriarumque actio intendi

1°. Variis remediis stimulantibus interne datis, vel externe admotis, ea moderatione, ut sudor non eliciatur;

2°. Iisdem medicamentis aliisque ita exhibitis, ut sudorem moveant, eumque aliquantum ultra finitam accessionis periodum protrahant;

3°. Emeticis, tonum actionemque extremorum vasorum per idem temporis spatium sustentantibus.

C C X X V I.

Extremorum vasorum tonus sine augmento motus cordis & arteriarum (CCXXIV. 2.) variis fulcitur medicamentis tonicis; qualia sunt

1°. Adstringentia sola;

2°. Sola amara;

3°. Adstringentia cum amaris conjuncta;

4°. Adstringentia aromaticis unita;

5°. Quædam tonica metallica;

6°. Denique opiata.

Frequens exercitatio corporis, & victus, quoad ægri appetitio & coëtrices vires permittunt, plenissimus, tempore intermissionis conveniunt, & merito ad hoc caput referuntur.

C C X X V I I.

Inter medicamenta tonica, quæ enumeravimus (CCXXVI.), celeberrimum & forte efficacissimum est *Cortex Peruvianus*, cujus vim tonicam supra adstruere conati sumus (CCVIII.); ubi simul ejusdem in febribus continuis usum explicuimus. Nunc in intermittentibus animadversio, quæ est (CCX.) proposita, peculiariter valet; atque sequentes insuper observationes ac regulæ notari merentur,

1°. Corticem nullo non intermittentiæ febrium tempore tuto usurpari, modo nulla adsit vel diathesis phlogistica in corpore, vel magna aut fixa congestio in visceribus abdominalibus.

2°. Tempus exhibendo sub intermittentibus cortici opportunum esse spatium intermissionis; sed, quamdiu paroxysmus durat, abstinendum ab eo esse.

3°. In remittentibus, quanquam plena non obtineat apyrexia, corticem tamen sub remissione recte dari; quin, etiamsi remissio parum sit manifesta, omnino dandum esse, quoties natura Epidemiciæ jam cognita nos non finit intermissiones vel pleniores remissiones brevi expectare, magno interim periculo ex repetitis exacerbationibus impendente.

4°. In genuinis intermittentibus cum sat magna corticis quantitas adhibenda est, tum quoque curandum, ut tempore invasioni proximo sumatur, quoad conditio ægri ventriculi permittit.

5°.

5°. In omnibus intermittentibus non sufficit paroxysmi reditum beneficio corticis semel inhibuisse; nam recidiva fere metuenda est, nisi corticis usus per debita intervalla continetur.

C C X X V I I I.

Secundæ nostræ indicationi, quæ moderamen paroxysmorum ad perfectam morbi solutionem ducens spectat, satisfacimus

1°. Datis emeticis sub frigore febrili, vel æstu ineunte;

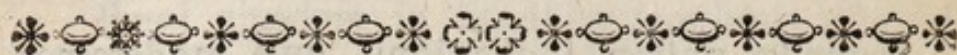
2°. Opiatis, sub æstu exhibitis.

C C X X I X.

Conditiones, quæ priorum indicationum executioni obstare possunt & tertiam quasi indicationem nobis præbent, sunt diathesis phlogistica in corpore prævalens, & congestiones in visceribus abdominis. Illa sanguinis detractio & regimine antiphlogistico, hæ vomitu & purgatione curantur.

LIBER SECUNDUS.

De Inflammationibus sive Phlegmasiis.

CAPUT PRIMUM.

De Inflammatione in genere.

S E C T I O I.

De Phænomenis Inflammationis.

C C X X X.

Si pars aliqua externi corporis insolito rubore, calore, dolore & tumore affecta est, hunc affectum nominamus *Inflammationem* vel *Phlegmasiam*. Cujus quidem dicta symptomata nunquam insignia sunt, quin totum simul corpus pyrexia afficiatur.

C C X X X I.

Internæ partes pariter atque externæ inflammationi obnoxie sunt; easque cognoscimus affectas esse, si simul cum pyrexia dolor fixus partem aliquam internam occupat, hujusque functionis exercitium quodammodo turbat.

C C X X X I I.

Præsentiam inflammationis judicamus etiam ex
 fan-

sanguinis e vena missi conditione. Cum enim detractus cruor, postquam refrixit atque coagulavit, portionem glutinis a reliqua massa separatam & summo crassamento insidentem exhibere soleat, quoties manifesta in corpore phlegmasia existit: hinc in ambiguis casibus ex hoc phænomeno, aliis symptomatibus adjuncto, inflammationis præsentiam colligimus. Notandum tamen est, quum sub ipsa venæ sectione variæ res circumstantes impedire queant, quo minus glutinis separatio illa in sanguine vere phlogistico perficiatur, rationem non semper a deficiente crusta ad inflammationis absentiæ tuto concludi.

CCXXIII.

Inflammationis phænomenon generalis historia non facile plenior, quam tribus præcedentibus paragraphis comprehensa, exhiberi potest. Differentiæ ejus & variæ conditiones aptius deinceps exponentur, ubi diversa genera ac species sigillatim describemus. Nunc igitur ad proximam inflammationis causam generatim investigandam pergitur.

SECTIO II.

De Causa proxima inflammationis.

CCXXXIV.

Cuncta inflammationis phænomena (CCXXX.) eo conveniunt, ut auctum sanguinis impetum in

vasis affectæ partis esse declarent. Cum autem cordis actio non semper eodem tempore notabiliter aucta sit, hinc deducimus, majorem illum sanguinis in singulari parte impetum a vasorum, quæ in hac ipsa parte sunt, actione incitata potissimum proficisci.

C C X X X V.

Causa igitur incitaturæ actionis vasorum parti singulari propriorum investiganda a nobis est, utpote causa inflammationis proxima. Atqui multis in casibus evidentissime apparet, inflammationem a stimulis ad partem applicatis oriri. Ubi ergo stimulorum applicatio manifesta est, ibi non aliam requirimus inflammationis causam. Quoniam vero multis in casibus talis applicatio nec manifesta est, neque ullo jure assumi potest, in his profecto alia quædam causa aucti sanguinis impetus per vasa affectæ partis quærat, necesse est.

C C X X X V I.

Complures Medici in ea fuerunt opinione, obstructionem extremorum vasorum, quocunque modo productam, posse inflammationis causam constituere; sed multis difficultatibus premitur hæc doctrina.

1°. Hypothesis de *errore loci* nequaquam verisimilis est. Etenim sanguinis in vasis minimis motus adeo debilis ac lentus est, ut cursum ejus retrogradum facile admittat. Quam ob rem, si quæ
cruoris

crucoris particula subintraverit canalem, cuius rami illam transire non sinunt, retro movebitur, donec vasculum, quod trajicere potest, attingat. Et sane frequentes ramificationes atque anastomoses ultimarum arteriarum huic assumptioni apprime favent.

2°. Hypothesis de *lentore præternaturali*, vel *viscositate sanguinis*, infirmo stat fundamento. Credibile enim est, naturam imprimis cavisse, ne humores corporis facile indolem concipiant, exercitio nobilissimarum œconomix animalis functionum adeo repugnantem. Cum enim motus assiduius separationem partium prævenire, & calor fluiditatem molecularum viscidiorum conservare pergat: tum etiam tanta aquæ copia semper præfens esse videtur, ut totius massæ debitam fluiditatem præstare queat.

3°. Nobis persuasum est, universalem lentorem nunquam obtinere, quippe qui, si adesset, notabiliora effecta, quam solent apparere, necessario exhiberet.

4°. Nulla sunt experimenta, quæ lentorem præternaturalem in massa sanguinis prævalentem directe ostendunt. Neque ullo modo evidens est, partes quasdam sanguinis densitatem & cohæsionis vim solito majores interdum nancisci. Neque ullo indicio constat, densiores fortiusve cohærentes particulas in massa sanguinis adeo ultra consuetam mensuram interdum abundare, ut periculofam spissitudinem inducant. Experimenta Doctissimi Browne Langrish hac super re nihil de-

definiunt; siquidem circa partes quasdam sanguinis a cæteris separatas versantur, omissis variis circumstantiis, quæ sanguinis detractionem comitantur, & quarum ea est vis, ut separationem ac concretionem sanguinis e vena missi insigniter mutare queant.

5°. Sub ipsa inflammatione sunt multa phænomena, quæ sanguinem tunc solito fluidiorem esse probabiliter docent.

6°. Etiam si obstructio præsens esse ponatur, impar tamen erit producendis effectibus sub inflammatione obviis. Unius vasis obstructio velocitatem sanguinis in vasis vicinis adhuc liberis augere vulgo dicebatur; sed nequaquam auget. Quin potius multæ sunt observationes & experimenta, quæ declarant, obstructions graves in corpore formari & subsistere posse, nec tamen inflammationis symptomata producere.

C C X X X V I I.

Quare obstructio non debet primaria inflammationis causa haberi. Et tamen verosimillimum est, aliquam obstructionis speciem in omni inflammatione adesse. Distentio, dolor, rubor atque tumor, inflammationis comites, non possunt explicari, nisi assumamus, arteriarum extremitates haud facile transmittere insolitam sanguinis copiam, quæ, incitata vasorum actione, in eas impellitur. Talem obstructionem semper & ubivis contingere, quoties sanguinis augetur impetus, credibile

bile est; sed sub vera inflammatione videtur insuper obstaculum quoddam præternaturale libero fluidorum trajectui poni.

CCXXXVIII.

Februm doctrina ducit nos, ut credamus, incitatum cordis & arteriarum actionem ad notabile tempus non posse protrahi, nisi a spasma extrema vasa occupante: atqui similem omnino spasmus sub inflammatione existere, ex eo probabiliter deducitur, quod insignior quævis inflammatio initium a frigore sumat; nec hoc tantum, sed etiam aliis pyrexiae signis stipata sit. Quin immo verisimile est, in illis etiam inflammationibus, quæ minus graves & simpliciter topicæ sunt, aliquid huic spasma analogum obtinere.

CCXXXIX.

Ex quibus omnibus sequitur, naturam inflammationis sæpe ad hunc modum explanari posse, ut dicamus: causas quasdam inæquabilem sanguinis distributionem producere, eoque efficere, ut insolita humoris quantitas impellatur in particularia quædam vasa, quæ sic magis magisque stimulentur. Hujus vero congestionis sublevandæ causa videtur etiam *vis mediatrix Naturæ* actionem illorum vasorum adhuc magis incitare, idque potissimum spasma, illorum vasorum ostiolis inducto, haud secus atque in omnibus morbis febrilibus fieri solet.

CCXL.

Itaque extremarum arteriarum spasmus, incitatus earundem in suo decursu actionem sustinens, pro inflammationis causa proxima haberi potest; saltem omnibus in casibus, ubi inflammatio non producitur a stimulis directe admotis.

CCXLI.

Concurrere sub inflammatione constrictionem extremorum vasorum cum eorundem aucta in aliis partibus actione, verisimile facit Rheumatismi contemplatio. Hic enim est inflammationis species, quæ evidenter sæpe producitur, vel a frigore vasis nimium distentis adhibito, vel a causis impetus aucti ac distentionis nimiae in vasis jam ante contractis. Unde etiam hic morbus illis maxime tempestatibus grassatur, quibus crebrae & insignes sunt caloris atque frigoris vicissitudines.

His addere licet, partes corporis inflammatione sæpius affectas esse illas, quæ nimiae distensionis a perversa fluidorum distributione nascenti, simulque frigoris actioni maxime obijciuntur. Hinc anginae & inflammationes pneumonicae cæteris omnibus frequentiores sunt.

CCXLII.

Extremorum vasorum spasmum obtinere sub inflammatione, probamus insuper ex conditione totius systematis arteriosi, quæ eodem tempore cerni-

cernitur. Quoties enim notabilis in corpore inflammatio existit, licet unam tantummodo partem teneat, universo tamen systemati affectio quædam inducitur, quæ alias partes, a primum affecta distantes, inflammationi admodum obnoxias reddit. Hæc affectio Medicis probe nota est nomine *Diatheſis phlogiſticæ*. Ut plurimum apparet in hominibus fibras rigidiores habentibus; sæpe manifesto inducitur frigoris tonica vel adstringente potestate; augetur ab omnibus tonicis & stimulantibus potentiis corpori admotis; duritie pulsus numquam non est stipata; efficacissime denique sanguinis detractio, quæ vasa relaxat, tollitur. Ex quibus probabiliter efficitur, diathesin phlogisticam non esse, nisi auctum tonum, seu contractilitatem, & forte veram contractionem fibrarum totius systematis arteriosi muscularium. Talis corporis conditio præsentem ponit extremorum vasorum spasmum. Eadem plerumque a parte quadam singulari initium sumens paulatim universalis fit; tametsi vero etiam simile est, universalem hujusmodi diathesin aliquando nasci & subsistere ad tempus posse, sine manifesta partis aliqujus singularis inflammatione.

C C X L I I I.

Sic statum totius corporis sub inflammatione, pariterque conditionem partis potissimum affectæ, sed hanc solummodo, prout initio est, explicare conati sumus; postquam vero aliquamdiu inhæsit malum,

lum, variæ mutationes in affecta parte contingunt, de quibus nunc dicendum est.

S E C T I O III.

De variis Terminationibus inflammationis.

C C L X I V.

Si inflammatio ita sanatur, ut partis habitus & textura integra maneat, morbus terminari dicitur *resolutione*. Hæc contingit, ubi prægressa congestio & spasmus leviores fuerunt, & auctus sanguinis impetus spasmo superando, vasis dilatandis atque congestionem removendæ, ita par fuit, ut pars ad naturalem & sanitati congruentem statum redeat.

Resolutio quoque obtinet, quando humorum fortior impetus copiosorem produxit vel exhalationem in vicinum textum cellulosum, vel excretionem in adjacentem aliquam partem; eoque congestionem in vasis minuit, ac spasmus partis inflammatae laxavit.

Denique resolutio fieri potest, ubi auctus sanguinis impetus in toto corpore occasionem dat evacuationi, quæ in remota licet parte fiat, tamen sufficit diathesi phlogisticae totius systematis tollendæ, eoque congestionem ac spasmo partis singularis inflammationem affectæ solvendis.

C C L X V.

Qui sub inflammatione apparet tumor tribui ex par-

parte potest congestioni humorum in vasis; verum tamen materiæ in vicinam cellulofam telam effusæ potissimum debetur. Ideoque tumores vix cernuntur, nisi in partibus laxiori cellulofæ propinquis. Quo in casu, si materies effusa non est nisi abundans fluidum exhalare solitum, tunc brevi post instauratam in vasis circulationem liberam ultro resorbetur, & pars pristinam formam recuperat. Verum, si auctus sanguinis in parte inflammata impetus vasa exhalantia eo usque dilataverit, ut serum integrum emittant, non tam facilis est resorbtio; & tunc illud fit, quod ab experimentis illustris *Pringlii* & *Gaberi* discimus, ut serum stagnans mutationem singularem subeat; qua gluten in illo præsens vertitur in album, opacum, mediocriter spissum, blandumque humorem, quem *pus* nominamus. Ubi hæc mutatio in parte inflammata accidit, quoniam simul rubor, calor ac dolor imminuuntur, inflammatio, cujus hi indices erant, terminari dicitur *suppuratione*; atque pars inflammata, pus in se collectum habens, *abscessus* audit.

C C X L V I.

Quod inflammatio ad suppurationem tendat, cognosci potest: si perdurat, nec resolutionis tamen symptomata apparent; si dolor ex distensione nascens aliquantum remittitur; si jam dolor factus est pulsatilis, & arteriarum micationi distinctius respondet; si pulsus arteriarum plenior mol-

H

lior.

liorque est; denique etiam sæpius ex eo, quod tumor apicem prominentem & majorem mollitiem nanciscitur. Hujus autem suppurationis non est definita periodus, sed modo brevior, modo longior. Et si suppurationis futuræ signa jam manifesta sunt, tamen tempus ad eam perficiendam necessarium diversis in casibus diversum est. Postquam vero pus plene elaboratum est, desinit dolor, qui partem prius vexabat, eumque ponderis sensus sequitur. Si collectio directe sub cute facta est, tumor fit acuminatus, pars mollescit & quandam humoris in se contenti fluctuationem tangenti ut plurimum offert; eodemque tempore rubor cutis antea manifestissimus fere semper penitus evanescit.

C C X L V I I.

In abscessibus, dum una humoris effusi portio in pus vertitur, aliæ ejus partes & quidem tenuiores iterum absorbentur, ideoque in abscessu aperto pus solum apparet. Et tamen pus nequaquam est merum ac sincerum gluten. Hujus enim in pus conversio, cum sit effectus singularis cujusdam fermentationis, quæ firmam partis inflammatae substantiam & sorte cuncta corporis animalis solida afficere valet; multo sane magis & facilius cellulosam telam aggredi debet, cujus proinde etiam pars magna simul eroditur, & puris portionem constituit. Adhæc plerumque fit, ut minora quædam ex rubrorum genere vascula simul erodantur,

dantur, & cruoris nonnihil puri admixtum in abscessu appareat. In universum interna abscessus facies, tanquam pars ulcerata, considerari debet.

CCXLVIII.

Ex hac suppurationis notione intelligitur, cur abscessus, postquam formatus est, vel per cellulosa telam partium vicinarum serpere, vel, erosio integumentis incumbens, in corporis superficiem erumpere, apertumque ulcus gignere possit.

CCXLIX.

Abscessuum ulcerumque inde natorum materies varia est pro varia effusi humoris natura, quippe qui esse potest

- 1°. Humor sero tenuior;
- 2°. Integrum & purum serum;
- 3°. Globulorum rubrorum portio quaedam;
- 4°. Materies e glandulis in ipsa parte sitis supeditata.

Serum, quod secundo loco posui, totum inservit genuino puri efficiendo; cujus præparatio, tam in abscessibus, quam in ulceribus, videtur singularis casorum diathesis inflammatoriae effectus esse. Et hæc causa est, cur ulcera, quæ sincerum pus, id est, rem ad illorum sanationem maxime necessariam, non exhibent, sæpenumero ad suppurationem arte perducamus, admovendo stimulantia inflammationem excitantia, velut balsama, mercurialia, cuprum &c.

C C L.

Si quando effusus in tunicam cellularem partis inflammatae humor putrido fermento infectus est, hoc illi mutationem inducit, plenae putredini magis vel minus similem. Hæc corruptio ubi modica est, & in effusis fluidis atque celluloso contextu tantum obtinet, pars dicitur *Gangræna* affici; sed, si putrefactio ad vasa & musculos partis usque extenditur, vitium vocatur *Sphacelus*.

C C L I.

Gangræna ejusque sequelæ primum ex fermento putrido in humorem, qui ut plurimum effusus est, agente, oriri possunt. Deinde etiam ex peculiari indole ipsius materiæ, si est in putredinem proclivis, nascuntur; quod tum maxime fieri videtur, cum globuli rubri sanguinis majore copia effusi sunt. Tertijs quoque modus est, quo gangræna sæpe produci videtur, si nempe violentior inflammationis impetus tonum vasorum destruat, eoque efficiat, ut cuncti humores stagnent, & in putredinem omnino ruant, quæ, simulac orsa & ad aliquem gradum progressa est, vasorum tonum magis magisque labefactat & gangrænam ultra extendit.

C C L I I.

Inflammationis proclivitas ad gangrænam prævideri potest ex summa doloris & caloris in inflammata parte vehementia, atque ex magno pyrexia inflammationem comitantis gradu. Ad-

Adventantem gangrænam indicant partis inflammatae color ex vivido rubore in obscure rubrum versus; vesiculæ super ea nascentes; ejusdem porro antea tensæ emollitio, flacciditas & insensibilitas; denique plena doloris cessatio, dum hæc phænomena apparent.

Sub gangrænæ progressu color partis lividus & pedetentim omnino niger fit; calor ex toto cessat; molities & flacciditas partis augentur; pars denique suam consistentiam prorsus amittit, fœtorem cadaverosum exhalat, jamque sphacelo affecta dici potest.

C C L I I I.

Gangræna igitur tertius est modus, quo inflammatio terminatur. Sed Scholæ etiam quartum plerumque memorant, nempe terminationem in *Scirrhum*, sive indurationem dolore vacantem partis antea inflammatae. Verum tamen hoc est de raro contingentibus; neque adeo ex natura inflammationis quam ex partis laborantis conditione videtur proficisci. In glandulosis præcipue partibus vitium scirrhi observatur, earumque constructioni, ad humorum stagnationem peropportunæ,tribuendum est. Usus nos docuit, inflammationem raro inducere scirrhos, qui longe frequentius ab aliis causis oriuntur; quin immo inflammationem serius ocys, ut solet, scirrho supervenientem, non tam augere, quam mutare scirrhum in aliquam abscessus speciem. Quæ cum ita sint, inutile videtur, inter

varios inflammationis exitus de scirrho plura commemorare.

C C L I V.

Superfunt tamen nonnulli inflammationis exitus, vulgo neglecti, sed memoratu dignissimi. Unus est, cum aliqua portio integræ sanguinis massæ vel per vasa rupta vel per anastomofin in adjacentem telam cellularem effunditur. Talis ecchymosis in pulmonum inflammationibus potissimum fit, ubi effusa materies, vasa comprimendo & circulationem impediendo lethalem producit suffocationem; & hic forte modus est, quo peripneumonia plerumque in mortem transit.

C C L V.

Alia terminationis species est in nonnullis inflammationibus summam cutem occupantibus, ubi sub epidermide humor effunditur, qui ob spissitudinem suam poros cuticulæ transire nequit, & hanc idcirco a cute separat, atque in vesiculæ fluidum effusum continentis formam elevat; sic ut antegressa inflammatio per talem ecchymosin tollatur.

C C L V I.

Præter memoratas terminationes alium adhuc esse inflammationis exitum arbitror. Videlicet, ubi partes internæ sunt inflammatae, ex earum superficie semper fere aliquid exsudat, quod partim apparet ex glutinosa concretione circum eas fieri solita

lita, partim ex tenui seroso latice in cavitates, in quibus inflammata locantur viscera, effuso. Quamvis autem hæc phænomena fere semper inflammationes lethiferas comitantur, verisimile tamen est, similem exsudationem interdum etiam fieri sub inflammationibus, quæ resolutione terminantur, & vel hanc promovere; quandoquidem exempla sunt inflammationis pneumonicæ in hydrothoracem definentis.

S E C T I O I V.

De causis remotis inflammationis.

C C L V I I.

Causæ remotæ inflammationis ad quatuor titulos referri possunt:

1°. Applicatio rerum stimulantium, quibus ignis actio sive ustio accenferi debet;

2°. Vis externa mechanice agens, & vulnera, contusiones, vel partium nimiam distensionem producents;

3°. Res extraneæ in aliqua corporis parte fixæ, nec tamen acrem qualitatem, nec formam acuminatam habentes.

4°. Frigus fat magnum, sed gangrænæ tamen protinus inducendæ impar.

Non erit difficile intellectu, quomodo hæ causæ remotæ vel singulæ vel concurrentes proximam inflammationis causam constituent.

C C L V I I I.

Nobis non videtur ulla in diversis inflammationibus differentia quoad causam proximam esse, nisi graduum. Et, quamvis forte aliqua inflammationis diversitas ex diversitate causarum ejus remotarum profluere possit, eam prætermittere hoc loco nobis licet; quoniam phænomena, quæ discrepantes comitantur inflammationes, referri ex maxima parte possunt ad differentias partium affectarum; id quod considerantibus genera & species in Nosologia recensitas manifestum est. In his autem exponendis quando erimus occupati, aptiorem habebimus occasionem notandi variantes condiciones proximæ, vel discrimina causarum remotarum, quam hoc loco, ubi generatim de his rebus agimus.

S E C T I O V.

De Curatione Inflammationis.

C C L I X.

Indicationes curativæ inflammationis aliæ sunt, dum resolvi adhuc potest, aliæ, ubi jam ad alium exitum tendit juxta varias, quas supra recensui, terminationes; quarum quidem signa prognostica non semper primo intuitu obvia sunt; ideoque inter initia inflammationis nunquam non resolutio tentanda est. Quocirca indicationes sunt,

1°. Causas remotas, si evidentes sint, necdum agere desinant, remove;

2°.

2°. Diathesin phlogisticam, five in toto corpore, five in parte singulari sit, tollere;

3°. Spasnum affectæ partis solvere remediis, vel toti corpori vel ipsi tantum parti admotis.

C C L X.

Media abigendis causis remotis apta facile determinantur, modo varias earum species, & cujusvis peculiarem indolem atque conditiones expendamus. Materiæ acres removendæ, aut earum actio antevertenda demulcentium administratione. Potentiæ comprimentes & ultra modum distendentes tolli debent; quod quomodo fieri possit, ex diversis rebus circumstantibus cognoscitur.

C C L X I.

Diathesis phlogistica corporis tollitur iisdem remediis, quæ ad reactionis violentiam in febre temperandam a nobis proposita & explicata sunt in §§. CXX.—CXLII., ideoque hoc loco non reperenda.

C C L X I I.

Media, quibus affecta pars singularis spasmu liberatur, fere eadem sunt, atque illa, quæ ad spasmus ab extremis vasis sub febre auferendum supra in §§. CXLIV.—CXCIV. laudavimus. Unum addi convenit, quod topicæ sanguinis detractio- nes hoc loco imprimis indicantur; item quod nonnulla ex reliquis remediis versus ipsam partem

affectam potissimum dirigi debent; quorum quidem moderamen plenius explicabitur, quando de particularibus inflammationibus acturi sumus.

C C L X I I I.

Ubi proclivitas ad suppurationem (CCXLVI.) distincte percipitur; cum hæc ex nostra sententia effusionem humoris non facile resorbendi pro causa habeat; necesse est, ut ille humor in pus convertatur; quæ sola est naturalis via, ad evacuationem ejus obtinendam. Cum autem effusio forte rarius sine aliqua vasorum ruptura contingat, ad hanc vero sanandam pus omnino necessarium sit, sequitur, quoties inflammatio in suppurationem tendit, curativam indicationem semper dictare, ut boni puris confectio, quoad fieri potest, properetur.

C C L X I V.

Quem in finem varia remedia, quæ vim specificam habere dicebantur, passim proposita sunt. Nobis vero nullum eorum hac virtute præditum esse videtur. Nec sane meo quidem judicio aliud præstari potest, nisi hoc, ut suppuratio applicatis ejusmodi rebus promoveatur, quæ calorem moderatum in parte affecta foveant; quæ tenacitate quadam perspirationem partis coërcent; quæ denique vi quadam emolliendi integumentorum cohesionem minuere, eorumque erosionem properare valent.

C C L X V.

C C L X V.

Quum in nonnullis effusionibus non solum non fugienda, sed optabilis sit suppuratio, sequi videtur, ut pleraque suppurationis remedia ante memorata omitti debeant. Atque huic etiam animadversioni congruenter praxis nostra vulgo fere dirigitur. Verum ab una parte, sicut observamus certum gradum impetus aucti, seu inflammatorii apparatus, necessarium esse ad genuinam suppurationem perficiendam, sic in illis casibus ea maxime vitari oportet resolutionis auxilia, quæ circulationis vim nimium debilitare possent. Ab altera parte, cum motus sanguinis, ubi vehementior est, bonæ suppurationi obesse deprehendatur, his in casibus, etsi inflammatio ad suppurationem jam vergat, conveniet tamen remedia resolutionis, quæ circuitus vim moderentur, ultra continuare.

Quod ad abscessuum plene maturatorum aperturam spectat, hoc ex Chirurgorum scriptis petendum est.

C C L X V I.

Ubi inflammatio in gangrænam tendit, omnibus modis & auxiliis resistendum est. Cum vero variae sint causæ, quæ ad hunc exitum ducere possunt, varia quoque remedia erunt necessaria, quæ ex præmissa de causis doctrina intelliguntur.

Postquam gangræna cœpit & aliquo usque progressa

gressa est, non nisi separatione vivi a mortuo curari potest. Hæc separatio in nonnullis casibus potest fieri, & aptissime perficitur *cultro*.

In aliis casibus, eundem ad finem excitatur inflammatio, suppurationem productura in confinio vivæ partis, cujus cohæsiō cum particula mortua hac encheiresi penitus solvi potest, sic ut mortua sponte decidat. Interea, dum hæc fiunt, oportet putrefactionem partis ejusque progressus sollicitè cohiberi. Quem ad scopum varia antiseptica commendata sunt; sed nobis sententia stat, quamdiu tegumenta sunt integra, tamdiu ab illis vix aliquam utilitatem exspectari posse; initium curationis summi debere a scarificatione partis tam profunda, ut vivam substantiam attingat; & fundamentum ejus esse spem suppurationis ab inflictis vulneribus producendæ, qua maxime opus sit. Atque tales incisiones antisepticiis quoque locum faciunt, quorum beneficio cum progressus putrefactionis in mortua parte prohiberi, tum inflammatio in limine partis vivæ necessaria excitari potest.

C C L X V I I.

Ubi gangræna ex toni defectu oritur, & hoc vitium vicinis cum partibus communicatum inflammationem arcet, sine qua vivum, ut diximus, a mortuo separari nequit: oportet tono imminuto medicamentis tonicis interne datis occurrere; quem ad finem cortex peruvianus præ cæteris effi-

efficacissimus est. Hunc enim vi tonica pollere, supra in §. CCIX. a nobis monstratum est; atque ex iis, quæ ibi proposuimus, possunt etiam definiri limites, quibus corticis usus circumscribitur. Etenim in gangræna ex violentiori inflammatione nascente cortex non tantum nihil prodesse, sed nocere etiam potest. Idem vero tamquam tonicum remedium aptissimus est adversus illam gangrænam, quæ ab imminuto tono initium trahit; qualis ex paralyfi & œdemate est; item sub inflammatione, in qua primariorum symptomatum cessationem sequitur toni defectus.

C C L X V I I I.

Ceteri inflammationis exitus vel nullam admittunt curationem præter eam, quæ ipsas resolutionis beneficio antevertere conatur, vel ad chirurgicam artem potius, quam ad hunc locum, pertinent.

Igitur tradita generali inflammationis doctrina progredimur nunc ad singula ejus genera ac species sigillatam considerata. Atqui jam ante subindicavimus, discrimina inflammationum potissimum ex diversitate partium affectarum proficisci; easque primo loco divisimus in cutaneas, viscerales & articulares. Huic ergo distributioni convenienter eas nunc accuratius contemplabimur.

CAPUT II.

De inflammatione strictius cutanea.

CCLXIX.

Inflammationis cutaneæ duo sunt genera, nominibus *Phlegmonis* atque *Erysipelatis* vulgo distingui solita.

Posterioris sunt etiam duæ species, quæ distinctis vocabulis insigniri merentur. Quando morbus solam cutim afficit, intacto fere reliquo corpore; item quando totius corporis affectus tantummodo externæ inflammationis symptoma est: vitium appellabimus *Erythema*. Ast, ubi inflammatio externa verum est exanthema, & morbi in toto corpore existentis symptoma, tunc *Erysipelas* dicemus.

CCLXX.

Solum Erythema hoc loco a nobis considerabitur. Quod ad phænomena, quibus phlegmone ab erythemate distinguitur, hæc ex Nosologia nostra peti debent. Nunc hoc unum notamus, differentiam phænomenon videri ex varia inflammationum sede profluere. Verosimile est, inflammationem sub phlegmone vasa potissimum afficere, quæ internam cutis superficiem perreptant, cum laxo, qui adjacet, textu celluloso communicantia; unde copiosior humoris & nominatim feri in pus convertibilis effusio obtinet. At in erythemate vasa
in

In externo cutis ambitu cum rete mucoso communicantia potius afficiuntur; ideoque alia effusio locum non habet, nisi, quæ epidermidem separat, & vesiculæ formandæ occasionem præbet; siquidem minor vasorum diameter non nisi tenuioris fluidi, raro in pus convertibilis, effusionem permittit.

Præter hæc discrimina conditionum, quas duæ illæ inflammationis specics exhibent, credibile est, illarum quoque causas esse diversas. Erythema ab acribus quibuscunque ad externam cutim applicatis producitur; &, si quando a causa interna ortum ducat, acrimoniæ versus cutis superficiem pulsæ & sub cuticula effusæ effectus est. In phlegmone talis acrimonia non frequenter evidens est.

C C L X X I.

Has differentias in sedibus & causis phlegmonis atque erythematis si admittamus, perspicuum est, erythema eas tantummodo partes internas afficere debere, quarum superficies epithelio, id est, membrana epidermidi analoga, tegitur. Ex iisdem causarum atque sedium differentiis intelliguntur, quæ a scriptoribus practicis circa curationem variæ inflammationis cutaneæ notata sunt. His tamen enucleandis nunc non immorabimur, quoniam ad Chirurgiæ forum pertinent, quod hoc in cursu ingredi nobis non licet. Quam ob causam varietates externarum inflammationum, quibus expen-

pendendis aptus hic locus esset, etiam prætermittimus.

C A P U T. I I I.

De Ophthalmia, sive oculi inflammatione.

C C L X X I I.

Oculi inflammatio duplicis generis notanda est; siquidem vel membranas bulbum oculi efficientes occupat, quando *Ophthalmia membranarum* vocatur; vel in glandulis sebaceis intra tarsum sive limbum palpebrarum sitis sedem habet, quo in casu *Ophthalmia tarsi* dici potest.

Duo hæc genera sæpenumero conjuncta existunt; alterutro alterum facile excitante. Nihilominus distinguere debent, quia interest scire, quænam primaria sit affectio.

C C L X X I I I.

Inflammatio membranarum maxime & frequentissime occupat tunicam adnatam, cujus turgentia vasa eam declarant; siquidem vasa rubra, quæ naturaliter ibi sunt, non tantum volumine crescunt, sed majore etiam numero, quam secundum naturam, apparent. Hanc vasorum intumescentiam comitatur dolor, maxime sub motu bulbi; & hinc nascens irritatio, perinde atque alius quilibet stimulus ad oculi superficiem adplicitus, lacrymarum ex glandula ab his nominata effusionem producit.

In-

Inflammatiō plerumque & præcipue ibi afficit adnatam, ubi anteriorem bulbi partem investit; verum tamen serpit etiam familiariter per continuationem adnatæ versus partem palpebrarum interiorem; cumque adnata ad tarsum usque palpebrarum extendatur, tubuli excretorii glandularum sebacearum ibi patentes non raro quoque afficiuntur. Quodsi inflammatiō adnatæ gravior sit, potest facile in subjacentes oculi tunicas diffundi, quin ad ipsam retinam pervenire, quæ inde tantam sensus teneritudinem accipit, ut a levissimæ lucis impulsu doleat.

C C L X X I V.

Inflammatiō membranarum varios habet gradus, prout adnata magis vel minus affecta est; item prout inflammatiō vel solam adnatam vel subjacentes quoque tunicas occupat. Secundum has differentias diversæ ejus species constitutæ sunt, & singulis suum est nomen tributum. Nobis tamen non lubet hæc prosequi, quia persuasum est, omnes membranarum Ophthalmias tantum gradu inter se differre, & remediis similibus, variata tantum proportionem, adhibendis curari.

C C L X X V.

Proxima Ophthalmiæ causa eadem est atque inflammationis generalis; & variæ ejus conditiones explicari possunt tum ex differentiâ causarum remotarum, tum ex diversitate partium oculi, quas

inflammatio occupavit. Hæc cum ex ante dictis intelligantur, nunc protinus ad curationem progredimur.

C C L X X V I.

Membranarum Ophthalmia postulat eadem, quæ inflammationum generi conveniunt, remedia. Si ergo oculi tunicæ interiores affectæ sunt, præfertim, si pyrexia simul adest, largæ sanguinis detractiones necessariae sunt: hoc tamen oppido raram est, siquidem Ophthalmia plerumque affectio est mere topica, quæ modicam & sæpe nullam pyrexiam habet comitem. Sola igitur sanguinis detractio, quæ generalis vocatur, parum hic præstat; sed topicæ potissimum venæ sectiones, id est, missiones sanguinis e vasis parti inflammatae vicinis profunt. Atque his etiam sectio venæ jugularis vel arteriæ temporalis quodammodo accenseri debet. Sufficit plerumque hirudines aliquot circa oculum apposuisse; & forte melius adhuc est, post scarificationem temporum admotis cucurbitulis sanguinem detrahare. Multis in casibus remedium efficacissimum est scarificatio, ad internam palpebræ inferioris partem facta, atque ipsorum vasculorum, quæ super adnata turgent, incisio.

C C L X X V I I.

Præter sanguinis missiones etiam alvi purgatio, tanquam remedium inflammationi universaliter conveniens, visa est, peculiariter illis inflamma-
tio-

tionibus, quæ aliquam capitis partem occupant, ideoque nominatim Ophthalmiæ admodum accommodata; & quandoque omnino utilis est; sed ob rationes, occasione venæ sectionis generalis paullo ante propositas, nequaquam in Ophthalmia utilitatem præstat evacuationi, quam facit, proportionalem.

C C L X X V I I I.

Ad spasmum affectæ partis solvendum, atque humorum congestionem avertendam, vesicatoriorum in vicinia applicitorum usus ab experientia comprobatus est.

C C L X X I X.

Ophthalmia, cum inflammatio externa sit, topica remedia admittit. Verum tamen omnia, quæ calorem augent & partis vasa relaxant, in universum nocent; e contrario aër frigidus ad oculum admissus, & medicamina refrigerantia atque adstringentia, modo nullam irritationem simul faciant, extus adhibita profunt.

C C L X X X.

In curatione Ophthalmiæ omnia irritamenta, præcipue lux, studiose vitari debent. Solum vero certumque lucis fugiendæ remedium est ægri in cubiculo valde obscuro detentio.

C C L X X X I.

Hæc sunt adversus Ophthalmiam membranarum

auxilia. Eademque contra Ophthalmiam tarfi, in quantum hæc ex illa gignitur, necessaria esse possunt. Sed, quoniam Ophthalmia tarfi sæpenu-
mero acrimoniæ in glandulis sebaceis palpebra-
rum depositæ effectus est, idcirco remedia in-
terna pro diversitate peccantis acrimoniæ varia
exigere potest, quæ quidem ex historia Scrophulæ,
Syphilidis & aliorum morborum, quibus hæc
Ophthalmia implicari solet, peti debent. Harum
vero acritatum ubi non sunt evidentia signa, ibi
convenit, talia remedia, quæ evacuandæ acrimoniæ
generaliter apta sunt, velut mercurium adhiberi.

C C L X X X I I.

Sub Ophthalmia tarfi fere semper evenit, ut
ulceratio quædam ad tarsum formetur. Hæc po-
stulat applicationem mercurii vel cupri, quæ sola
totum subinde vitium tollunt; eademque, etiam si
malum topicum a vitio totius corporis proficisca-
tur, utilia esse possunt.

C C L X X X I I I.

Sive vero membranarum sive tarfi Ophthalmia
sit, palpebrarum conglutinatio, quæ sub somno
solet accidere, antevertatur necesse est; quod qui-
dem fieri potest pauxillum mitis & unctuosi medi-
camenti inter palpebras, antequam æger cubitum
eat, illiniendo.

C A P U T IV.

De Phrenitide.

C C L X X X I V.

Hæc inflammatio est partium in cavo cranii contentarum, adeoque vel membranas cerebri, vel ipsius substantiam afficere potest. Equidem Nosologi duos hosce casus putarunt ex differentiis symptomatis posse discerni, ideoque distinctis nominibus insigniri debere. Nobis vero hanc distinctionem neque observationes nec cadaverum sectiones approbarunt; ideoque satius videtur, ambos communi Phrenitidis titulo comprehendere.

C C L X X X V.

Phrenitis idiopathica rarior morbus est, sympathica frequentior; utriusque diagnosis sæpenu-mero difficilis; quoniam symptomata, quæ vulgo morbi præsentiam declarare dicuntur, sine interna inflammatione aliquando adsunt; & vice versa sub dissectione cadaverum quandoque cerebrum inflammatum cernitur, ubi pauca inflammationi propria symptomata apparuerant.

C C L X X X V I.

Certiora Phrenitidis symptomata sunt: pyrexia acuta; vehemens capitis dolor; rubor faciei & oculorum; lucis vel strepitus intolerantia; agrypnia; & delirium ferox atque impetuosum. Non-

nulli Nosologi hæc symptomata inflammationi membranarum propria esse, existimarunt; ipsius vero cerebri inflammationem quodam comatis gradu ab illa distingui. Quam ob rem in mea Nosologia characteri Phrenitidis *typhomaniam* adjeci; sed posterioribus curis intellexi, illam distinctionem non niti idoneo fundamento; neque varietates passim occurrentes, si a signis paullo ante propositis recedamus, certis terminis circumscribi posse.

C C L X X V I I.

Causæ Phrenitidis remotæ sunt omnes stimuli, qui directe membranas vel substantiam cerebri afficiunt, illique imprimis, qui sanguinis impetum in vasa cerebri augment. Inter eas eminent animi pathemata & nonnulla venena, quorum tamen operandi modus haud satis intelligitur.

C C L X X X V I I I.

Curatio Phrenitidis non alia est, quam inflammationis in genere; nisi quod contra hunc morbum remedia potentissima protinus adhiberi debeant. Imprimis opus est larga & iterata sanguinis detractio ex vasis parti affectæ quam proximis. Sectio arteriæ temporalis commendata fuit, nec immerito; sed non satis commode perficitur. Jugularium venarum incisio nobis videtur præstantior, sic tamen, ut huic jungatur sanguinis ex temporibus detractio ope cucurbitularum & scarificationis.

CCLXXXIX.

C C L X X X I X.

Catharsis, quoniam revulsionem facere potest, verisimiliter in hoc affectu majorem, quam in nonnullis aliis inflammationibus, utilitatem præstat. Eidem revulsionis scopo pediluvia calida interviunt; horum tamen usus aliquantum ambiguus est. Illud plerumque prodest, sanguinis versus vasa cerebri impetum erecto corporis situ temperare.

C C X C.

Vesicantia in hoc morbo ut plurimum utilia sunt, maxime tamen, si proxime ad partem affectam admoveantur.

C C X C I.

Quidquid denique ad regimen antiphlogisticum spectat, hic necessarium est, imprimisque aëris frigidi admissio. Quin etiam actu frigida nudo capiti applicata subinde profuisse ab usu novimus; quæ vero ita refrigerant, ut solet acetum, horum applicatio semper & certo conducit.

C C X C I I.

Compertum est, opiata in omnibus cerebri inflammationibus nocere. Notari autem hoc loco meretur, ob ambiguitatem in §. CCLXXXV. memoratam, practitorum observationes de iis, quæ juvant & lædunt in hoc morbo, admodum incertæ esse.

C A P U T V.

De Angina seu Cynanche.

C C X C I I I.

Hoc nomen omnibus faucium internarum inflammationibus commune est, quæ tamen secundum varias partes affectas, & inflammationis discrimina distinguere debent. Quare in Nosologia nostra, postquam Cynanchen tanquam genus descripsimus, ejus quinque diversas species distinximus, hoc quoque loco sigillatim considerandas.

S E C T I O I.

De Cynanche tonsillari.

C C X C I V.

Hæc membranæ faucium mucosæ inflammatio est, eam potissimum folliculorum mucosorum congeriem, quæ tonsillas constituit, afficiens; unde juxta velum pendulum palati, perque uvulam sic spargitur, ut totam sæpe membranam mucosam occupet.

C C X C V.

Morbus manifestatur tumore ac partium quodam rubore; deglutione dolorifica atque difficili; molesta oris & faucium visciditate; assidua quoque muci, sed difficili, excretionem; denique pyrexia his symptomatis semper adjuncta.

C C X C V I.

CCXCVI.

Hæc Anginæ species nunquam est contagiosa; frequenter resolutione terminatur, nonnunquam suppuratione, rarissime gangræna, quamvis in hoc morbo maculæ lividæ ad fauces interdum appareant.

CCXCVII.

Hic morbus oritur plerumque a frigore, ad externum corpus & præcipue circa collum applicato. Utplurimum juvenes & sanguine divites corripit; nec raro proclivitas in eum consuetudine inducitur. Frequentior est vere & autumno, quia caloris & frigoris vicissitudines tunc admodum crebræ sunt. Inflammatio tumorque initio plerumque in una tantum tonsilla valde notabiles sunt; paulatim ut in hac decrescunt, sic in altera augentur.

CCXCVIII.

In curatione hujus inflammationis aliqua sanguinis detractio utilis esse potest; sed raro largæ & generales missiones necessariæ sunt. Venarum ragnarum sectio nullius momenti esse videtur. At sanguisugæ externis faucibus appositæ efficaciores sunt.

CCXCIX.

Inflammatio sæpe minuitur lenibus adstringentibus, imprimisque acidis, parti inflammatae applicatis. In multis casibus nihil reperitur præstan-

rius, quam vapor aquæ calidæ in fauces receptus.

C C C.

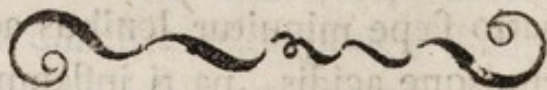
Cetera hujus mali remedia sunt rubefacientia, vel vesicantia, ad cervicem externe adhibita; atque his conjunctus purgantium antiphlogisticorum usus; denique omnia ad regimen antiphlogisticum pertinentia, nisi quod frigoris applicatio vitari debeat.

C C C I.

Hæc inflammatio sæpe, ut diximus, terminatur resolutione, quam plerumque sudor comitatur. Hic proinde prudenter fovendus & promovendus est.

C C C I I.

Ubi morbus inclinare ad suppurationem cernitur, nil utilius esse potest, quam vapor aquæ fervidæ frequenter in fauces attractus. Abscessus si tumorem magnum facit, nec sponte rumpitur, lanceola aperiendus est; neque hoc multam cautionem exigit, quando quidem inflammatio adhuc vicens levi tonsillarum scarificatione mitigari potest. Casum, in quo *βρογχιτις* necessaria fuerit, nullum unquam vidi.

S E C T I O I I.

De Cynanche maligna.

C C C I I I.

Hic morbus est contagiosus, raro sporadicus, plerumque epidemicus. Omnis ætatis homines, sed præ ceteris pueros atque infantes aggreditur. Cujusvis etiam constitutionis homines contagio objectos, sed promptissime tamen debiles atque infirmos corripit.

C C C I V.

Morbum plerumque comitatur insignis pyrexia, cujus accedentis symptomata, velut, horrores crebri, nausea, anxietas, atque vomitus, sæpe prima sunt incipientis morbi signa. Eodemque tempore cervicis rigor quidam ac simul in faucibus internis aliqua molestia, & vocis rauco percipiuntur. Fauces, si inspiciuntur, obscure rubentes, & aliquantum tumentes apparent; sed raro notabilis tumor est: raro magna difficultas aut dolor in deglutitione. Brevi post cernuntur ad inflammatas partes passim maculæ albescentes aut cinereo colore, quæ latiores sensim factæ coeunt, & totas fere fauces crustis crassiusculis operiunt. Crustis postea decidentibus ulcerationes apparent. Interea dum hæc in faucibus fiunt, urget simul coryza, qua tenuis, acer, & male olens humor effunditur, nares & labia corrodens. Sæpe etiam, præcipue in infantibus, dejectiones crebræ

crebræ incidunt, materie acri & tenui per anum effluente, & anum atque vicinas partes excoriantes.

C C C V.

Una cum his symptomatis pyrexia pergit cum pulsu parvo, frequente & inordinato. Sub vesperam quotidie exacerbatio manifesta est, mane aliqua remissio. Functiones animales multum debilitantur. Delirium subinde, sæpe coma subit.

C C C V I.

Die secunda, subinde serius, in cute efflorescunt aliquando puncta exigua vix eminentia, sed tamen plerumque maculæ rubræ, serpentes sensim atque ita confluentes, ut universam cutim occupent. Primo quidem in facie & ad cervicem apparent, dein spatio aliquot dierum ad artus inferiores usque paulatim diffunduntur. Hæc scarlatina rubedo sæpe admodum notabilis est in manibus & extremis digitis, qui rigent & tument. Nec tamen ista eruptio regularis est, sive initium sive constantiam seu durationis tempus spectemus. Ut plurimum per quatuor dies infidet, tandemque, cuticula in squammas quasi fatisciente, decedit. Sed, neque dum prodit, neque sub desquamatione, semper remissionem pyrexiae aut ceterorum symptomatum parit.

CCCVII.

C C C V I I.

Morbi progressus ex faucium atque pyrexiae statu aestimari debet. Ubi ulcera faucium ex colore livido & atro, ex foetore spiritus, & ex aliis acrimoniae humorum signis deprehenduntur in gangraenam vergere: hæc sæpe ad altum gradum adscendit, & simul assidue crescunt febris putridae symptomata. Sic tertio sæpe die, aliquando serius, sed semper fere ante septimum, moritur æger. Acris materies ex male affectis faucibus prodiens necessario pro parte in pharyngem labitur, & hinc œsophagum, quandoque etiam totam intestinalem fistulam inficit, putredinem propagans & inducta frequenti diarrhoea ægrum sæpe exhaustiens.

Eadem acrimonia in fauces effusa iterumque absorpta glandulas lymphaticas circa collum sæpe admodum tumefacit; nonnunquam eo usque, ut æger suffocetur.

Organa respirationis raro prorsus intacta manent; sed a serpente inflammatione sæpissime etiam afficiuntur. Dissectionibus cadaverum constat, sub hac Cynanche maligna laryngem & tracheam crebro haud secus vitiari, quam in Cynanche tracheali; quapropter verosimile est, illam perinde atque hanc sæpe lethalem esse inducendo subitam suffocationem. Nec tamen nulla suspicandi ratio est, qui cadavera fecuerunt, hos non semper duas istas anginae species satis accurate distinxisse.

C C C V I I I.

Hi sunt lethales exitus Cynanches malignæ, qui tamen non semper obtinent. Interdum ulcera faucium mitiorem habent indolem, & febris minus vehemens est minusque putrida. Et sane, si febris, dum efflorescentia in cute apparet, remittitur; si ipsa efflorescentia per tres quatuorve dies insidet, donec totum corpus occupaverit; sique tunc desquamatione finitur, quæ ulteriorem febris remissionem adfert: omnino spes magna est, febrem ante septimum diem aut hoc ipso inter modicos sudores ex toto finitum iri; atque etiam reliquias morbi paucis diebus post per excretionem crustarum ex faucibus factam iri sublatum, somno, cibi appetitu, ceterisque sanitatis signis interea plenissime redeuntibus. Ex quibus cum præcedente paragrapho collatis, quæ ad hujus morbi prognosin pertinent, facile intelliguntur.

C C C I X.

In curatione hujus morbi septica ejus diathesis præcipuam medici attentionem meretur. Magna, quæ morbum comitatur, debilitas omnem evacuationem, siue sanguinis missione siue cathartico fiat, fere noxiam reddit, præterquam paucis in casibus, ubi minor debilitas, atque inflammationis symptomata graviora sunt. Fauces contra effectus materiæ acris, quæ in eas effunditur, defendendæ sunt; ideoque gargarismatibus vel in-
jectio-

jectionibus antisepticis frequenter eluendæ. Totius etiam corporis proclivitas in putredinem arcenda & corrigenda, datis interne antisepticis, maxime Corticis Peruviani substantia, cujus usum ab initio ad finem morbi usque continuari expedit. Emetica porro sive ad nauseam tantummodo sive ad vomitum excitandum data profunt. Sicubi insignior tumor occurrit, vesicantia extrinsecus admota opem ferunt; eademque omnibus in casibus ad minuendam internorum inflammationem apta esse possunt.

S E C T I O III.

De Cynanche tracheali.

C C C X.

Hoc nomine insignitur inflammatio glottidis, laryngis, aut partis tracheæ superioris, sive membranas sive musculos adjacentes occupaverit. Quæ quidem vel primario has partes aggreditur, inque iis solis subsistit; vel ex prægressa Cynanche tonsillari aut maligna sese diffundente secundo in has partes venit.

C C C X I.

Utroque modo rarus est morbus, cujus paucæ tantum exempla in Medicorum scriptis annotata sunt. Morbus declaratur voce peculiariter stridula; difficili respiratione; strangulationis sensu circa laryngem; denique pyrexia priorum comite.

CCCXII.

C C C X I I.

Ex symptomatum natura corporumque hoc malo peremtorum dissectionibus omnis circa inflammationem hujus morbi indolem dubitatio penitus sublata est. Nec tamen semper consueta inflammationis stadia decurrit, sed sæpe tantam fistulæ aëriferæ obstructionem producit, ut suffocatio inde ac subita mors sequatur.

C C C X I I I.

Hujus mali naturam serio intuentibus ac reputantibus apertum est, remedia contra inflammationem efficacissima simul adhiberi debere, ac symptomata comparere incipiunt. Utrum imminenti suffocationi remedio aliquo idoneo occurri queat, nobis per experimenta nondum determinare licuit.

C C C X I V.

Quæ de laryngis partiumque cum illo nexarum inflammatione a scriptoribus medicis hætenus prodita sunt, comprehenduntur iis, quæ modo diximus; atque omnia fere exempla hujus anginæ ab Auctoribus proposita ex adultis hominibus sunt.

Verum enim vero peculiaris datur hujus generis affectio, infantibus infesta, quæ ad nostram usque ætatem fere prætervisa fuit. Primus utique, qui accuratam hujus mali historiam scripsit, est clarissimus *Home*, quem complures alii in morbo describendo ita secuti sunt, ut etiam in diversas de eo sen-

sententias iverint. His opinionibus excutiendis impræsentiarum non immorabor, sed tantum morbi historiam atque curationem proponam, quatenus ex nostris æque ac clarissimi *Homei*, aliorumque in vicinia nostra medicinam cum laude facientium Virorum observationibus patent.

C C C X V.

Hic morbus raro infantes ante ablactationis tempus afficit. Hoc tempore exacto, quo juniores sunt, eo magis huic morbo sunt obnoxii. Ejus frequentia progressu ætatis minuitur; neque exempla sunt infantum, qui post annum ætatis duodecimum eo laboraverint. Loca mediterranea pariter ac maritima infestat. Contagione propagari non videtur. Atque eundem puerum repetito etiam invadit. Sæpe frigus corpori applicatum evidens ejus causa est; hinc tempore hiemali & verno ut plurimum grassatur. Plerumque a consuetis catarrhi symptomatis initium sumit; tamen nonnunquam suis protinus signis ac symptomatis semet manifestat.

C C C X V I.

Symptomata ipsi propria sunt sequentia: Raucitas cum stridore quodam & strepitu inter loquendum æque ac tussendum percipitur, quasi ex fistula metallica sonus prodiret. Eodemque tempore adsunt doloris quidam sensus circa laryngem, aliqua spirandi difficultas, & sub inspiratio-

ne strepens sonus, quasi angustata esset aspera arteria. Horum comes tussis plerumque est sicca; & si quid forte emolitur, hoc speciem habet materiæ purulentæ, quandoque laciniarum, quæ portiunculis alicujus membranæ similes sunt. Quibus omnibus adjunguntur pulsus frequens, irrequies, & ingratus calor sensus. Inspectæ fauces internæ aliquando nullas inflammationis notas exhibent, sed frequentius apparent rubræ, quin etiam tumefactæ, nec numquam materia oppletæ, isti, quæ tussiendo ejicitur, haud absimili. Inter hæc symptomata æger interdum subito moritur, præsertim, si spirandi magna difficultas & strangulationis in gutture sensus existant.

C C C X V I I.

Multorum infantum, qui hoc morbo extincti erant, secta cadavera sunt. In his tantum non semper visa est præternaturalis quædam membrana, superficiem internam superioris tracheæ partis ex toto investiens, & deorsum per nonnullos bronchiorum ramos continuata. Observatumque est, hanc pseudomembranam facile separabilem, & subinde ex parte omnino separatam fuisse a vera tracheæ membrana ei subjecta, quæ quidem ipsa plerumque integra, hoc est, absque ullo erosionis vel ulcerationis signo apparet; sed tamen quandoque vestigia inflammationis exhibet, & obducta est materie puri analogæ, qualis tussiendo ejicitur; nec raro similis materies in bronchiis, insigni copia, invenitur.

C C C X V I I I.

C C C X V I I I.

Ex causis remotis hujus mali; ex symptomatibus catarrhalibus plerumque morbum comitantibus; ex pyrexia numquam non praesente; ex similitudine praeternaturalis membranae, quae sub hoc orbo in trachea invenitur, cum illa, quam Cyanche maligna tracheae communicata parit; deque ex vestigiis inflammationis intra tracheam, et in dissectione apparent: concludere nobis licet, causam morbi proximam esse inflammatorium lectum in membrana mucosa laryngis & tracheae, quo efficiatur exsudatio illi analoga, quae viscerum inflammatorum superficie cernitur, & partim crustae membranaceae forma, partim specie idi puri similis apparet.

C C C X I X.

Morbus, licet inflammatorius sit, raro suppuratione aut gangraena terminatur. Gravissimum ejus symptomata videtur esse spasmus; glottidis musculos contrahens, ut suffocationem minetur.

C C C X X.

Ubi morbus in salutem terminatur, videmus inflammationis fieri resolutionem; spasmum glottidis solvi; materiam e trachea exsurgentem atque fistulas ibi formatas excreari; quin etiam satis quenter solvi morbum videmus sine expectoratione, utique non aliis sputis, quam sub catarrho vulgari excerni solent.

C C C X X I.

Exitus in mortem fit suffocatione, quam spasmus glottidis verisimiliter inducit; quæ tamen interdum a nimia materiæ bronchia oppilantis quantitate proficisci videtur.

C C C X X I I.

Quandoquidem morbum inflammatorium esse arbitramur, curationem ejus solitis contra inflammationem remediis tentare solemus; & hæc etiam plerumque profuisse vidimus. Sanguinis missio tam generalis quam topica, præsentissimam sæpe opem tulit; eademque repetita morbum ex integro sustulit. Vesicatoria prope partem affectam applicita pariter conduxerunt. Vomitus sub primum morbi insultum ilico post venæ sectionem excitatus, summæ utilitatis esse videtur & subinde morbum extemplo fugat. Per omniæ mali stadia regimen antiphlogisticum necessarium est, & frequens imprimis laxantium enematum usus. Tametsi spasmus glottidis frequenter causam mortis esse credimus, tamen ab antispasmodicis bonum effectum numquam observavimus.

S E C T I O I V.

De Cynanche pharyngea.

C C C X X I I I.

In Cynanche tonsillari inflammatio membranae mucosæ per pharyngem perque initia œsophagi sæpe

sæpe diffunditur, indeque deglutitionem difficilem reddit & solito molestiorem. Talis vero casus non debet a Cynanche tonsillari tanquam distincta species separari; nec postulat, nisi majorem in detrahendo sanguine cæterorumque remediorum administratione diligentiam. Nobis certe nunquam videre contigit casum, ubi inflammatio a pharynge orsa fuerit, aut in hac sola parte substerit. Est tamen ejusmodi casus in scriptis Practicorum memoratus; qui idcirco consuli debent, quoad signa diagnostica pariter ac methodum medendi.

S E C T I O V.

De Cynanche parotidæa.

C C C X X I V.

Hic morbus per omnes Europæ regiones vulgo notus est, sed parum diligenter a Medicis descriptus. Sæpe per populum grassatur & manifesto contagiosus est. Incipit a solitis pyrexia symptomatibus, quam brevi post insignis externarum faucium & cervicis tumor sequitur. Hic primo tanquam tumor glandularis mobilis ad angulum maxillæ inferioris apparet; sed cito per magnam colli partem diffunditur, quandoque uno tantum in latere, frequentius in utroque æqualiter. Ad quartum usque diem tumor increscit; qua periodo exacta minuitur, ac paucis diebus post ex toto evanescit. Recedente faucium tumore, in

maribus testiculi, in foeminis mammæ, intumescunt aliquantum; atque novi hi tumores nonnumquam lati, duri, ac dolorifici sunt, raro tamen valde molesti aut diu inhærentes. Pyrexia hunc morbum comitans plerumque levis est, atque una cum faucium tumore recedit; interdum tamen, si testiculorum tumor faucium tumorem non excipiat, aut alteruter subito repressus fuerit, intenditur febris, accedente etiam delirio, atque sic quandoque ad interitum fatalis est.

C C C X X V.

Quum hic morbus sine periculosis aut valde molestis symptomatibus plerumque decurrat, vix eget medicamentis. Regimen antiphlogisticum & evitatio frigoris utplurimum satisfaciunt. Ubi vero, recedentibus tumoribus, pyrexia intenditur, & cerebro injuriam minatur, e re est, calidis fomentis tumorem revocare, ac vomitu excitato, detractione sanguinis, aut vesicantibus, nascens ex tumorum absentia periculum antevertere.

C A P U T V I.

De Pneumonicis inflammationibus.

C C C X X V I.

Lubet hoc titulo omnes simul inflammationes complecti, quæ vel thoracis viscera, vel membranam hoc cavum intus succingentem occupant.

Et-

Etenim nec signa, quæ nobis diagnosin faciunt, sedem morbi accurate declarant, nec diversæ inflammationis sedes vel magna symptomatum discrimina producunt, vel medendi methodum notabiliter mutant.

C C C X X V I I.

Pneumonica inflammatio, quamcunque habeat sedem, semper agnosci & distingui mihi videtur posse his signis: pyrexia; spirandi difficultate; tussi & dolore in parte quadam thoracis. Verum tamen hæc symptomata variis in casibus varie modificantur.

C C C X X V I I I.

Morbus fere semper a stadio frigoris orditur, ceterisque pyrexiae symptomatis stipatur; quamquam exempla quædam sunt, in quibus nec pulsus frequentior, nec calor corporis ultra naturalem mensuram auctus videantur. Pyrexiam quandoque ab initio cetera symptomata statim comitantur; sed frequentius aliquot horis ante existit, quam reliqua symptomata evidentia sunt, imprimisque antequam doloris sensus percipitur. Pulsus plerumque frequens, plenus, fortis, durus & celer est; sed tamen in paucis quibusdam casibus, præcipue in statu morbi proVectiore, debilis & mollis, simulque inæqualis deprehenditur.

C C C X X I X.

Spirandi difficultas semper adest, maxime sub inspiratione, partim quia affecti pulmones plenam dilatationem non facile admittunt, partim quia pulmonum dilatatio dolorem, qui morbum comitatur, auget. Respirationis hæc difficultas pro vario ægri situ variat, estque major in una, quam in alia corporis positura. Plerumque quidem augetur, si æger in latus affectum decumbat; sed tamen contrarium subinde obtinet. Sæpissime æger in neutrum latus facile decumbere potest, nec nisi supinus commodiuscule jacet; quandoque spiritum, nisi erecto nonnihil corpore, liberiorius ducere nequit.

C C C X X X.

Tussis hunc morbum nunquam non comitatur; sed in diversis casibus varia est, minus vel magisurgens & dolorifica. Aliquando sicca est, h. e. absque ulla expectoratione, præsertim inter morbi initia; sæpius tamen etiam ab initio humida est, trahens sputum consistentia & colore varium, nec raro sanguine tinctum.

C C C X X X I.

Dolor, qui hunc morbum comitatur, modo hanc, modo aliam thoracis partem, frequentissime tamen alterutrum latus occupat. Opinio erat per-vulgata, dolorem frequentius in dextro latere,
quam

quam in sinistro, existere; sed hoc nequaquam certum; contra ea certissimum est, sinistrum latus sæpiissime fuisse affectum. Dolor subinde quasi sub sterno percipitur, alias ad tergum inter scapulas; idemque ubi latera tenet, modo altius, modo profundius sedet, atque nunc sterno, nunc spinæ est propior. Sed locus, quem frequentissime afficit, est ad sextam aut septimam costam, & quidem circa partem ejus mediam vel sterno aliquantum propiorem. Idem sæpe vehemens ac punctorius est; interdum vero obscurior & obtusior, cum ponderis potius quam doloris sensu. Tum vero maxime vehemens & punctorius est, cum sedem novissime descriptam habet. Denique in uno ut plurimum loco fixus hæret, ita tamen, ut subinde a latere ad scapulam proximam, vel ad sternum & claviculam alterius lateris migret.

C C C X X X I I.

Discrimina symptomatum modo memorata sedem morbi veram non semper accurate declarant. Mihi quidem videtur vitium semper hære, utique incipere, in aliqua parte pleuræ, dummodo hanc membranam in tota sua latitudine, ut hodie fieri solet, sumamus; quatenus nempe non solum cavi thoracici internam superficiem investit, sed mediastinum quoque format, & super pericardium, superque omnem pulmonum ambitum extensa est.

C C C X X X I I I.

Itaque diversæ hujus mali appellationes a partium, quæ præ cæteris affectæ videantur, diversitate desumptæ solidum fundamentum non habent. Nomen *pleuritis* haud inepte ad omnes varietates adhiberi potest; & sane perperam uni inflammationi, quæ a pleura costali incipit, & hanc maxime torquet, tribuitur. Quem quidem casum subinde accidere fatemur; sed tamen perrarum credimus esse; & malum multo frequentius ordiri a pleura, pulmones succingente, & hanc præcipue afficiens omnia producere symptomata, quæ pleuritidi, veræ vulgo dictæ, tribui solent, arbitramur.

C C C X X X I V.

Nonnulli Medici sibi persuaferunt, existere inflammationis pneumonicæ speciem, quæ nomen *peripneumoniæ* sigillatim mereatur: illam scilicet, sub qua inflammatio a parenchymate, seu textu cellulari pulmonum, incipiat, suamque in eo sedem præcipue figat. Mihi vero valde dubium est, an ulla unquam inflammatio pulmonum acuta, morbusve ullus, *peripneumoniæ* titulo insignitus, hujus ingenii fuerit. Verique similis est, omnem inflammationem acutam in parte aliqua membranosa primum nasci. Et sane in omnibus hominum ex *peripneumonia* mortuorum sectionibus visa est externa pulmonum membrana aut pleuræ pars quædam notabiliter affecta.

CCCXXXV.

C C C X X X V.

Inflammatiō pleuræ, qua parte superiorem diaphragmatis superficiem contegit, a cæteris distingui est solita dato peculiari *paraphrenitidis* nomine; utpote quam propria quædam symptomata, velut delirium, risus sardonius, alique motus convulsivi credebantur comitari. Sed certissimum est, illam pleuræ partem, quin ipsam muscularem diaphragmatis substantiam inflammatas sæpenumero fuisse sine ullo memoratorum symptomatum. Nec mihi vel sectio cadaverum vel historia anatomes pathologicæ argumenta exhibuit, quibus confirmaretur opinio, inflammationem pleuræ in ea parte, qua septum transversum tegit, frequentius delirio stipari, quam alias pneumonicas inflammationes.

C C C X X X V I.

Circa inflammationis pneumonicæ sedem porro notandum est: tametsi in uno pleuræ loco ordiatur, & præcipue subsistat, tamen frequenter ad ceteras ejus partes propagari, & plerumque universam pleuram morboſa intemperie afficere.

C C C X X X V I I.

Frequentissima inflammationem pneumonicam antecedens causa est applicitum corpori frigus, perspirationem impediens, & sanguinem ad pulmones determinans, dum ipsi simul pulmones frigoris actioni obijciuntur. Hæ conditiones tunc
maxi-

maxime agunt, cum diathesis phlogistica in corpore prævalet; adeoque in hominibus robustissimis, sub climate frigido, hyemali, & imprimis vernali tempore, quando caloris frigorisque vicissitudines frequentes sunt. Nihilominus per omnes anni tempestates morbus hic nasci potest; modo dictæ aëris mutationes obtineant.

Aliæ quoque causæ occasionem huic malo dare possunt, velut obstructions, contentiones, & aliæ quævis injuriæ organis pneumonicis illatæ.

Pneumonica inflammatio ita quandoque est per populum grassata, ut specificæ alicujus contagionis suspicionem excitaverit; cujus tamen evidentem demonstrationem nusquam invenimus. Conferatur MORGAGNI *de Causis & Sedibus morborum* Epist. 21. Art. 26.

CCCXXXVIII.

Pneumonica, sicut cæteræ inflammationes, resolutione, suppuratione aut gangræna terminari solet; sed habet præterea exitum sibi proprium, quem ante subindicavimus (§. CCLII.) cum nempe sanguis in pulmonum telam cellulosam effunditur, eoque transitu humorum per hoc viscus brevi interrupto, lethalis suffocatio producitur. Hic sane ejus familiaris maxime exitus esse videtur, quando in mortem desinit; siquidem omnium fere hominum hoc morbo extinctorum, quæ incisa sunt, cadavera factam hujusmodi effusionem exhibuerunt.

CCCXXXIX.

CCCXXXIX.

Eædem sectiones docent, ab inflammatione pneumonica plerumque quandam humoris ex interna pleura exsudationem produci, quæ subinde tamquam crusta mollis & viscida apparet, sæpe formam compactæ membranæ induit, omnem pleuræ superficiem operiens, præcipue illis in locis, ubi pulmones costali pleuræ aut mediastino accrescunt; atque illa crusta semper videtur hujus concretionis gluten facere.

Eandem exsudationem declarat etiam humor serosus, in thoracis cavo sæpissime reperiri solitus. Nec raro similis exsudatio vel effusio in cavum Pericardii facta invenitur.

CCCXL.

Neque a vero alienum videtur, in bronchiorum quoque cavitates similem humoris effusionem quandoque fieri; quandoquidem in nonnullis corporibus, quæ intra paucissimos dies ex hoc morbo perierant, bronchia fluido seroso crassiusculo plena sunt visa. Atqui longe, ut opinor, credibilius est, humorem dicto modo effusum & sub continua respiratione, dissipatis subtilioribus particulis, inspissatum fuisse, quam verum pus tam brevi tempore in inflammata parte formatum.

CCCXLI.

Nec tamen improbable est, hanc effusionem æque

que ac illam, quæ in thoracis & pericardii cavâ fit, ejusdem esse generis, quoad materiem, ac solet sub aliis inflammationibus in telam cellulofam affectarum partium fieri, ibique in pus converti. Sed in thoracis & pericardii cavis humor non semper formam puris nanciscitur; quoniam crusta superficiem tegens impedit, quo minus particulæ tenuiores absorbeantur. At vero in bronchiis potest hic absorbtionis defectus compensari exsiccantis aëris potestate; ideoque effusio ibi facta speciem magis purulentam præ se ferre debet. In multis pneumonicæ inflammationis casibus; ubi sputa sunt admodum copiosa, vix credere possumus, omnem materiem e muciferis bronchiorum folliculis excerni. Quin potius vero simile est, magnam ejus partem de effuso, quem memoravimus, feroso humore esse; atque hinc intelligitur ratio; cur sputa adeo frequenter puris speciem habeant. Eademque forte causa est purulentæ expectorationis & puriformis materiæ in bronchiis repertæ; quam clarissimus *de Haen* sæpenumero a se visam esse testatur, dum nulla in pulmonibus ulceratio existeret. Utique hæc interpretatio melius naturæ congruere videtur, quam clari hujus Viri hypothesis de pure intra sanguinem circulantem formato.

C C C X L I I.

Concludendi hujus argumenti causa addimus:
videri nobis effusionem in bronchia, cujus ante
me-

neminimus (§. CCCXLI.), sæpe simul cum cruoris effusione (§. CCCXXXVIII.) concurrere in affocatione producenda; quæ fatalem inflammationi pneumonicæ finem facit; sed & solam feri effusionem hunc effectum subinde habere; atque osum serum, majore copia expressum, potius quam debilitatas, quæ ad expectorationem faciunt, vires, nam ominosam sputorum cessationem, quæ mortem præcedit, causari; siquidem in multis casibus appressa fuerunt sputa, ubi aliæ debilitatis notæ non erant, & ubi post mortem, inciso cadavere, bronchia materie liquidæ plena reperiiebantur. Quin immo verisimile est, quandoque talem effusionem sine inflammationis gravioris symptomatibus incidere; aliis vero in casibus eandem symptomata inflammationis, quæ aderant, solvere & finire: qua quidem ratione interpretamur letalem exitum, quem hic morbus ex improvviso interdum sortitur. Hæc eadem effusio fortassis etiam multa peripneumonix nothæ phænomena producit & explicat.

CCCXLIII.

Inflammatiō pneumonica raro sic resolvitur, ut ne aliqua evacuatione manifesta desinat. Hæmorrhagia narium primis morbi diebus quandoque terminatur. Dicitur etiam sanguis e venis hæmorrhoidalibus effusus, item dejectio biliosa per anum, nec non evacuatio per urinas sedimentum copiosum deponentes, sæpe felicem morbi exitum pro-

procurasse. Hæ tamen crises raræ & insolitæ sunt.

Excretio omnium frequentissima & ad resolutionem promovendam, ut videtur, plurimum valens est excretio materiæ spissæ, albæ vel subflavæ, sanguineis striis distinctæ, magna copia, sed tamen sine frequenti aut vehemente tussi, excretæ.

Sæpissime etiam hujus morbi resolutionem comitatur & fortassis efficit sudor calidus, tenuis, copiosus, ex toto corpore manans, adferensque remissionem in pulsus frequentia, calorisque & ceterorum symptomatum febrilium mitigationem.

C C C X L I V.

Morbi prognosis ex ratione præcipuorum symptomatum (§. CCCXXVII) petenda est.

Pyrexia vehemens semper est discriminis plena.

Nihil tamen periculum certius denotat, quam respirandi difficultas. Hæc varios habet gradus, quos ordine proponam, a leviori orsus: æger vel in alterutro tantum latere decumbere potest, vel in neutro, sed supinus jacere debet; vel respirare nisi erecto corporis trunco nequit; vel etiam in hoc situ spiritum non sine magna difficultate ducit, monstratque turgescens & rubentem vultum, sudores partiales circa caput & cervicem ac pulsus inæquabiles. His gradibus periculum morbi proportionale est.

Tussis crebra & vehemens, dolorem exasperans, semper morbi pertinacioris signum est.

Cum-

Cumque raro vel nunquam sine sputis morbum solvi credamus, hinc tussis sicca semper mali ominis est.

Ut expectoratio in §. CCCXLIII. descripta indicium præbet morbi ad resolutionem tendentis, sic excretio illis notis carens ancipitem morbi statum nuntiat. Interim signa a colore sputorum sumpta plerumque fallacia sunt.

Dolor acutus inspirationem aëris valde interrumpens signum semper est morbi vehementis, nec tamen periculosioris, quam si dolor obtusus, sed difficultas spirandi admodum magna est.

Si dolores ab uno latere, quod solum obsederant, in alterum postea latus se spargunt, aut si priore relicto omnem vim suam in alterum transferunt: semper periculosus morbus est.

Delirium inflammationi pneumonicæ superveniens ominosum semper symptoma est.

CCCXLV.

Si morbus ad interitum fatalis est, moritur æger die uno vel altero primæ septimanæ, nec tamen ante tertium. Hic consuetus ordo est; & tamen in paucis quibusdam casibus mors serius obvenit.

Si morbus vehemens & tamen medicabilis est, resolutio pariter intra primam septimanam fit, sed ubi moderatior est, sæpe secunda demum septimana resolutio perficitur.

Morbus plerumque remissionem quandam acci-

L

pit

pit aliquo die inter tertium & septimum; sed hæc remissio decipere frequenter potest; siquidem æqua violentia & majore cum periculo subinde recrudesceat malum.

Est ubi morbum secunda aut tertia die decedentem statim excipit Erysipelas externæ alicujus partis; quod si locum suum tuetur, inflammatio pneumonica non redit.

Ultra diem decimum quartum morbus si protrahitur; in suppurationem plerumque desinit.

C C C X L V I.

Exitum morbi in suppurationem postea plenius contemplabimur, quando de Phthisi agemus.

Terminatio in gangrænam multo est infrequentior, quam vulgo creditur; ubi vero incidit, plerumque conjuncta est cum effusione, in §. CCCXXXVIII. exposita, & ab hac ægre discernitur per symptomata.

C C C X L V I I.

Curatio pneumonicæ inflammationis juxta generalem medendi methodum (§. CCLIX.) institui debet; verum partis affectæ summa ad vitam necessitas, & magnum, cui objicitur, periculum postulant remediorum plenissimam & celerem administrationem.

C C C X L V I I I.

Remedium, quo maxime confidere debemus, est sanguinis detractio e venis brachiorum, quæ
qui-

quidem omnium optime in brachio lateris affecti instituitur, sed tamen etiam in altero fieri potest; si hoc ægro vel Chirurgo convenientius sit. Quantitas mittendi sanguinis ex morbi vehementia, & ægri viribus æstimanda est; & in univ-
sum tanta esse debet, quantam vires permittunt. Remissio doloris & crescens spirandi libertas, dum fluit e vena sanguis, mensuram hac vice detrahen-
dam definire possunt; verum, si hæc symptomatum levatio haud percipiatur, convenit sanguinem mitti usque dum incipientis syncopes signa appareant: Rarissime una sanguinis missio; utut larga, mor-
bum solvit; & quanquam dolor spirandique diffi- cultas primæ venæ sectionis beneficio multum im-
minui queant, hæc tamen symptomata plerumque, brevi interposito intervallo, pari violentia redeunt. Quo in casu missio sanguinis repeti debet, eodem
etiam die, atque fere ad eandem, qua prius, quantitatem.

Quandoque secunda venæ sectio liberalior esse, quam prima, potest. Nonnullorum hominum ea est conditio, ut vel parcam sanguinis detractionem sine animi deliquio ferre nequeant. Hæc obstat, quominus sub prima venæ sectione tantum san-
guinis, quantum morbi vehementia requirit, mitti possit. Cum autem usus docuerit, tales homines melius repetitas V. S. quam primam quandoque ferre, hinc licet nobis posteriores sanguinis missio-
nes facere liberaliores, & ea omnino quantitate, quam morbi symptomata dictant.

C C C X L I X.

Pro ratione symptomatum oportet repeti venæ sectiones; quæ quidem majorem exferent efficaciam primo morbi triduo, quam sequentibus diebus; nec tamen omitti debent, etiamsi dies quartus jam effluxerit. Si Medicus non ante fuerit advocatus, aut si sanguis prioribus diebus non satis liberaliter missus sit, immo etiamsi factæ jam venæ sectiones remissionem aliquam produxerint: tamen, quoties graviora symptomata redeunt, quocunque morbi die, oportet eas repeti, maxime intra duas priores septimanas, quin etiam serius, si signa morbi in suppurationem tendentis manifesta non sint, vel si morbus, postquam solvi visus est, recrudesceat.

C C C L.

Quantitas sanguinis, quæ in hoc morbo debeat aut tuto possit detrahi, non potest ad certam & perpetuam mensuram definiri. Hæc enim admodum varia esse debet pro varia morbi & ægri conditione. In homine adulto modici roboris una sanguinis libra (*averdupois*) definit plenam detractionis mensuram. Si ultra viginti uncias educitur, venæ sectio larga est; sin minus, quam duodecim, exigua dicitur. Pondus quatuor vel quinque librarum, spatium duorum aut trium dierum detractum, constituit fere maximam, quam ægri tales impune ferunt, sanguinis jacturam. Verum tamen ultra hanc proportionem licet quandoque mittere, si
nem-

nempe majora inter V. S. intervalla ponuntur, & totum, quo factæ sunt, tempus longius est.

C C C L I.

Postquam sanguinis multum e brachio jam missum est, si dubium sit, an ejus adhuc amplius impune possit detrahi, licebit utique nonnihil insuper cucurbitulis & scarificatione auferre. Hæc methodus tum maxime opportuna est, cum potius dolor permanens vel identidem recurrens, quam spirandi difficultas, urget & terret; quo in casu convenit cutim incidi & cucurbitulas defigi in loco parti laboranti, quoad commode fieri potest, proximo.

C C C L I I.

Sputa interdum primis hujus morbi diebus jam prodire incipiunt. Nihilominus, si urgentia durant symptomata, commendatis venæ sectionibus non est supersedendum; neque illi sputorum excretioni soli inter initia morbi fidendum. Et enim non, nisi in provectiore morbi stadio, postquam symptomata multum remiserunt, plena solutio a copiosa & facili exscreatione expectari potest.

C C C L I I I.

Primis morbi diebus sputorum excretio per sanguinis missionem nequaquam inhiberi, sed e contrario frequenter promoveri nobis videtur. Cum vero provectior morbus est, & ægri vires partim

evacuationibus prægressis partim duratione morbi jam exhaustæ sunt, tum omnis sanguinis missio suppressere excreationem videtur. Ac ne tunc quidem hanc suppressionem ideo facit, quod vires ad expectorationem necessarias labefactet, sed quoniam effusioni serosæ in bronchia (§. CCCXLII.) favet, & sic sputa prohibet.

C C C L I V.

Interea, dum venæ sectiones dicto modo fiunt, necesse est, omnes pariter regiminis antiphlogistici partes (§. XXIV.) administrari, imprimisque caveri, ne calor undecunque auctus irriter morbum. Quem ad finem expedit, ægrum, quamdiu facile fert, extra lectum tenere; sin amplius ferre nequeat, decumbentem levissime tegere. Aëris in cubiculo temperatura gradum thermometri Fahrenheitiani sexagesimum non debet superare; an unquam frigidior sine noxa esse possit, ambigo.

C C C L V.

Potus blandus ac diluens, moderate calens, utique numquam frigidus, liberaliter, sed singulis vicibus parca manu, propinari debet. Quem etiam acidis vegetabilibus impertire licet. Neque abs re fuerit, cum eo nitrum vel alium salem neutrum exhibere; sic tamen, ut salia seorsim, non in potu soluta, dentur.

Equidem acida perinde ac nitrum dicuntur tus-
sim

sim excitare; & certum est, in nonnullis corporibus hoc facere. Verum usus nos docuit, in paucis tantum & peculiariter constitutis hominibus hanc molestiam producere; de cætero vim eorum in cienda tussi adeo magnam vexantemve non esse, ut ab eorum usu, multis titulis commendabili, nos abstertere debeat.

C C C L V I.

Nonnulli practici dubitarunt, an purgantibus uti in hoc morbo impune liceat. Et fane diarrhœa spontanea, initio morbi incidens, rarissime utilis est. Verum tamen moderatus cathartico-
rum refrigerantium usus plerumque nobis tutus ac salutaris videtur; adhæc alvum crebris mollientibus clysmatibus apertam servare, semper prodest, experientia teste.

C C C L V I I.

Vomitum in hoc morbo datis emeticis excitare, periculosum esse arbitramur; sed tamen nauseam minutis emeticorum dosibus cieri, utileprehendimus, quin progressu morbi ad excretionem sputorum promovendam nihil aptius esse experimur.

C C C L V I I I.

Fomenta & cataplasmata ad partem dolentem adhibita commendari solent, omninoque utilia esse possunt; sed incommoda sæpe eorum est applica-

plicatio, quam idcirco nos plane omittimus, ut locum faciat efficaciori vesicantium actioni.

Mature scilicet & primo morbi stadio vesicatorium ad partem laboranti proximam admoveri convenit. Quum autem præfente ac durante ejus irritatione venæ sectio minus efficax esse soleat, ideo non prius imponi vesicatorium debet, quam sanguis semel detractus sit. Si morbus mitior est, vesicatorium protinus post primam V. S. adhiberi potest; sin vero vehementius malum prænuntiat necessitatem secundæ detractionis brevi post priorem faciendæ, tunc convenit expectare, & hanc prius instituere, quam vesicatorium adhibere, cujus actio quamdiu durat, ab ulteriore sanguinis missione abstinendum est. Nec raro ad superandum malum repetita vesicatione opus erit; quo in casu semper ad aliquam thoracis partem applicari emplastrum convenit; siquidem locis, a parte affecta dissitis, adhibitum exiguam vim habet. Partes jam exulceratæ, etsi apertæ servantur, atque sic *perpetuum*, ut ajunt, *vesicatorium* adhibetur, tamen multo minus, quam nova vesicarum procuratio, præstant.

C C C L I X.

Cum hic morbus adeo frequenter sputis solvi soleat, varia his promovendis apta remedia passim proponuntur; quorum tamen nullum valde efficax videtur; quædam vero, cum acria ac stimulantia sint, tuta esse nequeunt.

Gum-

Gummata adhiberi solita nimis calefacere videntur; *Scillitica* minus quidem calefaciunt, sed nec magnam efficaciam habent, & propter nauseam, quam nunquam non movent, sæpe incommoda sunt.

Alcali volatile prodesse potest, ubi sputa expediti oportet, sed ad posteriora morbi tempora reservandum est.

Mucilaginosæ & oleosæ demulcentia conducere hætenus videntur, ut mucî temperent acrimoniam, quæ crebro tussim provocat, impeditque, quominus stagnare ac spissari mucus, atque ita blandior fieri queat.

Aquæ calidæ vapores, aceto imprægnati, & per os in pulmones admissi, ad promovendam sputorum excretionem multum sæpe contulerunt.

Omnium vero medicamentorum efficacissima ad hunc finem sunt *antimonialia*, si ea dentur proportionem, ut solam nauseam moveant (§. CCCLVII.).

Neque tamen *Kermes minerale* prærogativam nobis visum est habere præ *tartaro emetico*, aut *vino antimoniali*; quin potius difficiliorem usum, ob dosim longe minus certam.

C C C L X.

Quamvis inflammatio pneumonica sæpe spontaneis sudoribus judicatur, hi tamen arte excitari non debent, nisi summa cautione adhibita. Nos saltem huc usque hanc methodum non ita utilem nec adeo tutam, ac scriptores nonnulli

prædicarunt, deprehendimus. Equidem post symptomatum quandam remissionem si sudor bonæ notæ sponte erumpit, hunc leniter promovere licet; sed tamen sine caloris notabili augmento & sine remediis stimulantibus. Sin vero sudor partialis tantum & viscidus sit, & magna spirandi difficultas remaneat, non sine manifesto periculo incitari potest.

C C C L X I.

De usu Opii in pneumonicis inflammationibus magna inter Medicos controversia fuit. Mihi quidem inter morbi initia, antequam venæ sectio & vesicatoria dolorem ac spirandi difficultatem aliquantum levarunt, opiata videntur insigniter nocere, spiritus difficultatem & alia inflammationis symptomata augendo. Verum in provec-tiore morbi stadio, ubi respiratio minus, quam fuit, impedita est, jamque potissimum molestat & opem poscit tussis, tanquam præcipua continuati deficientis somni causa, tunc omnino opiata magno cum fructu & tuto usurpari possunt. Sputorum enim interruptio, cui videntur occasi-
onem dare, ad breve duntaxat tempus est. Immo potius promovere expectorationem eo videntur, quod materiem, quam frequens tussis sensim & particulatim dissipabat, stagnare faciunt, morantemque ea impertiunt forma, ob quam a Medicis *cocta* appellari solet.

CCCLXII.

C C C L X I I.

Hoc loco posset historia *Carditidis* & *Pericarditidis*, quæ inflammationes cordis & pericardii sunt, intercalari. Sed hi morbi peculiarem descriptionem requirere vix videntur. Inflammatio acuta pericardii semper fere pars est ejusdem affectionis pleuriticae, de qua diximus, nec semper propriis symptomatis distinguitur; & si suis se signis prodatur, methodum tamen a prioribus diversam haud exigit. Idem de acuta ipsius cordis inflammatione affirmari potest; cujus si quæ signa certiora, velut palpitatio vel syncope, appareant, nihil aliud nobis injungunt, quam majorem diligentiam in adhibendis, quæ inflammationi pneumonicae medentur, remediis.

Equidem cadaverum sectiones, cum quandoque cor & pericardium erosa, exulcerata, & abscessibus vitiata exhibeant, evidenter docent, partes has fuisse antea inflammatione affectas. Cumque ante mortem nulla inflammationis pneumonicae signa fuerint, probabiliter dici posset, illas cordis & pericardii inflammationes tamquam primarios morbos & a pneumonica distinctos considerari debere. Et hæc rationis conclusio justa est: sed tamen accuratior talium casuum historia nos docet, inflammationem chronici fuisse generis, quæ suis semet symptomatibus vix prodiderit, aut si forte signa, quæ cordis affectionem denotant, adfuerint, hæc ejus esse generis, quæ ab aliis

aliis causis perinde atque ab inflammatione frequenter ortum duxerint. Nulla igitur ratio est, quæ nos moveat, ut inflammationem cordis & pericardii sigillatim exponamus.

C A P U T. VII.

De Gastritide, seu Inflammatione Stomachi.

C C C L X I I I.

Inter phlegmasias systematis abdominalis in Nosologia nostra recensuimus etiam *Peritonitidem*; quo nomine non tantum inflammationes peritonei, quatenus cavum abdominis investit, sed etiam illas complectimur, quæ hujus membranæ propaggines per omentum ac mesenterium extensas occupant. Neque tamen eas hoc loco latius describere nobis placet, partim quoniam signa, quibus ab aliis semper discernantur, nondum cognita sunt, partim quia hi morbi, si forte præsentem agnoscuntur, non alia postulant remedia, quam quæ inflammationi in universum conveniunt. Itaque ad illas progredimur phlegmasias, quæ viscera singularibus functionibus destinata afficiunt, ideoque sibi propria habent symptomata, atque peculiare in medendi methodo cautelas requirunt. Ab inflammatione ventriculi initium sumimus.

C C C L X I V.

Inflammatiō ventriculi duplex est, *phlegmonica* & *erysipelatodes*. Prior sedem suam vel in tunica ven-

ventriculi nervosa, vel in peritoneo stomachum ambiente habet. Posterior in tunica villosa atque in textu cellulari, qui illam contingit, nunquam non sita est.

C C C L X V.

Phlegmonica stomachi inflammatio, sive morbus, qui *Gastritidis* nomine venire solet, cognoscitur dolore acuto ad aliquam regionis epigastricæ partem, quem comitantur pyrexia, crebri vomitus, præcipue post assumptas res quasvis, & frequenter etiam singultus. Pulsus plerumque parvi & duri sunt; & major virium defectus in omnibus functionibus cernitur, quam sub alia quacunque fere inflammatione.

C C C L X V I.

Hæc inflammatio varias habet causas: velut contusionem externam; acria multiplicis generis assumpta; sæpe potum valde frigidum, corpore æstuante ingestum; subinde nimiam stomachi distensionem ex larga cibi ægre digerendi quantitate. Et hæc quidem causæ externæ sunt; verum idem quoque morbus ab internis causis non satis bene perspectis quandoque proficiscitur. Potest sane ex partium vicinarum inflammatione cum stomacho communicata nasci, atque tunc symptomatice affectio haberi debet. Potest idem produci a variis acritatibus, sive intra ipsum ventriculum generatis, sive ex aliis partibus in eum compulsis. Sed præ-

præter has causas, quæ ventriculo ipsi directe applicantur, sunt & aliæ, quæ dissitis in locis sedem habent, & ventriculum non nisi per sympathiam afficiunt. Tales nobis videntur in illis febribus putridis & pyrexiiis exanthematicis fuisse, ex quibus mortua corpora incisa & inspecta ventriculum inflammatione correptum exhibuerunt.

C C C L X V I I.

Magna ventriculi sensibilitas, ejusque cum universitate corporis consensus, non sinunt nos mirari, cur inflammatio hujus organi, a quacunque demum causa inducta fuerit, funestum eventum sæpe habeat. Magna imprimis ac subita, quam facit, debilitas mortem ex improvise inferre potest, sic ut inflammatio consueta stadia haud percurrat.

Quodsi satis diu insistat, ut cæterarum phlegmasiarum ordinem & cursum servare possit, tunc utique terminabitur resolutione, vel gangræna, vel suppuratione. Scirrhi vero, qui in stomacho sæpe post mortem cernuntur, rarius talis inflammationis sequelæ videntur esse.

C C C L X V I I I.

Spem resolutionis fovere nobis licet, si morbus ex causa non admodum violenta natus est; si moderata sunt symptomata; denique si hæc pedetentim remittuntur intra primam, vel saltem intra secundam morbi hebdomadem.

C C C L X I X.

C C C L X I X.

Metum gangraenæ facit vehementia symptomatum, remediis aptis inter morbi initia adhibitis nequaquam cedentium. Eandem vero jamjam incepisse declarat subita doloris remissio, si nempe pulsus frequens manet, & sensim debilior fit, aliis quoque signis, quæ totius corporis vim magis magisque labefactari declarant, accedentibus.

C C C L X X.

In suppurationem abire malum noscitur, si symptomata, sed moderatiora, ultra unam duasve septimanas durant, & magna doloris remissio est, sed ponderis sensus & anxietas manent.

Formato abscessu pulsuum frequentia ad tempus minuitur, brevi post iterum crescit intercurrentibus crebris horripilationibus, jamque evidentes post meridiem ac vespertinis horis exacerbationes contingunt, quas sudores nocturni & alia febris hæticæ symptomata sequuntur, quæ tandem lethifera sunt, nisi rupto intra cavum ventriculi abscessu pus evomatur, & ulcus cito sanetur.

C C C L X X I.

Cadaverum sectiones docent, stomachum sæpiissime inflammatum fuisse, ubi characteristica hujus mali symptomata non apparuerant; ideoque perpetua curationis præcepta exhibere non possumus.

CCCLXXII.

CCCLXXII.

In phlegmonica stomachi inflammatione, qualem descripsimus (§. CCCLXV.), sola licet nobis resolutionem ac curationem tentare per liberales & repetitas sanguinis missiones, mature factas; neque ab his nos deterrire pulsus parvus debet; quippe qui post venæ sectionem plerumque plenior & mollior evadit. Detracto autem sanguine vesicatorium ad regionem ventriculi admoveri, atque etiam fomentis totum abdomen muniri, alvum denique crebris enematibus molliri & laxari convenit.

CCCLXXIII.

Irritabilitas stomachi hoc malo laborantis medicamenta vix ulla admittit deglutienda, quare si quæ forsan necessaria videantur, per anum injicienda sunt. Convenit tamen potum periclitari, sed mitissimus sit & parcissima manu per vices detur, necesse est.

CCCLXXIV.

Opiata quovis modo exhibita prioribus morbi diebus vehementer nocent; sed post remissam mali violentiam, si dolor & vomitus per intervalla duntaxat recurrunt & exacerbantur, clysmatum forma opiatum caute uti licet, quippe quæ interdum utiliter adhibita fuerunt.

C C C L X X V.

Morbo in gangrænam tendenti remediis modo propositis obviam eundum est, sed facta jam gangræna immedicabilis est.

C C C L X X V I.

Suppuratio si minatur, iisdem quoque remediis, sed statim inter principia morbi adhibitis, præoccupanda est. Post certam periodum nullis remediis cohiberi potest; & ubi jam incoepta est, naturæ relinqui debet. Neque aliud in artis potestate est, quam irritamenta quævis remove & fugere.

C C C L X X V I I.

Inflammationes ventriculi erysipelatodes frequentius quam phlegmonicæ incidunt. Utique inspecta cadavera declarant, stomachum sæpe inflammatione affectum fuisse, quam nec dolor neque pyrexia ante mortem indicaverant. Tales vero inflammationes ex erysipelatum genere fuisse arbitramur. Ejusdem ingenii inflammatio metuenda etiam est ab acritate qualibet speciatim stomacho applicata; & profecto hinc sæpius produceretur, nisi superficies interna hujus organi secundum naturam probe munita esset copioso mucos, ex folliculis innumerabilibus, qui villosæ tunicæ subjacent, identidem exsudante. Sed tamen per varios casus vel muci excretio inhibetur, vel exsudans humor muci spissitudinem non habet, ideoque defendendis

nervulis impar est; atque tunc materia quælibet acris erysipelatofam stomachi affectionem producere valet.

C C C L X X V I I I.

Ex iis, quæ diximus, apertum est, inflammationem stomachi erysipelatodem debere frequenter incidere, sed non semper facile agnosci; siquidem interdum sine pyrexia, dolore, aut vomitu obtinet.

C C C L X X I X.

Nonnumquam tamen præsens agnosci potest. Nam ventriculi affectio subinde per œsophagum sese spargens pharyngem attingit, in eoque pariter atque in oris interioribus conspicua est. Ubi igitur inflammatio erysipelatosa os atque fauces obsidet, simulque insueta stomachi sensibilitas & crebri quoque vomitus adsunt, vix dubium superesse potest, quin eadem inflammatio, quæ in faucibus apparet, etiam ventriculum occupaverit. Atque tum etiam, cum nulla in faucibus apparet, tamen si dolor aliquis ad stomachum percipitur, si appetitus prostratus est, si anxietas, vomitus creber, insolita stomachi ad acritatem applicationem sensibilitas, denique fitis quædam & præternaturalis pulsuum frequentia adsunt, jure inflammationem ventriculi suspicamur; omninoque vidimus hæc symptomata elapso aliquo tempore causam suam clarius prodidisse, dum inflammatio in faucibus vel oris interioribus tandem apparuit.

In-

Inflammatiō erysipelatosa sæpe ab uno in alium ejusdem superficiē locum serpere solet; quod ubi fit, locum primo occupatum deserit. Et sane observavimus talem inflammationem sensim & particulatim totum intestinale tubum perambulasse, sic ut modo profundius sita diarrhæam, modo ad stomachum delata vomitum induceret, & diarrhœa quiescente vomitus, hoc cessante diarrhœa vicissim rediret.

C C C L X X X.

Ventriculi inflammatiō erysipelatosa si præsens agnoscitur, vario modo curari debet pro causarum ac symptomatum varietate.

Si a rebus acribus ore assumptis orta est, easque in stomacho adhuc residere merito conjicimus, oportet statim elui ventriculum, ingerendo magnam copiam calidi blandique liquidi, & vomitum excitando. Eodem tempore, si acritatis indoles ejusque certus corrector cognita sint, hoc protinus utendum est. Sin vero tale proprium antidotum lateat, quædam ex demulcentium genere administranda sunt.

C C C L X X X I.

Hæc tamen adminicula potius antevertendæ inflammationi, quam eidem jam præsentī sanandæ idonea sunt. Ubi jam adesse merito creditur, si comites habeat sensum caloris, dolorem atque

pyrexiam, tunc pro vario horum symptomatum gradu remedia in §. CCCLXX. & seqq. propofita cum iudicio adhiberi debent.

C C C L X X X I I.

Quodfi ab internis caufis inflammatio ftomachi eryfipelatofa ortum duxerit, & dolore atque pyrexia ftipetur, neque ægri aliunde jam debilitati fuerint, tunc fanguinis aliqua detractio locum habet. Quum vero hic affectus in putridis morbis atque in hominibus a febre convalefcentibus sæpe numero contingat, a venæ fectione his in cafibus plane abftinendum eft, & nihil agendum præter hoc, ut irritamenta evitentur, & tanta copia acidorum rerumque acefcentium, quantam ftomachus ferre queat, in eum ingeratur. Tales interdum funt corporis conditiones, dum morbus hic nascitur, ut Cortex Peruvianus atque amara indicari viderentur; fed eryfipelatofus ventriculi ftatus hæc medicamenta sæpe non admittit.

C A P U T V I I I.

De Enteritide, feu Inteftinorum Inflammatione.

C C C L X X X I I I.

Inflammatio inteflinorum perinde ac ventriculi vel phlegmonica vel eryfipelatofa eſſe folet. Circa poſtერიorem nihil habeo illis addendum, quæ noviffime propoſui; proinde de ſola phlegmonica nunc agam.

CCCLXXXIV.

CCCLXXXIV.

Hæc inflammatio præsens cognoscitur ex dolore fixo intra abdomen, quem pyrexia, alvus adstricta & vomitus comitantur. Scriptores practici dolorem in variis abdominis partibus hæere notant pro diversa inflammationis sede; quod quidem interdum obtinet; sed sæpius tamen diffusus per totum abdomen dolor est, & circa umbilicum maxime percipitur.

CCCLXXXV.

Enteritis & gastritis a similibus causis oriuntur; prior tamen facilius quam posterior a frigore, ad extremas inferioris corporis partes vel ipsi abdomini applicato, inducitur. Sed enteritis habet quoque causas sibi proprias, velut dum colicæ spasmodicæ, herniæ incarceratæ, & volvulo supervenit.

CCCLXXXVI.

Inflammatio intestinorum similes etiam exitus habet ac gastritis; quorum quidem prognosis in utroque morbo ab iisdem symptomatis (§§. CCCLXXVIII. CCCLXIX. CCCLXX.) petenda est.

CCCLXXXVII.

Curatio enteritidis universim eadem est atque gastritidis (§. CCCLXXII. & seqq.); verum sub enteritide major plerumque opportunitas est liquida, acida, acescentia & alia medicamina re-

frigerantia, quin etiam laxantia administrandi. Et tamen cavendum est, cum vomitus perquam frequens in hoc morbo sit, ne stomachus vel quantitate, vel qualitate alicujus rei ingestæ magis irritetur.

C C C L X X X V I I I.

Enteritidis titulo solent scriptores practici plerumque etiam de illis remediis agere, quæ *colicæ* & hujus vehementiori gradui *ileo* conveniunt. Et verum quidem est, quod enteritis & colica non raro conjunctæ existant. Nos tamen tenemus, esse hos morbos inter se differentes, ac seorsim sæpe occurrere, ideoque remedia diversa admittere & postulare. Quare de remediis anti-colicis dicere differemus, donec ad hujus mali historiam pervenerimus.

C C C L X X X I X.

Quæcunque ad suppurationem aut gangrænam enteritidi supervenientes pertinent, ex iis, quæ circa varios gastritidis exitus a nobis proposita sunt, satis intelligi possunt.

C A P U T I X.

De Hepatitide, seu Inflammatione Hepatis,

C C C X C.

Inflammatio hepatis duplex esse videtur; *acuta* & *chronica*.

C C C X C I.

CCCXCI.

Acutam comitantur dolor pungens, vehemens pyrexia, pulsus frequens, fortis ac durus, denique urina intense colorata.

CCCXCII.

Hepatitis chronica sæpissime horum symptomatum (§. CCCXCI.) nulla prodit; nec suam existentiam nobis declarat, nisi per insigniores abscessus jecoris, quos ubi reperimus, tamquam antegressæ inflammationis effecta consideramus. Cum ergo hæc inflammatio chronica signis evidentibus cognosci nequeat, ideoque certam medendi methodum haud admittat, hoc loco eam præteribimus, & tantum illa, quæ acutam hepatitis spectant, exsequemur.

CCCXCIII.

Hepatitis acuta cognoscitur dolore magis minusve acuto ad hypochondrium dextrum, qui partis pressu augetur. Hic dolor sæpissime latus sic afficit, ut pleuriticum simulet; & crebro pariter ac pleuriticus sub inspiratione crescit. Est etiam mali hujus quandoque comes tussis, plerumque sicca, non tamen numquam humida. Dum dolor pleuritico ita similis est, decumbere æger, nisi in latus affectum, non facile potest. In omni hepatitis acuta dolor multoties ad claviculam, & ad summum usque humerum extenditur. Sin-

gultus etiam morbi quandoque comes est, quandoque vomitus. Multi scriptores practici icterum five flavum cutis oculorumque colorem, tamquam perpetuum hepatitidis symptoma, memorarunt; sed experientia docuit, morbum sæpe absque ullo hujus symptomatis vestigio existere.

C C C X C I V.

Causæ remotæ hepatitidis haud semper evidentes sunt; & inter eas, quæ assignari solent, complures infirmo nituntur fundamento. Dignum autem est animadversione, quod sub inflammationibus pneumonicis sæpe jecoris moles admodum aucta appareat; omninoque illis quandoque hepatitis juncta sit.

C C C X C V.

Creditum est, hepatidem in extremis ramulis vel arteriæ hepaticæ, vel venæ portarum sedem habere; sed posterior positio non tantum evidentiâ, sed omni probabilitate destituitur.

C C C X C V I.

Vero videtur simile, hepatitin acutam semper esse affectum externæ jecoris membranæ; e contrario chronicam esse parenchymatis inflammationem. Acuta sedem habet vel ad convexam vel ad concavam hepatis superficiem. Si convexam tenet, dolor magis pungens & singultus frequentior est, respiratio etiam vehementius læditur; si concavam,

vam, dolor est levior, sed vomitus excitantur ab inflammatione cum stomacho plerumque communicata. Concavæ partis inflammatio facile serpit ad cystidem fellis, adque ductus biliarios. Et hoc in casu forte solo hepatitidi idiopathicæ icterus jungitur.

CCCXC VII.

Hepatitis, sicuti aliæ inflammationes, varios habere exitus potest: in resolutionem, in suppurationem, vel in gangrænam. Proclivitas, quam in singulis casibus habet ad unam alteramve ex his terminationibus, æstimari debet secundum regulas ante a nobis traditas (§§. CCXLIV. CCXLV. CCL. CCLI. CCCLXVIII. CCCLXIX. CCCLXX.)

CCCXC VIII.

Resolutio hepatitidis sæpe evacuationes varii generis vel sequitur vel comites habet. Interdum hæmorrhagia narium, quandoque fluxus hæmorrhoidum morbi solutionem adferunt. Aliquando diarrhœa biliosa ad eundem finem facit. Adhæc resolutio hepatitidis, ut ceterarum phlegmasiarum, solet sudoribus & urinis copiosum sedimentum deponentibus perfici.

An potest hoc malum etiam expectoratione seu sputis solvi? Videtur quandoque sanatum esse erysipellate ad externam aliquam partem orto.

C C C X C I X.

Si morbus in suppurationem desiit, collectum pus per meatus biliaris eliminari potest. Aut si pars suppurata vicinis non undique & firmiter adhæreat, idem pus in cavum abdominis potest effundi. Sin vero sub primo inflammationis stadio pars affecta jecinoris cum vicinis quibusdam partibus arcte concreverit, materies post suppurationem factam pro diversa abscessus positione varias vias tenere potest. In convexa hepatis parte si locatus est, & peritonæo, integumenta communia vestienti, accrevit abscessus, extrorsum verti, & ruptis tegumentis materiem extra corpus effundere poterit. Idem, si diaphragmati adglutinator fuerit, hoc exeso in pectoris cavum se exonerabit: unde materies a pulmonibus suscepta tussi ac sputis excerni potest. Sin vero ad concavam jecinoris partem situs sit, tunc pus pro ratione adhæisionis, vel in stomachum, vel in intestina pervenire poterit, & in intestina quidem vel recta via, vel trans ductus biliaris.

C C C C.

Morbi hujus prognosis fundatur partim generali inflammationum cognitione, partim peculiaribus hepatis conditionibus, ac speciali inflammationis in hoc viscere existentis statu.

C C C C I.

Curatio hujus mali juxta generalem phlegmasiis medendi methodum institui debet; adeoque postulat: sanguinis detractionem, magis minusve copiosam pro doloris ac febris mensura; vesicantium applicationem; porro fomentationem tam partium externarum more consueto, quam internarum crebris emollientibus clysmatibus; insuper frequentem alvi subductionem, lenioribus laxantibus faciendam; denique medicamenta diluentia & refrigerantia.

C C C C I I.

Si facta suppuratione abscessus extrorsum vergit seque prodit, oportet hunc aperiri, pus evacuare, & ulcus sanari secundum communia promundandis curandisque apostematibus atque ulceribus præcepta.

C C C C I I I.

Hoc loco *splenitis* sive inflammatio lienis considerari posset; sed nobis haud necessarium videtur, quia raro admodum occurrit. Si quando incidat, ex charactere, in Nosologia nostra proposito, facile præsens agnoscetur. Ejus vero varii exitus & curatio, quam requirit, ex illis intelliguntur, quæ de inflammatione ceterorum viscerum abdominalium ante jam tradidimus.

CAPUT X.

De Nephritide, seu Inflammatione Renum.

CCCCIV.

Hunc morbum, sicut alias inflammationes internas, semper comitatur pyrexia, imprimis vero declarat dolor plerumque obtusus, nonnunquam punctorius ad regionem affecti renis; qui quidem moto corporis trunco non adeo increscit, ac dolor rheumaticus eandem plagam occupans. Idem dolor nephriticus sæpe eo distingui potest, quod juxta tractum ureteris excurrat, nec raro retractionem testis ac stuporem artus in latere affecto comites habeat; tametsi hæc symptomata utplurimum illam inflammationem sequuntur, quæ a calculo in rene vel in uretere producitur. Adhæc nephritis tantum non semper vomitu frequenti, sæpe etiam alvo adstricta & dolore colico stipatur. Urina utplurimum sanæ absimilis est; plerumque colorem obscure rubrum habet, & frequenter, sed parva identidem copia, excernitur; si morbus vehementior est, interdum excolor apparet.

CCCCV.

Remotæ nephritidis causæ possunt variæ esse: velut contusio externa; equitatio vehemens aut diuturna; validi musculorum dorfi, qui renibus incumbunt, nixus; acritates variæ ex humorum circulo ad renes depulsæ; aliæ forsan causæ internæ,

ternæ, quæ nondum satis sunt perspectæ. Omnium tamen frequentissima est calculosa materies, tubulos uriniferos obstruens, vel lapilli intra renum pelvim geniti, & vel ibi adhuc hærentes, vel in ureterem delapsi.

C C C C V I.

Varia hujus morbi eventa ex illis, quæ circa alias phlegmasias dicta sunt, perspiciuntur.

C C C C V I I.

Qui curationem nephritidis litteris mandarunt, horum plerique *calculi* quoque *renalis* curandi methodum simul tradidere. Hic vero, quamvis nephritidem sæpe inducere queat, tamen distinctus omnino morbus haberi debet, cujus medicationem suo loco deinceps proponemus. Nunc igitur solius nephritidis veræ seu idiopathicæ curationem exsequemur.

C C C C V I I I.

Hujus sanatio generali nititur methodo medendi, requirens sanguinis missionem, fomentationes externas, crebra emollientia clysmata, cathartica antiphlogistica, atque liberalem blandorum ac demulcentium liquidorum usum. Vesicatoria vix locum habere possunt; utique magnam circumspectionem postulant, ut ne cantharidum notabilis absorptio fiat.

C C C C I X.

C C C C I X.

Cystitis sive inflammatio vesiculæ felleæ raro morbus est primarius, ideoque hîc loci prætereundus. Medendi ratio, in quantum explanatione opus habet, ex illis, quæ jam dicta sunt, facile intelligitur.

C C C C X.

Ex viscerum inflammationibus una adhuc superest *inflammatio uteri*; sed hujus descriptionem, utpote a morbis gravidarum & puerperarum non separabilem, hoc loco etiam omittimus.

C A P U T X I.

De Rheumatismo.

C C C C X I.

Hujus morbi duæ sunt species; una *Rheumatismi acuti*, altera *chronici* nomine venit.

C C C C X I I.

Rheumatismus acutus ad locum, quem nunc tractamus, præcipue pertinet; siquidem ex ejus causis, symptomatibus, ac methodo medendi manifestum est, speciem phlegmasiæ vel inflammationis esse.

C C C C X I I I.

Hic morbus frequens sub cælo frigido, rarior in calidis climatibus est. Vere & autumnoprecipue

cipue grassatur, infrequentior hyeme, quamdiu frigus est constans, rarissimus inter æstivos calores. Et tamen nulla non tempestate incidere potest, qua frequentes ac subitæ caloris & frigoris vices sunt.

CCCCXIV.

Rheumatismus acutus ut plurimum a frigore producitur, & quidem triplici modo: primum si corpori, ultra mensuram naturalem quacunque de causa excalescens, frigus applicatur; dein si frigus uni corporis parti admovetur, dum cæteræ manent calidæ; denique si actio frigoris in corpus diu continuatur, veluti dum vestes madidæ aut humefactæ corporis partem tegunt.

CCCCXV.

Et hæc quidem causæ cujuscunque ætatis homines afficere valent; sed tamen rheumatismus valde juvenes aut senescentes raro adoritur, utpote inter pubertatem & trigessimum quintum ætatis annum maxime infestans.

CCCCXVI.

Eædem porro causæ (§. CCCCXIV.) omnium quoque constitutionum homines afficere possunt; attamen eos potissimum male habent, qui temperamento sunt sanguineo.

CCCCXVII.

C C C C X V I I.

Signa morbi diagnostica sunt imprimis dolores, qui articulos obsident; & quidem solos ut plurimum articulos, sed subinde tamen etiam musculares partes. Sæpissime dolores secundum directionem musculorum ab una ad aliam juncturam migrant, & semper exacerbantur, dum muscoli ad juncturam vel juncturas affectas pertinentes agunt.

C C C C X V I I I.

Articuli majores frequentissime afficiuntur; velut coxæ & genua in artubus inferioribus, humeri & cubiti in superioribus. Sæpe etiam tali atque carpi corripuntur. Sed minores articuli, velut in manuum aut pedum digitis, rarius pati solent.

C C C C X I X.

Hic morbus licet nonnumquam unam tantum corporis partem teneat, sæpissime tamen plures exercet; atque tunc a frigido orditur stadio, quod cetera pyrexix symptomata, imprimisque pulsus frequens, plenus & durus, continuo sequuntur. Interdum febris jam ante doloris accessionem existit; sæpius tamen dolores in singularibus quibusdam partibus ante percipiuntur quam pyrexix symptomata prodeunt.

C C C C X X.

Si nulla est febris, dolor ad unum articulum fixus
quan-

quandoque manet. Sin vero notabilis pyrexia adfit, dolor, tametsi unam potissimum juncturam adficiat, tamen numquam fere non plures articulos adgreditur, ac sæpe quidem simul & eodem tempore, plerumque tamen de uno in alium locum migrans, sic ut in una articulatione decrescens in alia quadam vehementior fiat. Nec diu eandem juncturam tenere solet, sed frequenter ab una ad aliam transit; interdum etiam ad partem, quam ante jam vexaverat, revertitur. Ita fit, ut morbus sæpe in longum tempus excurrat.

C C C C X X I.

Pyrexia, hunc morbum comitari solita, quotidie sub vesperam exacerbatur, perque noctem gravior est, dolores simul vehementiores adferens. Noctu etiam illæ dolorum transitiones ab una ad alias juncturas contingunt. Hæc nocturna dolorum exacerbatio videtur etiam tegumentis & majori calore, quo æger in lecto fovetur, tribuenda.

C C C C X X I I.

Articulus, postquam aliquamdiu dolore vexatus fuit, plerumque etiam tumore rubente & ad tactum dolente afficitur. Raro quidem accidit, ut superveniens tumor dolorem non levet, qui juncturam ante torquebat; at tamen ex toto non semper eum aufert, neque articulum a reditu ejus omnino tutum præstat.

C C C C X X I I I.

Morbum plerumque sudor aliquis comitatur, qui quidem mature & inter morbi initia erumpit, sed raro expeditus vel copiosius est, raro etiam dolores levat, vel crisin morbi facit.

C C C C X X I V.

Procedente malo urinæ intenso sunt colore, & inter initia absque sedimento; sed progressu morbi, postquam pyrexia manifestiores nacta est remissiones, sedimentum dimittunt lateritium. Hoc tamen morbum nequaquam perfecte solvit; etenim diu sæpe, postquam tale sedimentum in urina apparuit, malum adhuc inhæret.

C C C C X X V.

Sanguis e vena detractus semper exhibet phænomena in §. CCXXXII. memorata.

C C C C X X V I.

Rheumatismus acutus, quanquam plurima cum cæteris phlegmasiis communia habet, tamen ab omnibus hucusque memoratis eo differt, quod in suppurationem non vergat. Hæc profecto nunquam fere in rheumatismis occurrit; sed tamen interdum humor pellucidus & gelatinosus in tendinum vaginas effunditur. Quod si nobis assumere liceat, frequentes esse tales effusiones, consequens erit, ut effusus humor plerumque iterum absor-

abforbeatur; siquidem raro ab aliis, a me nunquam observati sunt sub hoc morbo tumores notabiles, aut permanentes, aut omnino tales, qui aperiri & humore contento liberari debuerint. Nec tamen nunquam ab aliis visi sunt, & aperti ulcera sanatu difficilia pepererunt. Vid. STORCKII *Ann. Med. II.*

C C C C X X V I I.

In hoc rerum statu, quem ab §.CCCCXVII. ad §.CCCCXXIV. descripsi, morbus sæpe per plures hebdomades continuatur, vix tamen unquam ad interitum fatalis est; & raro ultra duas aut tres septimanas gravior pyrexia protrahitur, cujus violentia dum remittitur, etiamsi articulorum dolores adhuc perseverent, sunt tamen mitiores, sunt minus vagi, & plerumque uni tantum, aut certe paucis juncturis inhærentes non amplius locum suum facile mutant.

C C C C X X V I I I.

Postquam pyrexia rheumatismum comitata penitus decessit, tumorque articulorum & imprimis rubor ex toto evanuerunt, si superstites nihilominus dolores manent, & juncturas quasdam adhuc obsident, rigidasque faciunt, sic ut sub motu, per varias cœli mutationes, aut etiam noctu tantum male habeant, tunc morbus, qui hunc admodum diu sæpe insistit, *rheumatismus chroni-*

cus nominatur. Hic, quoniam plerumque acuti sequela est, nobis etiam hoc loco considerandus videtur.

C C C C X X I X.

Limites acutum inter & chronicum rheumatismum non semper accurate definiti sunt.

Si dolores ex uno in alium locum adhuc facile transeunt; si noctu præcipue exasperantur; si eodem tempore febriculam, tumorem aliquem, imprimisque ruborem comites habent: tunc sane morbus tamquam naturæ rheumatismi acuti particeps considerari debet.

Verum ubi nulla superest pyrexia; ubi articuli dolentes rubore vacant, & frigidi rigidique sunt, nec sudor in iis facile moveri potest; vel ubi sudor, dum ex reliquo corpore æquabilis & calens fluit, in affectis membris viscidus & frigidus est; denique ubi dolores a frigore augentur, & applicato calore levantur: tunc malum pro rheumatismo mere chronico haberi debet.

C C C C X X X.

Rheumatismus chronicus varias quidem juncturas occupare potest, sed tamen familiariter illas maxime tenet, quæ multis musculis sunt circumdatae, & quarum musculi validius & frequentius exercitantur. Tales sunt vertebrae lumborum, quarum rheumatica affectio *lumbago* dicitur; item coxæ, in quibus vitium *ischias* vel *sciatica* appellatur.

CCCCXXXI.

C C C C X X I.

Musculorum vehementes nifus & spasmi, quales sub subitis & aliquantum violentis contentionibus contingunt, affectiones rheumaticas producere solent, quæ principio acuti rheumatismi naturam quodammodo habent, sed brevissimo tempore chronici indolem nanciscuntur. Hujus generis sæpe lumbago aliæque affectiones sunt, quæ in musculis potius, quam in juncturis, sedem videntur habere, velut *Torticolli* sive *obstipitas catarrhalis Sauvagesii*, nec non *pleuritis spuria* vel *pleurodyne plethorica & rheumatica* ejusdem auctoris.

C C C C X X I I.

Ex hac concisa rheumatismi historia credimus, causas ejus remotas, diagnosin & prognosin satis intelligi posse. Differentia dolores rheumaticos inter & alios eis similes, qui siphilin & scorbutum comitantur, facile cognoscitur, vel ex sede horum dolorum, vel ex symptomatibus ad illos morbos pertinentibus, quæ simul adsunt. Discrimen rheumatismum inter & arthritidem plenius intelligetur ex iis, quæ in proximo capite dicenda sunt.

C C C C X X I I I.

De causa proxima rheumatismi variæ fuerunt Medicorum opiniones. Plerumque singulari cuidam acrimoniæ tribuitur; cujus tamen eviden-

tiam mihi profecto nondum habere contigit. Quin potius causarum remotarum, symptomatum, ac curationis contemplatio hanc opinionem veri nequaquam similem esse ostendit. Causa, ischiadi nervosæ a *Cotunnio* assignata, mere hypothetica mihi videtur, neque a phænomenis, neque a curandi methodo confirmatur.

Et tamen malum, naturæ rheumaticæ particeps, a materie acri nervis admota interdum induci certum est, & evidentissimum in odontalgia, quæ affectio vere rheumatica ex dente carioso plerumque nascitur.

Dolores quoque, rheumaticis non absimiles, a suppurationibus profunde sitis proficisci posse, docuerunt nos casus nonnulli, in quibus talis causa produxerat symptomata, lumbaginem aut ischiadem æmulantia. Vel sic tamen credimus, si sufficiens animi attentio adhibeatur, hosce casus a suppuratione pendentes posse a genuina lumbagine atque ischiade utplurimum discerni. Omninoque ex iis, quæ ante dicta sunt (§. CCCCXXVI.), nobis videtur consequi, vero neutiquam simile esse, ut exquisita lumbago aut ischias unquam in suppurationem definat.

C C C C X X X I V.

Proxima rheumatismi causa a multis quæsitæ est in lentore humorum, quo vasa affectæ partis obstruantur; sed argumenta in §. CCXXXVII. 2. 3.

4 & 5

4 & 5. proposita hoc loco pariter contra lentoris hypothesin valent.

C C C C X X X V.

Cum igitur nec evidens nec probabilis ratio nobis persuadeat, rheumatismum a mutata fluidorum indole nasci, fas est credere, causam proximam rheumatismi acuti eandem esse ac cæterarum inflammationum, quæ non directe ab aliquo stimulo producuntur.

C C C C X X X V I.

Nostra opinio est: rheumatismi causam remotam, quæ maxime familiaris est, scilicet frigus applicatum, præcipue in juncturarum vasa suam vim exserere, quoniam hæc rariore textu celluloso, quam mediæ artuum partes, tecta sunt; effectum vero frigoris esse constrictionem extremorum vasculorum, eodemque tempore toni augmentum sive diathesin phlogisticam in eorum continuatione productam; unde sanguinis impetus major fiat, simulque libero ejus transitui obstaculum ponatur, & propterea inflammatio ac dolor nascantur. Postquam vero talis resistentia inducta sit, ab hac vim medicatricem excitari, & hinc sanguinis impetum ulterius augeri; hujus denique sustentandi causa stadium frigoris ordiri, spasmus formari, pyrexiam & diathesin phlogisticam in universo systemate produci.

C C C C X X X V I I.

Juxta hanc explanationem causa rheumatismi acuti prorsus similis esse videtur causæ inflammationum, quæ ab aucto sanguinis ad partem aliquam, frigoris actioni expositam, affluxu pendent.

Sed præter hæc videtur in rheumatismo peculiaris quædam affectio in fibris musculorum obtinere; videlicet rigiditas aliqua, quæ efficiat, ut fibræ ad motum minus habiles sint, & hinc doleant, dum exerceri incipiunt. Eademque affectio videtur occasionem dare illi dolorum ex una in aliam juncturam propagationi; qui quidem dolores in finibus fibrarum, id est, circa juncturas ideo sunt acerbiores, quoniam oscillationes non ultra pertingunt.

Hæc fibrarum muscularium affectio pulcre declarat modum, quo fortiores nifus ac spasmi mala rheumatica inducunt; & universim docet, præter phlogisticam sanguiferi systematis diathesin esse etiam in rheumatismo fibrarum muscularium affectum peculiarem, a quo morbi phænomena ex magna parte pendeant.

C C C C X X X V I I I.

Exposuimus nostram de causa rheumatismi proximam opinionem; nunc ad curationem ejus progredimur.

C C C C X X X I X.

Quæcunque adhuc difficultates contra theoriam
nostram

nostram in §§. CCCCXXXVI. & CCCCXXXVII. propositam moveri queant, hoc certum est, in rheumatismo acuto speciem quandam inflammationis in partibus esse, & diathesin phlogisticam in toto systemate. Atque his nititur medendi ratio, quam experientia diuturna confirmavit.

C C C C X L.

Igitur curatio ante omnia exigit regimen anti-phlogisticum, ac nominatim plenam abstinentiam a cibo animali, & ab omni liquore fermentato vel spirituofo; quorum in locum diæta blanda vegetabilis aut lactea, atque liberalis diluentium mitiumque potuum usus surrogari debent.

C C C C X L I.

Eandemque ob causam (§. CCCCXXXIX.) sanguinis missio acuti rheumatismi princeps remedium est. Oportet sanguinem magna copia detrahi, & venæ sectionem pro frequentia, plenitudine ac duritie pulsus, item pro doloris vehementia repeti. Ut plurimum fane liberales ac repetitæ sanguinis missiones primis morbi diebus videntur necessariae; ideoque etiam audacter in usum ductæ sunt; sed tamen modum ac fines servari necesse est; siquidem nimia sanguinis profusio convalescentiam valde tardam facit, & nisi protinus malum solvat, inducendo rheumatismo chronico apta est.

C C C C X L I I.

Ut labefactatio corporis, quam sanguinis missiones generales facile inducunt, evitetur, satius sæpe est, venæ sectionibus topicis uti, ut urgens doloris symptoma leniatur. Et sane, quoties articuli jam tument atque rubent, topicis his evacuationibus dolores satis certo levare possunt. Cum vero morbi continuatio potius phlogistica diathesi totius corporis, quam singularium partium affectioni, tribuenda videatur, idcirco topicæ sanguinis missiones non possunt vim & vices generalium venæ sectionum paullo ante laudatarum supplere.

C C C C X L I I I.

Ut diathesis phlogistica in hoc affectu prævalens tollatur, alvi ductio prodesse potest, si nempe medicamentis fiat, quæ non universum corpus stimulant, qualia sunt sales neutri, qui quodammodo refrigerant. Neque tamen purgatio ventris ad superandam diathesin phlogisticam tantum valet, quantum venæ sectio; quin etiam crebræ dejectiones, si morbus jam universalis est & vehemens factus, non solum incommodæ, sed etiam noxiæ sunt ob motum corporis & dolores, quos inducunt.

C C C C X L I V.

In acuto rheumatismo externa remedia ad partes laborantes applicata parum conducunt. Fomenta initio morbi dolorem non tam levant, quam
exaspe-

exasperant. Rubefacientia atque Camphora majorem in mitigandis doloribus vim exserunt; plerumque tamen nihil aliud præstant, quam ut dolorem ex una in aliam partem compellant; utique ad veram morbi sanationem nihil conferunt. Veficatoria etiam dolori ex una aliqua parte removendo admodum idonea sunt, sed tamen, nisi malum in una potissimum parte defixum sit, exiguam præstant utilitatem.

C C C C X L V.

Varia illa remedia, quæ in §§. CCCCXXXIX. ad §. CCCCXLIII. memoravimus, morbi vehementiam moderantur, & malum nonnunquam ex toto tollunt; sed tamen subinde sanationem neutiquam perficiunt. Utique largas & repetitas venæ sectiones, curationis causa factas, multa incommoda parere jam vidimus in §. CCCCXLI; & usus docuit, præstantissimam tutissimamque morbi abigendi methodum hanc esse, ut præmissis aliquot generalibus venæ sectionibus, quæ, si non tollere, saltem minuere diathesin phlogisticam valeant, sudoribus movendis opera detur secundum regulas & cautelas in §§. CLXII & CLXIII. expositas.

C C C C X L V I.

Opiata, nisi ad sudorem eliciendum dirigantur, semper & per omnia morbi stadia nocent.

CCCCXLVII.

C C C C X L V I I.

Cortex peruvianus in nonnullis hujus morbi casibus efficax remedium habitus est; nobis tamen raro utilem, aliquando perniciosum semet probavit. Scilicet in illis duntaxat casibus convenire mihi videtur, ubi diathesis phlogistica notabiliter jam imminuta est, simulque dolores per certas periodos exacerbantur, interpositis evidentibus remissionibus.

C C C C X L V I I I.

Calomel & aliæ quædam mercurii præparationes contra acutos rheumatismos commendata sunt; sed ego credo hæc pharmaca in illis tantum casibus prodesse, qui ad naturam chronici rheumatismi propius accedunt.

C C C C X L I X.

Sic methodum rheumatismo acuto medendi absolvimus; ideoque nunc ad curationem chronici, qui prioris frequentissime pedissequus est, progredimur.

C C C C L.

Phænomena rheumatismi mere chronici, in §§. CCCCXXVIII & CCCCXXIX recensita, mihi persuadent: causam ejus proximam esse atoniam tam in vasis sanguiferis, quam in fibris muscularibus partis affectæ, nec tamen simplicem, sed comitatam aliqua fibrarum rigiditate & contractione,

tionem, quæ quippe frequenter cum atonia conjunctæ sunt.

C C C C L I.

Intuitus proximæ, quam assumimus, causæ hanc dictat generalem indicationem : curandum esse, ut tonus ac vigor principii vitalis in parte affecta instaurentur. Et sane remedia hujus mali, quæ usus maxime probavit, talia præcipue sunt, ut indicationi propositæ evidenter respondeant.

C C C C L I I.

Hæc remedia vel externa vel interna sunt.

Externa sunt primo, quæ calorem vitalem partis conservant assiduo lanei panni tegmine; deinde quæ calorem partis externo fotu, vel sicco, vel humido, augent; porro diligens strigilis usus & alii frictionum modi; adhæc electrificatio, vel simplex, vel etiam concutiens; aquæ frigidæ usus forma embrocationis, vel immersionis; applicatio oleorum essentialium, quæ maxime calefaciunt, seque profundius penetrant; ipsa muria salis admotæ; denique exercitatio vel ipsius partis, quatenus hæc motum commode fert, vel totius corporis equitatione aut alio gestationis genere.

C C C C L I I I.

Remedia interna sunt;

1°. liberales doses oleorum essentialium, ex substantiis resinosis, v. g. ex terebinthina, extractorum;

2°. sub-

2°. substantiæ ipsæ olea hæc continentes, ut
guaiacum;

3°. sales volatiles alcalini;

4°. eadem hæc vel alia quædam medicamina, sudori proliciendo convenienter administrata
(§. CLXIII.); denique

5°. calomel aut aliæ mercurii præparationes,
minutis dosibus cum quadam perseveratione data.

C C C C L I V.

Atque hæc (§. CCCCLIII.) remedia sunt genuini rheumatismi chronici ab usu maxime probata. Equidem alia insuper passim commendantur, velut venæ sectio, tam generalis, quam topica, ustio, vesicatio, & fonticuli; sed hæc tamen mihi videntur tunc præcipue, & forsan solum, utilia esse, cum morbus de natura acuti rheumatismi adhuc participat.

C A P U T. XII.

De Arthritide seu Podagra.

C C C C L V.

Arthritis non tantum in variis hominibus, sed in eodem etiam homine diversis temporibus adeo varias habet formas, ut perdifficile sit, plenam ejus & accuratam historiam scribere, & characterem omnibus varietatibus respondentem concinnare. Attamen operam dabo, ut morbum, prout familiariter apparere & decurrere solet, ejusque
discri-

discrimina, quoad potero, accurate exponam. Ex tali historia genericum characterem exspectare nobis licet; & nos quidem inde jam sequentem definitionem deduximus, Nosologiæ nostræ prope diem denuo edendæ inferendam.

Gen. XXIII. PODAGRA.

Morbus hæreditarius, oriens sine causa externa evidente, sed præeunte plerumque ventriculi affectione insolita; pyrexia; dolor ad articulum & plerumque pedis pollici, certe pedum & manuum juncturis, potissimum infestus; per intervalla revertens, & sæpe cum ventriculi & internarum partium affectionibus alternans.

C C C C L V I.

Podagra ut plurimum hæreditarius morbus est; & tamen nonnullos hæreditaria labe vacantes invadit; vicissimque in aliis insitam hanc labem habentibus per varias causas anteverti potest. Quæ quidem discrimina non possunt, quin a generali nostra assertione quasdam exceptiones pariant; sed tamen facta, quibus assertio nititur, admodum numerosa sunt.

C C C C L V I I.

Hic morbus potissimum mares afficit; sequiori sexui, licet rarius contingat, non tamen omnino parcit. Inter feminas, quæ robustiores sunt & plenio-

pleniore habitu, has frequentius cæteris infestat;
& quidem sæpissime ante mensium cessationem.
Ego sane plures vidi feminas huic malo obnoxias,
quibus menstrua solito abundantiora erant.

C C C C L V I I I.

Eunuchos podagra raro aggreditur; utique illos
tantum, qui robusto habitu sunt, qui otio tor-
pent & plenissima diæta utuntur, afficere videtur.

C C C C L I X.

Præ cæteris invadit viros, quorum robusta &
vasta corpora sunt, quorum magna capita, habi-
tus crassus & plenus, quorum denique cutis
densiore reticulo mucoso tecta est, quod rudio-
rem corporis superficiem facit.

C C C C L X.

Si nobis more veterum liceret temperamenta
hominum certis terminis circumscribere, dixe-
rim, podagræ imprimis obnoxium esse tempera-
mentum *cholero - sanguineum*, rarissime vero
genuinum sanguineum aut melancholicum. Sed
hæc debita cum accuratione definiri vix possunt.

C C C C L X I.

Qui assiduis laboribus corpus exercent, item
qui vegetabili potissimum victu utuntur, raro po-
dagra laborant.

C C C C L X I I.

C C C C L X I I.

Podagra homines familiariter non ante annum ætatis trigesimum quintum invadit; quin plerumque notabili post hanc periodum intervallo demum. Dantur quidem exempla podagræ maturius ingressæ; verum exiguo sunt numero, si illis comparentur, quæ fundamentum propositæ regulæ constituunt. Juniorem ætatem tantummodo tunc afficere videtur, cum labes hæreditaria admodum magna est, & cum causæ remotæ, quas paullo post memorabimus, majore gradu & vehementia egerunt.

C C C C L X I I I.

Quoniam podagra morbus hæreditarius est, & homines peculiari quodam corporis habitu distinctos potissimum infestat, causæ ejus remotæ duplicis quasi generis erunt, aliæ prædisponentes, aliæ occasionales.

C C C C L X I V.

Causa prædisponens, quatenus externis notis significatur, a nobis jam explicata est. In assignandis occasionibus seu causis procathartice Medici quoque satis prompti fuerunt & confidentes. Verum in morbo, qui ab insita corporis temperie plurimum dependet, non potest causarum occasionalium determinatio non esse incerta; quandoquidem in hominibus prædispositis fieri facile potest, ut occasionales causæ non percipiantur,

tur, & contra in iis, qui labe hæreditaria vacant; eædem subinde apparent, sed effectum non fortiuntur. Quæ ambiguitas quanquam in æstimandis podagræ caussis maxime obtinet; ego tamen, quæ vero maxime similia videntur, de iis proponam.

CCCCCLXV.

Causæ arthritidis occasionales videntur duplicis esse generis. Unum genus est earum, quæ plethoricam corpori conditionem inferunt; alterum illarum, quæ corpori plethorico debilitatem important.

CCCCCLXVI.

Prioris generis sunt] vita sedentaria & otiosa, atque plenissimus & animalis victus. Utique tales conditiones morbum plerumque antecedunt. Utrum vero ad producendum morbum reapse valeant faciantque, si forte dubitetur, ex illis, quæ in §. CCCCLXIV. notata sunt, satis probabiliter judicari potest.

CCCCCLXVII.

Posterioris generis causæ occasionales, debilitatem scilicet inducentes, multæ sunt: velut Venus immodica; spirituum inebriantium abusus; cruditates ex quantitate vel qualitate alimentorum in primis viis congestæ; intemperantia in studio litterarum, aliisque negotiis; vigiliæ & lucubrationes; evacuationes modum excedentes; cessatio a consueto

tueto labore; subitus a victu valde pleno ad valde tenuem diætam transitus; acidorum & acescen-
tium largior usus; denique frigus ad artus infe-
riores applicatum.

CCCCCLXVII.

Priores (§. CCCCLXVI.) sic agere videntur,
ut insitam corpori prædispositionem augeant. Pos-
teriores (§. CCCCLXVII.) ut plurimum causæ
excitantes sunt tam morbi primum erumpentis,
quam ejusdem per vices revertentis.

CCCCCLXIX.

Paroxysmum podagricum proprie dictum con-
stituit affectio inflammatoria quorundam articulo-
rum. Hæc nonnumquam subito & sine ulla præ-
sensione ingruit; sed plerumque tamen præcedi-
tur pluribus symptomatis, qualia sunt: suppressio
sudoris, cui pedes assueti erant; insolitum frigus
pedum & crurum; frequens stupor cum punctio-
nis & formicationis sensu alternans juxta artuum
inferiorum longitudinem; crebri musculorum cru-
cium crampi; denique insolita venarum turges-
centia.

CCCCCLXX.

Dum hæc in artubus inferioribus contingunt,
tunc corpus torpore quodam & languore affec-
tum est, imprimisque stomachi functiones magis
minus læsæ sunt. Appetitio cibi imminuta,

flatuum molestiæ, & alia cruditatis signa percipiuntur. Hæc symptomata, perinde ac priora (§. CCCCLXIX.), pluribus diebus, quandoque integra, quin duabus septimanis, ante incidunt, quam paroxysmus erumpit; sed fere constans est, ut pridie paroxysmi appetitus solito major sit.

C C C C L X X I.

Hoc autem modo paroxysmi decurrunt. Ut plurimum vernali tempore incidunt, & quidem ocius aut ferius, prout calor vernalis frigori hyberno maturius vel lentius succedit, & fortassis etiam, prout homo vicissitudinibus caloris & frigoris magis vel minus objicitur.

C C C C L X X I I.

Initium paroxysmi quandoque sub vesperam percipitur, sed frequentius hora post mediam noctem secunda vel tertia. Incipit autem a dolore unum pedem afficiente, & quidem ut plurimum hujus pedis pollicem, interdum tamen alias ejus partes. Dolorem plerumque comitatur horripilatio quædam, nunc gravior, nunc levior, quæ, ut dolor sensim crescit, sic gradatim minuitur, & statim febrili æstu excipitur, quamdiu dolor durat, perseverante. Ipse dolor principio non valde violentus sensim paulatimque vehementior fit, atque cum magna corporis totius irrequie usque ad mediam sequentis diei noctem crescit; quo
tem-

tempore exacto pedetentim remittitur; atque nycthemeri spatio post primam invasionem elapso plerumque penitus quiescit, jamque leni simul sudore prodeunte ægrum obdormire patitur. Ab hoc somno æger mane evigilans dolentem partem rubore ac tumore aliquo affectam percipit, qui per aliquot dies insistent, dein paulatim decedunt.

C C C C L X X I I I.

Paroxysmo ad hunc modum orso, dolor, etfi post viginti quatuor horas de sua vehementia multum remittat, tamen ægrum nequaquam prorsus immunem relinquit. Per aliquot dies sub vesperam exacerbatio doloris ac pyrexiae quotidie obtinet, & modo magis, modo minus vehemens usque ad tempus matutinum protrahitur. Postquam hoc modo per plures dies duravit, morbus quandoque ex toto finitur, non nisi longo tempore post rediturus.

C C C C L X X I V.

Si morbus, postquam dicto modo articulum aliquem ad tempus torfit, penitus cessat, fieri plerumque solet, ut æger in sanitatem integram restitutus, quoad omnes functiones, tam animi quam corporis, majore facilitate & alacritate fruatur, quam a longo tempore usus fuerat.

C C C C L X X V.

Inter morbi initia recidivæ rariores sunt, ac

subinde tertio aut quarto tantum anno semel contingunt. Sed ut morbus progreditur, sic breviora intervalla relinquit, paulatimque invalescens singulis annis semel revertitur; deinde bis in anno invadit; & tandem sæpius redit toto, quod autumnum, hyemem, ac ver complectitur, tempore: atque, ut paroxysmi, quo frequentiores, hoc etiam longiores esse solent, sic æger, postquam morbus quasi ætate provectus & confirmatus est, fere nunquam, nisi forte per duos aut tres æstatis menses, ab eo prorsus immunis est.

C C C C L X X V I.

Morbi progressus ex partibus etiam, quas afficit, cognoscitur. Inter initia plerumque unum modo pedem, deinceps in singulis paroxysmis ambos, unum post alterum, vexat. Sensim procedens, non modo pedem utrumque semel exercet, sed ex eo, quem novissime torserat, ad priorem revertitur, nec nunquam ad alterum denuo transit. Porro sedem suam non tantum ex uno pede ad alterum pedem transfert, verum etiam ex pedibus in alios corporis articulos, præcipue artuum, tam superiorum quam inferiorum; adeo ut vix ulla corporis junctura sit, quam non aliquando invadat. Subinde eodem tempore duas simul juncturas obsidet, sed frequentius singulas seorsim infestans, ab una ad aliam ordine quodam pergit; qua de causâ ægri ærumnæ ad longum sæpe tempus protrahuntur.

C C C C L X X V I I.

CCCCCLXXVII.

Postquam morbus saepe reversus est, cum paroxysmi frequentiores sunt, tum dolores plerumque minus, quam initio erant, violenti esse solent; sed ægritudo stomachi & cetera podagræ atonicæ symptomata, quæ paulo post enumerabimus, graviora sunt.

CCCCCLXXVIII.

Post primos morbi insultus, articuli doloribus defuncti pristinam mobilitatem ac robur recuperant; iidem vero post frequentes recidivas neque cito, nec plene, in naturalem statum restituuntur, sed debiles rigidique manent; atque hæc vitia eo usque tandem invalescunt, ut articuli ad motum omnino inhabiles fiant.

CCCCCLXXIX.

In multis, non tamen in omnibus, podagricis post frequentes morbi reditus concreciones quasi cretaceæ ad juncturarum externam superficiem nasci solent, & plerumque quidem sub ipsa cute. Harum materies principio fluida esse videtur, & post decubitum exsiccare sensim ac durescere. Obfirmatæ jam concreciones ostendunt friabilem & terrestrem substantiam, quæ ab acidis protinus & plene dissolvitur. Eadem vero, cum aliis causis concurrentes, ad immobilitatem juncturis inducendam plurimum faciunt.

C C C C L X X X.

In plerisque hominibus, qui arthritide per multos annos laborarunt, nephriticus affectus gignitur, prodens sese omnibus signis, quæ calculofas concreciones in renibus factas comitantur, de quibus alio loco dicemus. Nunc unum hoc notari convenit: nephritidem talem cum paroxysmis podagricis vices alternare, ambos vero affectus, nephriticum ac podagricum, vix unquam simul existere. Est etiam animadversione dignum, qui a parentibus podagricis vel nephriticis geniti sunt, hos plerumque alterutrum horum affectuum sibi insitum habere; uter vero affectus apud parentes principalis fuerit, liberorum nonnullos huic, alios alteri magis obnoxios esse. In nonnullis sola nephritis se manifestat sine ullis podagræ signis, quod quidem in filiabus parentum podagricorum frequenter conspicitur.

C C C C L X X X I.

Hactenus historiam podagræ sic narravimus, ut consuetam morbi & maxime familiarem formam exhiberet, quæ proinde, licet sub progressu mali varias mutationes subire possit, tamen *regularis podagræ* conditio dici meretur. Verum per varios casus & occasiones externam morbi speciem admodum diversam observamus. Quum autem persuasum nobis sit, originem mali in quadam diathesi sive dispositione corporis quærendam semper

per esse, hinc omne phaenomenon, quod ab eadem diathesi pendere videtur, tamquam symptoma atque casus podagræ a nobis spectatur. Præcipuum morbi, qui *podagra regularis* a nobis nominatur, criterium est affectio inflammatoria juncturarum. Quæcunque vero symptomata connexionem aut necessitudinem habent cum diathesi, hanc affectionem inflammatoriam producere solita, & tamen sine hac obtinent, saltem non simul cum ea existunt, nomen *podagræ irregularis* a nobis accipiunt.

C C C C L X X X I I.

Hujus podagræ irregularis tres notabiles sunt differentiae, quas *atonicam* (*atonic gout*), *retrogradam* (*retrocedent gout*), & *aberrantem* (*misplaced gout*) nominamus.

C C C C L X X X I I I.

In prima specie diathesis arthritica dominatur quidem in corpore, sed a quibusdam causis impeditur, quo minus circa juncturas inflammatorium illum affectum producat. In hoc casu morbosa, quæ apparent, symptomata sunt præcipue stomachi affectiones, velut appetitus prostratus, apepsia, hujusque comites, ægritudo, nausea, vomitus, flatulentia, ructus acidi & dolores in regione epigastrica. His symptomatis frequenter se jungunt dolores ac spasmi in pluribus trunci locis, nec non in superioribus corporis partibus, qui ructi-

bus e stomacho expulsi levantur. Hanc ventriculi perturbationem ut plurimum comitatur venter adstrictus; nonnunquam tamen alvus liquida & cum doloribus colicis fluens. Atque his stitulae cibalis affectibus saepe junguntur omnia hypochondriasis symptomata, velut pusillanimitas, assidua ac sollicita mentis attentio ad levissimas in corpore perceptiones, harum imaginaria exaggeratio & periculi hinc quasi impendentis metus.

Eadem podagra atonica visceribus thoracis non omnino parcat, sed subinde palpitationes, cordis imbecillitatem & asthma importat.

Caput quoque afficit, cephalalgias, vertigines, apoplecticos ac paralyticos affectus quandoque produciens.

CCCC LXXXIV.

Varia hæc symptomata, quæ modo recensui, si quando in corporibus, notas diathesis arthriticæ gerentibus, semet prodant, ab hac ipsa proficisci & pendere recte creduntur, præsertim si jam antea in iisdem corporibus evidentes podagræ inflammatoriae prænuntii exstiterint, vel si hujus quædam indicia simul cum memoratis symptomatibus adsint & eorum molestiam levent. His in casibus nequaquam dubitari potest, quin fons ægritudinis podagrica labes sit.

CCCC LXXXV.

Altera morbi species est, quæ *retrograda* vel
retro-

retrocedens a nobis appellatur. Hæc obtinet, ubi inflammatio ad articulos more solito se prodit, sed ad eum doloris & æstus gradum, quem solet attingere, non adscendit, aut saltem spatium temporis consueti non emetitur, utique non ordinario modo lente & gradatim decedit; sed repente & ex toto cessans statim excipitur partis internæ cujusdam molesto affectu. Inter partes internas nulla frequentius afficitur, quam ventriculus, unde anxietas, ægritudo magna, vomitus aut dolor vehemens oriuntur; tamen & cor nonnumquam afficitur, unde syncope; interdum etiam pulmo, unde asthma; quandoque ipsum caput, unde apoplexia vel paralytis. Quibus omnibus in casibus dubium esse nequit, quin cuncta symptomata ejusdem morbi partes sint, utcunque dissimiles in variis partibus affectiones videantur.

C C C C L X X V I.

Tertia podagræ irregularis species, quam *aberrantem* vel *deviam* (*misplaced gout*) nuncupamus, obtinet, ubi diathesis arthritica affectum inflammatorium non ad articulos, sed in parte quadam interna sic producit, ut eadem symptomata, quæ hujus partis inflammationem ab aliis causis natam comitantur, appareant.

Utrum diathesis podagrica unquam inflammationem in parte interna ante producat, quam in articulis excitaverit? An vero illa partis internæ inflammatio semper metastasis ab articulis prius

affectis sit? definire non audemus. Verum etiam si posterior hypothesis universaliter admittatur, vel sic tamen censemus diversitatem affectionis in parte interna nascentis certum criterium exhibere, quo podagra devia ab ea, quam retrocedentem nominavimus, distingui possit.

C C C C L X X X V I I.

Quænam ex partibus internis podagra aberrante corripì queant, definire nequeo; quoniam nulla unquam deviatæ podagræ exempla inter medendum mihi oblata sunt; neque apud scriptores praticos legere contigit casus satis distincte notatos, præter unum pneumonicæ inflammationis.

C C C C L X X X V I I I.

Duo sunt podagræ aliorsum translatae casus: unus est affectus in collo vesicæ, dolorem, stranguriam, & catarrhum vesicæ inducens; alter est affectus intestini recti, qui subinde in hac parte sola dolorem ciet, subinde etiam symptomata hæmorrhoidalia producit. Tales utique affectiones in podagricis cum articulorum inflammatione alternantes vidi. Utrum vero podagræ retrogradæ, an potius aberranti tribui debeant, non auisim determinare.

C C C C L X X X I X.

Ex hac podagræ historia censeo morbum, quibus demum cumque formis variantem, semper discerni.

Equi-

Equidem vulgaris opinio est, dari casus, in quibus arthritis a rheumatismo distingui difficiliter queat; & forte tales existunt. Verum tamen plerumque duo hi morbi satis certo inter nosci possunt, modo animum recte advertamus ad prædispositionem, ad res antecedentes, ad partes affectas, ad reversiones morbi, ejusque cum toto corpore connexionem; quæ quidem omnia ac singula ut plurimum aliter in uno, quam in altero malo, se habent.

C C C C X C.

Ordo nunc exigit, ut podagræ causam proximam investigemus; quod quidem difficile pensum est, nec sine diffidentia a me tentatur.

C C C C X C I.

Quocirca communis opinio est: podagram nasci a materie quadam morbifica, quæ nunquam non in corpore præsens sit; & hanc materiam, certis accedentibus causis, ad articulos aliasve partes delatam, varia morbi phænomena producere.

C C C C X C I I.

Hæc doctrina, utut antiqua & universaliter recepta, multis difficultatibus laborare mihi videtur.

1°. Nam primo nullum est evidens signum, quod præsentiam materiæ morbificæ in hominibus ad podagram pronis aperte declaret. Nulla sunt experimenta, nullæ observationes, quæ ostendant, fan-

sanguinem aliosve podragicorum succos ab humoribus aliorum hominum diversos esse. Neque podagræ insultum præcedunt signa vitiatorum humorum, siquidem morbus plerumque invadit homines, qui illibata sanitate usi erant, eademque frui, dum malum accedit, adhuc videntur. Habet quidem morbus periodum, in qua materies peculiaris hinc inde apud podragicos apparet (§. CCCCLXXIX); sed quoniam neque apud omnes, neque ante cernitur, quam morbus jam diu substitit, ideo effectus, non causa morbi, haberi debet. Adhæc res illæ acres, quæ corpori ingestæ podagram aliquando excitare videntur (§. CCCCLXVII.), probabiliter morbum non ita gignunt, ut causam materiale adferant, sed alio quodam modo operantur. Universim igitur nullum est evidens indicium materiæ morbificæ, podagram gignentis.

2°. Hypotheses de propria hujus materiæ podagram procreantis indole adeo diversæ & inter se adeo pugnantes fuerunt, ut vel hinc concludere nobis liceat, nullius existentiam vere demonstratam esse. Utique complures earum philosophicæ chemiæ perinde atque œconomiae animalis legibus adeo repugnant, ut eas omnino rejici oporteat.

3°. Et si morbifica talis materiæ existentia ultro concedatur, tanquam podagræ causa, tamen explicandis morbi phænomenis, & peculiariter frequentibus & subitis mali ab una in aliam partem translationibus nequaquam congruit.

4°. Hy-

4°. Hypothesis illa ideo etiam a veritate aliena videtur, quod materiae morbificae effectio in variis, quas invadit, partibus sibi semper similis esse deberet; cum e contrario admodum diversa videatur, utpote stimulans & inflammationem producens in articulis, contra in stomacho sedativa & tonum destruens: quae actionis dissimilitudines, si eadem causa materialis assumatur, ex partium affectarum diversitate explicari neutiquam possunt.

5°. Facta, quae ad existentiam materiae morbificae comprobendam proferuntur, haud satis confirmata sunt; v. g. illa, quae morbum esse contagiosum demonstrare dicuntur. Hujus profecto asserti nulla est evidentia, siquidem exempla, afferri solita, cum numero pauca, tum exceptionibus obnoxia, sunt; observationes vero in contrarium innumerabiles.

6°. Nonnulla argumenta, quae pro materie podagrica afferri solent, falsa interpretatione nituntur. Morbus creditur a materie quadam pendere, quoniam est haereditarius. Sed haec rationis conclusio non est justa. Plerique enim haereditarii morbi non a morbifica materie, sed a singulari conformatione organicæ corporis structuræ, quae a parentibus ad prolem venit, oriuntur. Et hoc peculiariter circa podagram obtinere videtur. Ad haec animadverti oportet, vitia haereditaria, quae ab aliqua materie pendent, maturius & in ætate minus protracta semper se prodere, quam podagra plerumque solet.

7°. Est

7°. Est porro materiæ podagricæ assumptio inutilis, siquidem idoneam medendi rationem hucusque nullam suggessit. Hypotheses haud raro praxin medicinalem vitiarunt, & Medicos sæpe a via, quæ ad scopum ducit, & a praxi, quam experientia probat, abduxerunt. Adhæc, hypothesis materiæ podagricæ, licet universaliter recepta fuerit, tamen in praxi plerumque neglecta est. Si quando podagra ventriculum turbavit, nemo de corrigenda materie, quæ ibi præsens esse creditur, cogitat, sed tantum de instaurando fibrarum motricium tono.

8°. Hypothesis materiæ arthriticæ omnino supervacua est. Nihil enim ad interpretationem morbi valet, nisi ponamus, ab illa materie conditionem virium motricium mutari. Atqui talis virium motricium mutatio, ab aliis causis deducta, sine adminiculo assumptæ materiæ explicandis omnibus phænomenis sufficit. Quocirca notari insuper convenit, multas ex causis (§. CCCCLXVII.), podagram excitantibus, non in fluida, sed directe in vires motrices & in has solas, agere.

9°. Denique eadem hypothesis ideo etiam supervacua est, quoniam absque ejus interventu morbus sic explicari potest, ut interpretatio melius respondeat cum phænomenis morbi tum legibus œconomiae animalis, atque etiam medendi methodo ab experientia comprobata. Ad hanc igitur explicationem nunc progredimur, sed præmittere tamen observationes quasdam generales debemus.

CCCCXCIII.

C C C C X C I I I.

Prima observatio est: podagram esse morbum totius corporis, sive talem, qui a primitiva quadam conformatione & constitutione hominis pendeat; quod ex factis, ab §. CCCCLVI. ad §. CCCCLXII. memoratis, clarissime apparet. Atqui universi hominis conditio a viribus motricibus primariis præcipue dependet; ideoque podagra harum maxime virium affectio haberi poterit.

C C C C X C I V.

Altera observatio est: podagram evidenter systematis nervosi affectionem esse; in quo quippe vires motrices primariæ sedem habent. Pleræque causæ occasionales vel excitantes (§. CCCCLXVII.) ejus fere modi sunt, ut in nervos & genus nervosum directe agant; atque etiam pleraque symptomata podagræ atonicæ & retrocedentis evidenter nervei systematis affectiones sunt (§§. CCCCLXXXIII. CCCCLXXXV.). Quod quidem nos impellit, ut universi morbi explanationem ex legibus systematis nervei, imprimisque ex mutationibus, quæ in æquilibrio hujus systematis evenire possunt, petendam esse censeamus.

C C C C X C V.

Tertia observatio est: ventriculum, cujus universalis est cum reliquo corpore consensus, eam esse partem internam, quæ omnium frequentissime

& sæpe admodum vehementer a podagra afficiatur. Utiq;ue paroxysmos antecedit ut plurimum affectio stomachi (§. CCCCLXX.); adhæc multæ ex causis podagram excitantibus (§. CCCCLXVII.) primo in eundem agunt; denique symptomata atonicæ & retrogradæ podagræ (§§. CCCCLXXXIII. CCCCLXXXV.) plerumque & peculiariter idem organum afficiunt. Hæc observatio ducit nos ad aliam hoc loco commemorandam: scilicet conditiones partium internarum & externarum ita esse inter se nexas, ut quasi æquilibratæ sint; imprimisque ventriculum inter & partes externas (§. XLIII.) tantam intercedere necessitudinem, ut secum invicem toni gradum, quem habent, communicare queant.

C C C C X C V I.

His observationibus præmissis, sequentem podagræ pathologiam nunc offero.

In nonnullis hominibus corporis conditio est valida ac plethorica (§. CCCCLXVI.); sed ad certum vitæ terminum obnoxia detrimento toni in extremis partibus (§. CCCCLXIX.). Hæc toni jactura cum toto systemate aliquatenus communicatur, sed speciatim in ventriculi functionibus apparet (§. CCCCLXX.). Si mature & jam tum incidit, cum cerebri *ἐνεργεια* in vigore adhuc est, vis medicatrix naturæ ad tonum in partibus instaurandum excitatur; atque hanc instauracionem perficit interventu inflammatoriæ affectionis

in

in partium extremarum aliqua productæ. Hæc affectio postquam per dies aliquot duravit, tonus extremarum partim totiusque corporis renovatus est, & æger in priistinam sanitatem restituitur (§. CCCCLXXIV.).

CCCCXC VII.

Hoc modo decurrit, si formam ordinariam servat, morbus, quem *regularem podagram* nominamus; sed variæ corporis conditiones sunt, quæ hunc cursum interrumpunt aut pervertunt. Veluti si atonia (§§. CCCCLXIX. CCCCLXX.) jam inducta est, sed reactio (§. CCCCXCVI.) eam non sequitur; tunc atonia in stomacho vel in aliis forte partibus internis perdurat, & illum producit statum, quem antea ob rationes nunc satis manifestas *podagram atonicam* nominavimus.

CCCCXC VIII.

Alter modus, quo podagra a consueto cursu deflectere solet, hic est: inductæ atoniæ reactio & inflammatio ad certum usque gradum succedunt, sed a causis quibusdam sive internis sive externis tonus partium extremarum & forte totius corporis adeo est labefactatus, ut inflammatoria affectio, priusquam ad debitum gradum pervenerit, aut tempore ad instaurandum tonum necessario duraverit, repente & ex toto cesset: unde stomachus aliæque partes internæ in illum atoniæ statum relabuntur, & forte majorem ejus gradum

ab extremis partibus communicatum accipiunt. Quæ quidem omnia in ea podagræ specie, quam *retrogradam* appellavimus, conspiciuntur.

C C C C X C I X.

Tertius, quo podagra a naturali cursu deflectit, modus est: si atoniam more solito antegressam reactio inflammatoria plenissime quidem sequitur, sed suam ad articulos determinationem aliqua de causa exsequi non potest, ideoque ad partem quandam internam dirigitur, & in hac inflammationem atque illam rerum conditionem producit, cui nomen *podagræ aberrantis* aut *deviæ* (*misplaced gout*) a nobis datum est.

D.

Hæc est nostra interpretatio multiplicis podagræ & variarum corporis sub hoc morbo conditionum. Eam cum morbi phænomenis tum œconomix animalis legibus congruam esse arbitramur. Equidem plures adhuc quæstiones circa morbi hujus theoriam proponi merentur, ad quas responsum a nobis nondum est. Licet autem harum multis satisfacere forte possemus, id tamen hoc loco non videtur necessarium, quoniam animus nobis est nunc ea tantum generalia facta stabilire, quæ solidum curationis fundamentum jacent, quousque scilicet experientia nobis adhuc permittit. Igitur varias propositæ pathologiæ partes,

tan-

tanquam totidem facta, habentes, quid ad morbi curationem conferre possint, investigabimus.

D I.

Dum therapiam ordimur, notandum primo loco est: curationem hujus morbi vulgo impossibilem fuisse habitam. Et nos fatemur, vero admodum simile esse, podagram, utpote totius corporis morbum, & a primitiva conformatione sæpe numero proficiscentem, medicamentis sanari haud posse, quorum quippe effectus semper temporarii sunt, & raro magnam mutationem in toto corporis habitu producere valent.

D I I.

Et forte feliciores fuissent podagrici, si illam opinionem implicita fide adoptassent, quæ quippe eos potuisset tutos præstare contra insidias agyrtarum lucro studentium, qui vel vana medicatione homines hoc malo affectos ludificantur, vel remediis perniciosis in discrimen conjiciunt. Ego quidem facile credam, morbum podagræ medicamentis sanari haud posse; utique persuasum habeo, quantacunque medicamentorum vis esse queat, nullum tamen podagræ sanandæ par: ad hunc usque diem inventum esse. Licet enim singulæ fere ætates novum quoddam remedium ostentaverint, omnia tamen ut commendata fuerunt, brevi post vel sunt neglecta tanquam inutilia, vel ob perniciem illatam prorsus infamata.

D I I I.

Quamquam in sananda podagra medicamento-
rum viribus non confidam, tamen contendo, vi-
tæ regimen plurimum valere; atque ex observa-
tione in §. CCCCLXI. notata firmiter persuasum
habeo, nullum non hominem, qui a prima ætate
assiduo labore corpus exercere, atque a cibo ani-
mali abstinere se consuevit, ab hoc morbo pror-
sus immunem futurum esse.

Utrum alia quædam via sit ad podagram ex to-
to sanandam, nolim definite dicere.

Equidem varii podagricorum casus notati sunt,
in quibus morbi hujus symptomata subito sublata
fuisse, nec postea unquam rediisse dicuntur, vel ani-
mo vehementer commoto, vel vulneribus inflictis,
vel aliis quibusdam fortuitis causis. Utrum ve-
ro ars tales fortuitas curationes imitari possit, &
quem successum in aliis casibus habituræ sint,
profecto valde incertum est.

D I V.

Præcepta, quæ ad podagræ curationem utilia
sunt ac necessaria, duobus titulis comprehendun-
tur: unus est eorum, quæ extra paroxysmos ob-
servari debent; alter illorum, quæ tempore pa-
roxysmorum usu veniunt.

D V.

Indicationes extra paroxysmos sunt, cavere, ne
rever-

revertantur paroxysmi, vel saltem curare, ut minus frequentes & minus graves sint. In ipsis vero paroxysmis indicationes sunt, morbi vehementiam moderari, & durationem minuere, in quantum tuto fieri potest.

D V I.

Dixi jam in §. DIII., assiduo corporis exercitio & victu tenui posse podagram penitus anteverti; & hæc opinio apud me ita prævalet, ut etiam ad homines hæreditaria morbi labe affectos illam prophylaxin pertinere putem. Nunc insuper addo, etiamsi diathesis per plures inflammatoriæ podagræ paroxysmos jam manifestata fuerit, tamen labore & abstinencia reversiones morbi in omnem vitam certo præcaveri posse. Hæc igitur remedia sunt, quæ primæ indicationi, in lucidis intervallis observandæ, satisfaciunt; ideoque hoc loco, ut usus horum remediorum certior sit, nonnullas cautelas proponere debeo.

D V I I.

Exercitatio corporis apud homines ad podagram proclives duplicem scopum habet: unus est, ut tonus in extremis vasis augeatur; alter est, ut plethoricus antevertatur status. Quod priorem attinet: exercitium corporis valde moderatum sufficit, modo corpus in prima ætate illi assuefiat, priusquam intemperantia debilitatum est; quoad

posteriorem, dummodo abstinentia eodem tempore observatur, lenis quoque exercitatio erit necessaria.

D V I I I.

Circa exercitationes perpetuum præceptum est, ut numquam vehementes esse debeant. Si enim modum excedunt, cum diu protrahi nequeunt, tum atoniæ periculum tanto majus important, quanto vehementiores fuerunt.

D I X.

Notandum quoque est, gestationem, etsi valida & constans est, si nullam prorsus spontaneam corporis ipsius motionem habeat junctam, proposito podagræ præcavendæ nequaquam satisfacere. Hunc enim ad finem oportet corpus suis viribus quodammodo exerceri, & moderate quidem, sed per omnem vitam assidue.

D X.

In omni podagræ casu & conditione, quamdiu æger membris suis uti potest, corporis exercitatio extra paroxysmos semper prodest. Eademque inter morbi initia, cum diathesis nondum valde obfirmata est, paroxysmum forte jam instantem antevertere valet. Postquam vero morbus invaluit & adolevit, acrior ambulatio potest paroxysmum, si corpus eo vergat, properare; five quod tonum in artubus inferioribus labefactet, five quod diathesin inflammatoriam in iisdem pro-

producat. Atque hoc modo nifus corporis fortiores, nec non contusiones, paroxysmum podagræ sæpenumero provocare videntur.

D X I.

Abſtinentia, quæ pars altera eſt antipodagrici regiminis (§. DIII.), difficilius in uſum ducitur. Equidem ſi homo mature, dum vigor corporis adhuc integer eſt, abſtinentiam a victu animali ordiatur, hanc omnino tutam & efficacem eſſe futuram, minime dubitamus. Sin vero talis diætæ conſilium non ante ineat, quam corpus intemperantia vel ætate ſeneſcente fractum ſit, utique periculum eſt, ne victus tenuis atonicam conditionem importet.

D X I I.

Adhæc ſi diætâ pertenuis ingraveſcente ætate demum inchoatur, præſertim ſi priſtino vivendi modo valde adverſaria ſit, facile fieri poteſt, ut corpus ſtimulo, cui aſſueverat, orbatum in atonicam conditionem conjiciatur (§. CCCCLXVII.).

D X I I I.

Abſtinentiæ, quam commendamus, ſecuritas major aut minor erit pro vario, ad quem obſervatur, modo. Scilicet victus animalis hominem imprimis ad plethoram ac inflammationes proclivem facit, ideoque potiffimum vitandus eſt. Sed ab altera parte vegetabilis materies, præſertim infir-

mior, periculum adfert, ne totum corpus, cum non satis inde nutriatur, nimium debile fiat, & magis etiam, ne tonus ventriculi ob facilem talis cibi acescentiam penitus labefactetur. Quamobrem victum quasi medium eligi oportet. Et talem omnino *lac* præbet, utpote animalis æque ac vegetabilis naturæ particeps.

Lacti analogæ & tamen ex herbario penu defumta, sed præ ceteris vegetabilibus materie alibili abundantia, sunt *semina farinacea*, quæ proinde reliquis præferri, atque lacti tanquam aptissima alimenta adjungi debent.

D X I V.

Quod potum attinet, fermentati liquores non nisi tunc profunt, cum victui animali junguntur, quem quippe sua acescentia corrigunt. Eorum quoque stimulum sola consuetudo necessarium facit. Ubi igitur a cibo animali abstinetur, ibi liquores fermentati non sunt necessarii; quin imo nocere possunt, quatenus vegetabilium acescentiam augent. Nec sane juniores & validi homines stimulo liquoris alicujus fermentati seu spirituosus egent; quin potius ab eo sæpe applicato labefactatum ventriculi tonum accipiunt. Quapropter vitandi omnino sunt tales potus, nisi quatenus consuetudo ac senescens vitæ vis aliquam eorum necessitatem inferat. Cæterum potus ad podagram regularem vel præveniendam vel moderandam aptus sola est *aqua*.

D X V.

Circa hanc vitam abstemiam opinio invaluit, abstinentiam a cibo animali & potu quocunque fermentato, id est vitam lacte & farinaceis solis contentam, si per integri anni spatium continueatur, radicali podagræ curationi sufficere. Et nihil quidem repugnat, quominus hanc abstinentiæ mensuram sub certis conditionibus ætatis & temperiei proposito satisfacere credamus. Sed tamen dubia omnino res est; & vero magis simile, abstinentiam ex magna parte continuari, & diætæ lacteæ per omnem vitam insisti debere. Utique certo constat, haud paucos homines hanc vitæ viam ingressos, quamdiu tenuerunt, a podagra immunes mansisse; cum vero ad pristinam plenioris victus consuetudinem redierint, idem malum pari vehementia atque prius passos esse, quin interdum forma minus regulari atque magis periculosa.

D X V I.

Ad podagræ reditum præcavendum, commendatæ passim sunt venæsectiones aut scarificationes pedum crebro & statis temporibus repetitæ; sed mihi de hoc auxilii genere nihil per experimenta constat.

D X V I I.

Exercitatio & abstinentia ad arcendam plethoram, quæ podagricam diathesin producit, aptæ sunt, ideoque a nobis ceu remedia, præveniendis podagræ

græ paroxysmis, aut saltem minuendo eorum numero & moderandæ vehementiæ idonea, habentur. Verum multæ sunt res, quæ necessariam in tali vitæ genere perseverantiam impediunt; ideoque in hujusmodi casibus, nisi causæ excitantes sedulo vitentur, evenire potest, ut malum frequenter revertatur. Et sane multis in casibus paroxysmi plane anteverti nequeunt, nisi occasionales causæ in §. CCCCLXVII. recensitæ evitentur. Quæ evitatio qualem vitæ rationem postulet, satis apertum est omnibus, qui præcepta *Hygieines* perceperunt, quæ nos præsumimus cognita.

D X V I I I.

Debita in his causis fugiendis observatio accessiones podagræ certo præveniet; neque dubium est, si modo caveatur, ne causæ excitantes unquam magno gradu applicentur, quin paroxysmi, quamvis redeant, mitiores sint futuri. In universum tamen apparet, totum vitæ habitum magna circumspectione instituendum esse; ideoque morbum, ubi diathesis ejus invaluit, admodum difficiliter effugi posse.

D X I X.

Mihi quidem persuasissimum est, posse podagram omnino præveniri, si modo insitæ diathesi obviam eatur, & causæ, excitare eam solitæ, evitentur. Sed quoniam cautelæ, in exsequendo hoc proposito observandæ, cum per se difficiles sunt,
tum

tum animo ægrorum plerumque adversantur, hinc homines maximis studiis methodum medendi quæfiverunt, quæ vitæ libertati & jucunditati nihil detraheret. Cui desiderio inservientes Medici proposuerunt varia, eodemque quæstus causa abutentes Agyrtæ finxerunt & ostentarunt quasi jam probata remedia, ut ante dictum est. Horum complura cujus ingenii fuerint, non satis scio. Verum, utut incognita sunt, cum tamen suam celebritatem ad breve tantummodo tempus sint tuita, deinde in contemptum venerint, merito vel inertia vel perniciofa fuisse creduntur; ideoque nos morari non debent. Proinde unum duntaxat & alterum ex cognitis podagræ remediis, quæ nuper in usu & honore erant, recensabo.

D X X.

Inter hæc eminet, qui in Anglia nominatur, *Portlandiæ pulvis*; medicamentum nequaquam novum, sed jam a Galeno descriptum, & deinceps, mutata passim leviter compositionis formula, ab omnium fere seculorum scriptoribus memoratum. Fatales habuit quasi ætates, ut per vices magni haberetur, deinde neglectum jaceret. Et ego quidem neglectum ipsi contigisse arbitror, eo quod multis perniciosum fuerit visum. Utique quoties me conscio exhibitum & debito tempore usurpatum est, homines eo usi in posterum ab omni quidem articulorum inflammatione immunes manserunt; sed tamen multis podagræ atonicæ symptomaticis

matris vexati sunt. Cunctique paulo post finitam hanc medicationem vel apoplexia, vel asthmate, vel hydrope affecti perierunt.

D X X I.

Aliud remedium, quod præveniendæ podagræ aptum ferebatur, est *Alcali* sub varia forma, velut alcali fixum, tam ordinarium quam causticum, aqua calcis, sapo, ac terræ absorbentes. Scilicet ex quo tempore mos invaluit, nephriticis & calculosis hujus generis remedia administrare, sæpe accidit, ut hominibus podagræ simul obnoxiiis darentur; & certa observatione comperitum est, podagricos sub usu horum remediorum a morbi insultu diutius mansisse immunes. Nec tamen scio, podagræ reditum ab iis omnino fuisse inhibitum; siquidem eorum usum numquam diu continuavi, veritus, ne diuturna eorum administratione succi corporis corrumperentur.

D X X I I.

Circa podagræ prophylaxin unum adhuc monitum addere lubet. Quum paroxysmos præveniendi ars in eo maxime versetur, ut ventriculi tonus fulciatur & cruditates vitentur, evidens est, alvum adstrictam, quæ his malis occasionem præbet, podagricis vehementer obesse. Necesse igitur est, adstrictionem ventris vel præveniri, vel, si opus sit, dato etiam cathartico removeri; sed tamen curandum est, ut medicamentum ejus sit
gene-

generis, quo alvus regularis fervetur, neutiquam fortiter ducatur. Quem ad finem aloëtica, rheum, magnesia alba, vel flores sulphuris adhiberi possunt, prout unum ex his vel alterum cujusque ægri naturæ melius respondet.

D X X I I I.

Huc usque (a §. DV. ad §. DXXII.) illa exposui auxilia, quæ medio inter paroxysmos tempore usu veniunt. Proximum est, ut ea proponam, quæ præsentī malo congruunt.

D X X I V.

Quandoquidem durante paroxysmo corpus in febrili affectu versatur, oportet omnia, quæ irritationem augere possunt, evitari; ideoque regiminis antiphlogistici (§§. CXXIV. CXXV) nullam non partem accurate observari. Excipi tamen debet frigoris applicatio. Et altera quoque ab hac regula generali exceptio occurrere potest, si nempe tonus ventriculi labefactatus sit, vel si æger generoso potui valde fuerit assuefactus; tunc enim non modo permissus, sed subinde necessarius est, modicus cibi animalis & vini quoque usus.

D X X V.

Equidem omnes Medici in hoc consentiunt, nullam irritationem corpori, dum podagrico laborat paroxysmo, adhibendam esse; sed difficilior, quæ-

quæstio superest : utrum eo tempore liceat remediis quibusdam uti , ad reâctionem nimiam & inflammationem moderandas accommodatis. Cl. *Sydenhami* animadversio est : quo graviores inflammatio & dolor sint, hoc breviores paroxysmos, eoque intervalla inter eos longiora fore. Hæc opinio, si tanquam vera assumitur, nullum remediis ad moderandam inflammationem comparatis locum relinquit. Et sane dubium non est, quin certus inflammationis gradus ad instaurandam ægri sanitatem necessarius sit. Verum ab altera parte dolor acutus opem flagitat. Et quanquam inflammatio prorsus necessaria esse videatur, dubitare tamen nobis licet, anne moderatior ejus gradus sufficiat? Quin etiam vero simile est, vehementiore inflammatione in multis casibus partium tonum labefactari; adeoque reversionem paroxysmi properari. Hæc sane, meo quidem judicio, causa est, cur, dum morbus ætate invalescit, frequentiores paroxysmi esse solent.

D X X V I.

Animadversiones, quas modo proposui, indicare videntur, nonnulla in ipso paroxysmo ad moderandam inflammationis ac doloris vehementiam cum fructu adhiberi posse; & maxime quidem in primis paroxysmis & in junioribus vegetisque corporibus sanguinem ex brachio utiliter mitti. Hoc tamen non posse tuto sæpius fieri, persuasum habeo; siquidem detractio sanguinis
non

non modo tonum corporis frangit, sed producendæ etiam plethoræ favet. Interim credo licere sanguinem per hirudines, pedi & ipsi inflammato loco admotas, extrahi, nec tantum semel, sed sine periculo aliquoties. Utique exempla novi, in quibus beneficio hirudinum paroxysmi cum mitiores tum breviores sunt facti. Quousque autem hæc encheiresis tuto perducì queat, nobis nondum satis ab experientia demonstratum est.

D X X V I I.

Præter sanguinis detractionem & regimen anti-phlogisticum, sunt etiam proposita ejus generis remedia, quæ inflammatorium partis affectæ spasmus solvere queant, velut balneum calidum, & cataplasmata emollientia. Et hæc nonnumquam utiliter ac tuto sunt adhibita; sed tamen subinde retrocedenti podagræ occasionem dedisse visa sunt.

D X X V I I I.

Vesicatio quoque efficacissima est in levando & discutiendo podagræ paroxysmo; sed frequenter etiam retrogressæ causa fuit.

D X X I X.

Urticationem vesicatorio analogam habeo; & pari comitatam discrimine esse suspicor.

D X X X.

Ustionem cum moxa aliisve rebus factam ejusdem generis remedium esse arbitror; cujus tamen neque noxios effectus neque sanandi virtutem plenissime mihi experientia adhuc comprobavit.

D X X X I.

Camphora & olea quædam aromatica facultatem habent doloris levandi ac inflammationis a parte affecta removendæ. Eadem tamen plerumque hoc tantum faciunt, ut inflammationem ab una in aliam partem transferant; unde periculum est, ne illam in nobiliorem aliquam partem impellant. Et certe retrocedentem quandoque podagram effecerunt.

D X X X I I.

Ex his observationibus (§. DXXVII. & seq.) apertum est, omnia remedia externa, partibus affectis durante paroxysmo applicata, periculi non nihil adferre; adeoque praxin vulgo receptam, secundum quam æger soli patientiæ & pannis laneis committitur, optimam tutissimamque esse.

D X X X I I I.

Opiata cæteris certius adferunt doloris levamen; sed sub initialibus paroxysmis si exhibeantur, recidivas vehementiores invitant. Postquam vero violentia paroxysmorum remisit, sed tamen morbus

bus identidem recrudescens noctes præ dolore infomnes facit, tunc utique opiata tuto & utiliter administrantur; præsertim si ægrotantes ætate jam provecti sint, & morbo sæpius ante afflicti fuerint.

D X X X I V.

Finitis paroxysmis si quis tumor & rigor articularum remaneat, hæc symptomata assiduo strigilis usu (*flesh-brush*) discutienda sunt.

D X X X V.

Alvi ductio, protinus post paroxysmum finitum facta, recidivæ periculum nunquam non inducit.

D X X X V I.

Absolvi, quæ mihi circa podagræ regularis prophylaxin & curationem utiliter dici posse videbantur. Nunc modum proponam, ad quem agere oportet, si podagra evaserit irregularis, cujus quidem tres, ut ante dixi, species sunt.

D X X X V I I.

In primo casu, cui nomen *podagræ atonicæ* dedi, curatio perficitur evitando studiose causas omnes, quæ corpus debilitant, eodemque tempore administrando ea, quæ universum corpus imprimisque ventriculum roborant.

D X X X V I I I.

Quod modum causas debilitantes vitandi attinet, ad *Hygieines* præcepta lubet provocare, ut in §. DXVII.

D X X X I X.

Ut corpus universum firmetur, frequens equitatio & ambulatio moderata maxime sunt commendabiles. Balneum quoque frigidum eidem scopo respondet, ac tuto adhibetur, modo appareat corpus sub ejus usu potenter stimulari; neque permittatur, dum extremæ corporis partes doloribus tentari incipiunt.

Ut tonus corporis in universum fulciatur, quando podagra atonica impendit, e re est, cibi animalis aliquid concedere, ac vegetabilia nimis acescentia vetare. Atque etiam vinum in hoc casu subinde necessarium est; sed modicum dari oportet, & ejus generis, quod minime acescat. Quod si omnia vini genera acorem stomachi augere deprehendantur, expedit, spiritus ardentis aqua temperatos adhibere.

D X L.

Ad confirmandum stomachum licet amara & corticem peruvianum administrare, ea tamen cautione, ne assidue ad longum tempus adhibeantur.

Medicamentum ventriculo firmando aptissimum est ferrum, quod variis sub formis recte dari potest; sed mihi tamen cæteris martialibus præstantior esse

esse videtur rubigo subtiliter pulverata, quam liberalissimis dosibus exhibere licet.

Ut tonus ventriculi fulciatur, aromatica dari possunt; sed horum tamen usus circumspeditionem postulat; quoniam si frequens & liberalis conceditur, facile effectum contrarium edere potest. Ideoque in universum permitti non debet, nisi vel antegressæ consuetudini vel symptomatibus præsentibus succurrendum sit.

Si ventriculus cruditati obnoxius est, convenit leniora emetica frequenter dari; pariterque ad præcavendam vel removendam alvi adstrictionem apta cathartica semper adhiberi debent.

D X L I.

Sub podagra atonica vel in hominibus eidem obnoxiiis maxime curandum est, ut frigus evitetur; cui quidem scopo nihil melius respondet, quam ut æger hyemem in regione calidiori transigat.

D X L I I.

Si graviores sunt podagræ atonicæ casus, vesicatoria artubus inferioribus adhibita prodesse possunt; quod tamen remedium, ubi dolor extremis partibus minatur, vitari debet. Neque alienum est, in hominibus atonicæ podagræ obnoxiiis fonticulos ad extremas partes excitare, quippe qui vicem ipsius morbi quodammodo suppleant.

D X L I I I.

Altera podagræ irregularis species est, quam *retrocedentem* vel *retrogradam* diximus.

Hæc si stomachum & intestina afficit, protinus succurrendum est dato liberaliter vino generoso, eoque aromaticis additis calefacto; quæ si non satis valida sint, oportet ad spiritus ardentem venire & hos etiam larga manu dare. Ubi impetus morbi non valde vehemens est, spiritus ardens allio vel asa foetida imprægnatus, quin, misso spiritu, sola asæ foetidæ solutio, in volatili alcali facta, satisfaciunt. Opiata sæpe promptum auxilium ferunt, eaque vel aromaticis, ut in electuario thebaïco, vel alcali volatili & camphora jungi utiliter possunt. Moschum quoque in hoc morbo profuisse constat.

Si affectionem ventriculi comitatur vomitus, hic initio promovendus est haustu vini calidi, primum aqua temperati, dein meri, per vices sumto; tandemque si res postulat, deveniendum est ad medicamentum aliquod ex iis, quæ modo memoravi, imprimis ad opiata.

Pariter, si intestina diarrhœam patiantur, convenit hanc primo incitare liberali usu tenuioris jusculi; deinde, ubi satis elota sunt intestina, turbas datis opiatibus compescere.

D X L I V.

Si forte podagra retrocedens pulmones occupet, & asthma producat, hujus curatio fit opiatibus & antispasmodicis. Neque aliena forte sunt vesicatoria pectori aut tergo imposita.

D X L V.

Quando podagra relictis partibus extremis caput impetit, & dolorem, vertigines, apoplexiam vel paralyfin producit, tunc artis auxilia valde incerta sunt. Remedium cæteris probabilius est vesicatio capitis; atque ipsis etiam partibus extremis, si a podagra omnino desertæ sint, vesicatoria applicare convenit. Eodemque tempore aromatica & alcali volatile in stomachum dari possunt.

D X L V I.

Tertia podagræ irregularis species est, quam *aberrantem* vel *deviam* nomino (*misplaced gout*), cum scilicet inflammatio arthritica non in artus corporis, ut debet, erumpit, sed partem quamdam internam occupat. In tali casu oportet morbum venæsectione & cæteris remediis, quæ idiopathicæ ejusdem partis inflammationi conveniunt, tractari.

D X L V I I.

Utrum frequens illa translatio, ab extremis partibus ad renes fieri solita, exemplum aberrantis podagra-

podagræ haberi debeat, valde, ut ante diximus, incertum videtur. Ego tamen malim credere, rem prorsus diversam esse; ideoque existimo, in *Nephralgia calculosa*, quæ hoc in casu produci-
tur, remedia contra inflammationem non debere ultra eam adhiberi mensuram, quæ in eodem morbo, ex causis a podagra diversis nato, interdum necessaria est.

Finis Tomi Primi.

